

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU
SIERPECKIEGO W LATACH 2013 – 2023**

Sierpc, listopad 2012r.

Spis treści	
I. Wprowadzenie	2
II. Proces tworzenia Strategii	4
III. Diagnoza sytuacji społecznej powiatu sierpeckiego	6
3.1. Charakterystyka Powiatu Sierpeckiego i społeczności	6
3.2. Główne obszary problemowe polityki społecznej powiatu	16
3.2.1. Infrastruktura gospodarcza	16
3.2.2. Ochrona zdrowia	20
3.2.3. Nauka, sport, kultura	23
3.2.4. Sytuacja mieszkaniowa	32
3.2.5. Bezpieczeństwo publiczne	36
3.3. Główne obszary problemowe pomocy społecznej na poziomie powiatu	37
3.3.1. Ubóstwo	37
3.3.2. Bezrobocie	41
3.3.3. Przemoc w rodzinie	46
3.3.4. Niepełnosprawność	48
3.3.5. Problemy opiekuńczo – wychowawcze w rodzinach	56
3.3.6. Problemy ludzi w podeszłym wieku	69
IV. Podsumowanie diagnozy – mocne i słabe strony	73
V. Cele i kierunki działań	77
VI. Plan finansowy (tu wszystko razem czy w każdym celu odrębnie	84
VII. Monitorowanie i ewaluacja strategii	84

I. Wprowadzenie

Było sobie czterech ślepców, którzy wędrowali przez świat. W pewnym momencie napotkali przeszkodę. Aby zorientować się, co to jest – zaczęli jej dotykać.

- To jest gruba lina – powiedział jeden.

- Nie, to kolumna – stwierdził drugi.

- Nie macie racji, to jest wąż – zdenerwował się trzeci.

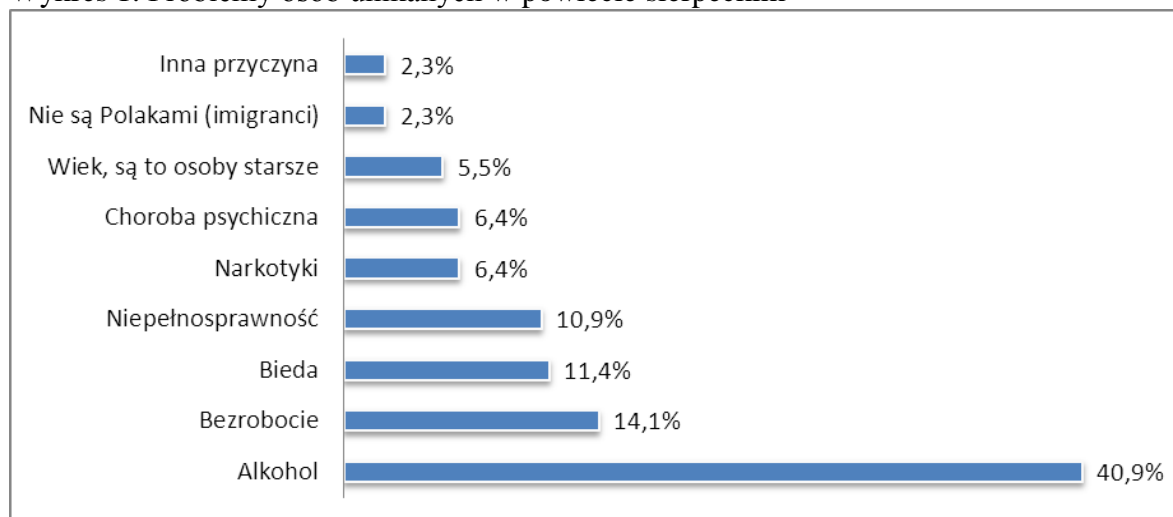
Czwarty natomiast stwierdził – to dzida.

Pokłócili się i rozeszli każdy w swoją stronę. Tymczasem był to... słoń. Jeden ze ślepców dotykał ogona, drugi nogi, trzeci trąby, a czwarty - kła...

Ta historyjka pokazuje, jak każdy z nas może inaczej odbierać problem, sprawę. Tym „słonem” może być bezrobocie, przemoc w rodzinie, zaburzenia zachowania dzieci i młodzieży – punktów widzenia i wizji ich rozwiązania może być tyle, co jednostek pomocowych w powiecie. „Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Sierpeckiego” powinna zaprezentować te różne widzenia w jednym miejscu, pokazać całe spectrum niepokojących zjawisk. Dlatego za bardzo ważną jej część uważamy diagnozę społeczną powiatu, szczególnie badania społeczne (Raport w badania stanowi załącznik nr 1 do Strategii). Powinniśmy zdawać sobie sprawę z naszych problemów. Gdy już je nazwiemy i Strategia może służyć znalezieniu spójnych, wspólnych, konstruktywnych wizji ich rozwiązania.

Rozwiązania te mają służyć przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. Co to jest wykluczenie społeczne? Wykluczenie społeczne jest pojęciem przeciwstawnym do społecznego uczestnictwa w szerszych zbiorowościach społecznych. Oznacza dobrowolną bądź wymuszoną uwarunkowaniami zewnętrznymi (biedą, bezrobociem, kalectwem, nieakceptowanym przez środowisko zachowaniem czy preferencjami seksualnymi i innymi) izolację jednostek lub grup społecznych od zbiorowości i instytucji współczesnego państwa.¹

Wykres 1. Problemy osób unikanych w powiecie sierpeckim

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

¹ Jarosz M., Wstęp. Obszary wykluczenia w Polsce [w:] Jarosz M. (red.), Wykluczeni. Wymiar społeczny, materialny, etniczny, ISP PAN, Warszawa 2008.

Różne przesłanki wykluczenia wymagają różnych programów integracji społecznej. Co innego należy robić, aby ograniczać zakres wykluczenia fizycznego (głównie osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku), co innego, aby przeciwdziałać wykluczeniu normatywnemu związanemu z przestępczością i uzależnieniami. Nie ma jednej recepty na skuteczny program integracji społecznej. Na szczęście kilka przesłanek wykluczenia zmniejsza się w szybkim tempie, np. niskie wykształcenie. Spadają też wskaźniki przestępczości, ale nie spadają niestety, lecz rosną wskaźniki uzależnień. Przed nami jednak duże zagrożenie związane z demografią – starzenie się społeczeństwa i wzrost udziału w populacji osób niepełnosprawnych biologicznie. Należy zatem programy integracyjne ukierunkować na konkretne zagrożenie, np. na wykluczenie fizyczne.²

„Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Sierpeckiego” jest dokumentem programowym, stanowiącym fundament realizacji polityki społecznej Powiatu na najbliższe lata. Ma stanowić podstawę do podejmowania działań mających na celu wywołanie pozytywnej zmiany w społeczności lokalnej. Strategia jest koncepcją systemowego działania, polegającego na formułowaniu długookresowych celów w obszarze polityki społecznej, określeniu zasobów i niezbędnych środków do realizacji tych celów.

Strategia jest więc dokumentem zapewniającym rozwój Powiatu w obszarze społecznym.

---

² Diagnoza społeczna 2011 Warunki i jakość życia Polaków raport. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego 2011

II. Proces tworzenia Strategii

Prawną podstawą opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest art. 19 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r (Dz. U. z 2009r. Nr 175, poz. 1362 z późn. zm.). Zobowiązuje on samorządy powiatów do „opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych nawiązuje do innych ważnych dokumentów strategicznych w obszarze polityki społecznej: Strategii Lizbońskiej i innych strategicznych wytycznych Wspólnoty Europejskiej, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Wytycznych i kryteriów Europejskiego Funduszu Społecznego, Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Narodowa Strategia Spójności 2007-2013, Strategia Wojewódzka w Zakresie Polityki Społecznej dla Województwa Mazowieckiego na lata 2005-2013”.

Głównym uzasadnieniem dla powstania Strategii rozwiązywania problemów społecznych jest jednak konieczność uświadomienia sobie nowego celu: prowadzenia zintegrowanej polityki społecznej. Jest to tym bardziej ważne, że Strategia ma być podstawą, podłożem do opracowywania programów celowych, czyli nakierowanych na poprawę sytuacji konkretnych grup społecznych. Dzięki Strategii osiągniemy wzajemne wzmocnienie programów, zmierzając do prowadzenia spójnej i skutecznej polityki społecznej Powiatu.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych została opracowana w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Sierpcu. Pracę nad Strategią rozpoczęto zapraszając do współpracy samorządy gminne, jednostki organizacyjne Powiatu, organizacje pozarządowe. W zaproszeniu nakreślono plan prac, powołanie Zespołu opracowującego dokument, obszary tematyczne, którymi powinna zająć się Strategia, itp. Na wystosowanych trzydzieści sześć propozycji czynnej współpracy przy tworzeniu Strategii odpowiedziało osiem podmiotów. Na spotkaniach Zespołu opracowującego Strategię określono zasady i wartości, do których powinna odwoływać się polityka społeczna Powiatu: podstawową zasadą w świadczeniu usług społecznych jest pomocniczość, instytucje pomocowe powinny wspierać aktywność własną jednostek i rodzin w rozwiązywaniu problemów życiowych, omawiano zasadność i sposób zdiagnozowania problemów na terenie powiatu.

Życie zbiorowości lokalnej może być badane na wiele sposobów. Na potrzeby Strategii przeanalizowano dokumenty jednostek funkcjonujących w ramach Powiatu, ale również dane dostarczane przez instytucje o charakterze ponadlokalnym – ministerstwa, jednostki centralne, ośrodki naukowe, organizacje pozarządowe, itp. Drugą zastosowaną metodą „prześwietlenia” naszego powiatu są dane uzyskane podczas badania społecznego, jakiemu poddano mieszkańców. Przeprowadzone analizy są możliwie wszechstronne i rzetelne.

Uzyskane materiały stanowiły podstawę do sporządzenia diagnozy problemów społecznych i na jej podstawie opracowania bilansu mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń. Na podstawie analizy zostały sformułowane cele strategiczne i cele operacyjne, z uwzględnieniem szczegółowych działań, których realizacja będzie prowadziła do rozwiązywania problemów społecznych. Przewiduje się opracowywanie programów operacyjnych i ich realizację - dzięki Strategii programy będą tworzyć spójny system, a sam dokument Strategii ma być przede wszystkim zapisem celów, jakie stoją przed Powiatem. Część z programów celowych już jest realizowana, pozostałe będą przygotowywane w miarę potrzeb, w kolejnych latach. Strategia została skonsultowana z gminami.

Założono następujący cykl pracy: analiza i diagnoza, wybór celów, opracowanie Strategii, tworzenie i realizacja planów i programów celowych, monitoring – na podstawie jego wyników mogą zostać podjęte decyzje o ewentualnej aktualizacji strategii lub opracowaniu nowej.

Określenie problemów społecznych naszego powiatu jest istotne dla ustalenia właściwych priorytetów działań na rzecz społeczności, całego systemu służb społecznych (w tym systemu pomocy społecznej), administracji publicznej, organizacji pozarządowych i innych podmiotów oraz związanej z nimi prawidłowej konstrukcji budżetu. Mając zdiagnozowane zjawiska i problemy społeczne można efektywniej wykorzystywać budżet krajowy oraz środki z Unii Europejskiej i inne.

Działania ujęte w Strategii będą finansowane z budżetu Powiatu oraz z dodatkowych środków pochodzących z funduszy UE i innych źródeł zewnętrznych.

Realizacja Strategii pozwoli na wzmocnienie Powiatu jako aktywnego samorządu współpracy i partnerstwa, stwarzającego mieszkańcom zarówno możliwości rozwoju, jak i poczucie bezpieczeństwa. Pomoże zwiększyć potencjał społeczny Powiatu, zapewnić wszystkim mieszkańcom równe szanse w dostępie do dóbr i usług oraz udział w życiu publicznym.

III. Diagnoza sytuacji społecznej powiatu sierpeckiego

3.1. Charakterystyka powiatu sierpeckiego i społeczności

Powiat Sierpecki leży na północno – zachodnich krańcach województwa mazowieckiego, granicząc z powiatami żuromińskim, płońskim i płockim oraz z powiatami lipnowskim i rypińskim, należącymi do województwa kujawsko – pomorskiego. Powiat leży w dolinie rzeki Sierpienicy, niedaleko jej ujścia do Skrwy. Terytorium powiatu zajmuje obszar 85 289 ha. Powiat sierpecki obejmuje gminy: Sierpc, Mochowo, Gozdowo, Rościszewo, Szczutowo, Zawidz i miasto Sierpc, które jest stolicą powiatu i jednocześnie siedzibą Starostwa Powiatowego. Ogółem powiat obejmuje 242 miejscowości, w tym jedno miasto. Przez rejon powiatu przebiegają szlaki komunikacyjne drogowe i kolejowe, dając połączenie z Warszawą, Toruniem, Bydgoszczą, Gdańskiem i Płockiem. Sierpc oddalony jest 40 km od Płocka, 125 km od Warszawy, 85 km od Torunia.

Położenie Powiatu i jego podział administracyjny³

Rysunek 1. Gminy powiatu

Rysunek 2. Położenie powiatu na mapie województwa

Obszar powiatu leży w makroklimate centralnym i wyróżnia go klimat o cechach pośrednich, z brakiem dominacji określonych mas powietrza, małymi opadami (średnia roczna suma opadów wynosi około 500 mm i są to wartości należące do najniższych w Polsce), zbliżonymi do średnich krajowych amplitudami temperatury.

Warunki geologiczne całego powiatu sierpeckiego przesądają o braku znaczących surowców mineralnych nadających się do eksploatacji w większej niż lokalna skali. Występują jedynie złoża żwirów, piasków, kruszywa naturalnego oraz torfu.

Na tym terenie dominują gleby użytkowane rolniczo, co przesądza o charakterze rolniczym powiatu. Grunty orne zajmują około 65% powierzchni całkowitej powiatu. Gleby dobrej i średniej jakości znajdują się na terenie gminy Zawidz oraz częściowo na terenie gmin Sierpc, Mochowo i Gozdowo. W gminach Rościszewo i Szczutowo przeważają gleby słabe. Udział łąk i pastwisk w powierzchni powiatu to około 26 %, natomiast lasów około 14%.

Pod względem geograficzno-politycznym Ziemia Sierpecka przez kilka wieków była na pograniczu polsko-pruskim, później polsko-krzyżackim. Wchodziła w skład

³ Źródło: <http://www.sierpc.com.pl/powiat/index.html>, http://pl.wikipedia.org/wiki/Powiat_sierpecki

Mazowska, które po rozbiu dzielnicowym najdłużej zachowało swoją niezależność i odrębność. W czasach rozbiorów znajdowała się w zaborze pruskim, potem w granicach Księstwa Warszawskiego, Królestwa Kongresowego po 1815r. Tereny były bardzo często niszczone przez wojny, walki, przemarsze wojsk, powstania.

Powiat Sierpecki jako wyodrębniona jednostka administracyjna funkcjonuje w świadomości społecznej (obecne funkcjonowanie Powiatu jest czwartą odsłoną w historii tych ziem). Należy więc zaznaczyć, że Ziemia Sierpecka to otrzymuje status powiatu od władz państwowych, to go traci, bywając wcieloną do innych, prężniej działających i bardziej rozwiniętych jednostek administracyjnych (powiatów, województw). Na bieżącą kondycję Powiatu największy wpływ miał czas przynależności do Województwa Płockiego (do czasu reformy administracyjnej państwa, do końca 1998r.). Było to stosunkowo nieduże województwo z silnym ośrodkiem miejskim – Płockiem. Sierpc i Płock dzieli niewielka odległość ok. czterdziestu kilometrów. Prawdopodobnie głównie z tych powodów infrastruktura gospodarcza, socjalna, kulturalna była tworzona w Płocku. Gdy utworzono powiaty okazało się, że na terenie nowopowstałego powiatu sierpeckiego na przykład poza ośrodkami pomocy społecznej nie ma żadnego zaplecza organizacyjnego pomocy społecznej.

Mimo zawirowań administracyjnych historia zaznaczyła wyraźnie odrębność terenów skupionych wokół miasta Sierpca i wpłynęła na istnienie poczucia wspólnej tożsamości, wewnętrznej spójności społecznej i wspólnej tradycji mieszkańców powiatu sierpeckiego.

Charakterystyka społeczności - ludność, struktura demograficzna i procesy migracyjne, wykształcenie ludności

Według danych GUS⁴ na dzień 31 grudnia 2011r. na terenie powiatu faktycznie zamieszkiwało 53 783 osoby. Stan ludności według innego kryterium - stałego miejsca zameldowania: na dzień 31 grudnia 2010 – 52 786, na 31 grudnia 2009r. - 53 028 osoby.

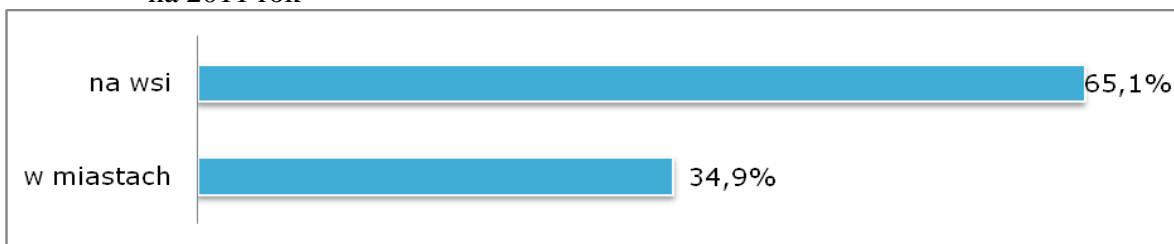
Tabela 1. Stan ludności powiatu na 31.12.2011r.²

Ludność	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasto	Wieś
powiatu	53 783	26 423	27 360	18 775	35 008
M. Sierpc	18775	8925	9850		
G. Gozdowo	6 104	3 066	3 038		
G. Mochowo	6 156	3 083	3 073		
G. Rościszewo	4 277	2 143	2 143		
G. Sierpc	7 050	3 519	3 531		
G. Szczutowo	4 425	2 174	2 251		
G. Zawidz	6 996	3 513	3 483		

⁴ http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_cechter.display?p_id=348146&p_token=0.9959133598795968 data pobrania 07.11.2012r.

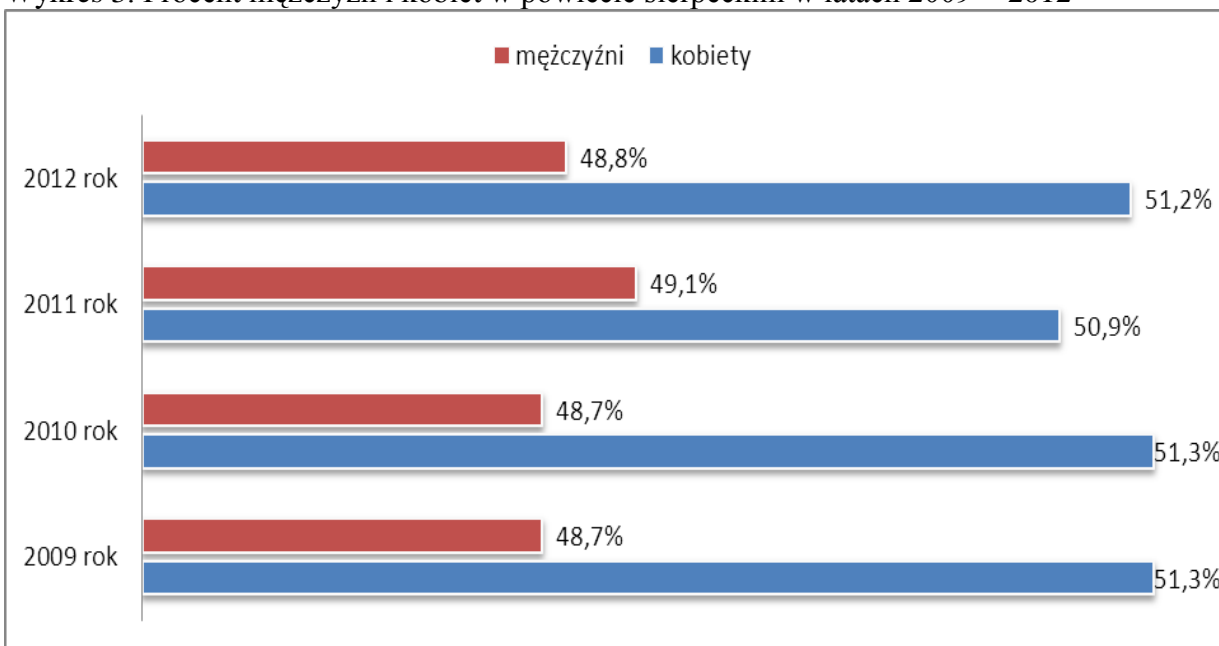
Wykres 2. Procent ludności powiatu sierpeckiego zamieszkałych na wsi i w miastach - stan na 2011 rok

Zródło: Bank Danych Lokalnych

W powiecie sierpeckim dominują kobiety, od 2009 roku ich liczba w porównaniu do mężczyzn utrzymuje się w stałej średniej proporcji 51% do 49% mężczyzn.

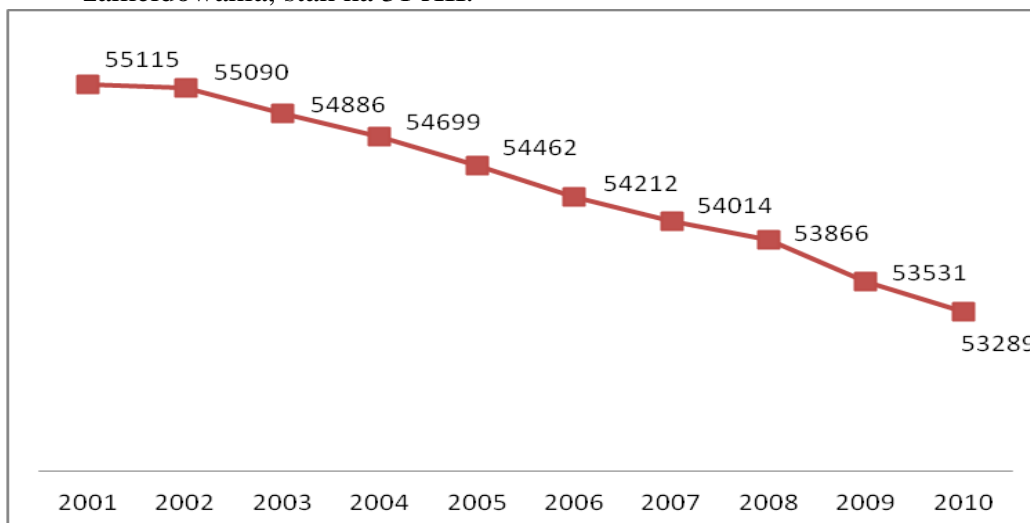
Wykres 3. Procent mężczyzn i kobiet w powiecie sierpeckim w latach 2009 - 2012

Zródło: Bank Danych Lokalnych

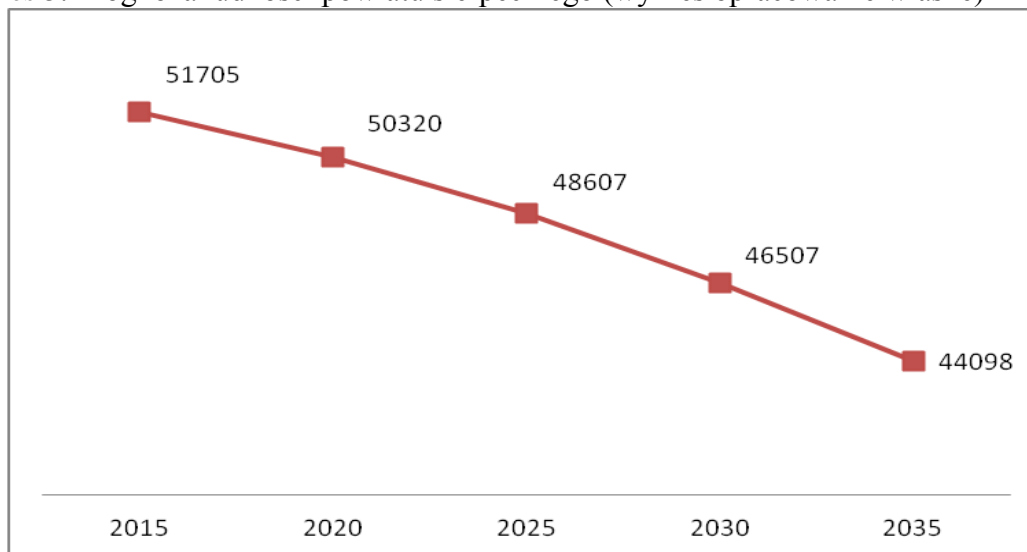
W przeciągu minionych dziesięciu lat zmniejszyła się liczba mieszkańców powiatu:

Wykres 4. Stan ludności powiatu w poszczególnych latach, według stałego miejsca zameldowania, stan na 31 XII.

Prognozy demograficzne nie pozostawiają złudzeń – ten proces będzie postępował.⁵

Wykres 5. Prognoza ludności powiatu sierpeckiego (wykres opracowanie własne)

Źródło: Ban Danych Lokalnych

Najbardziej wyraźny spadek liczby mieszkańców prognozowany jest na wsiach.

Tabela 2. Prognozowana liczba mieszkańców powiatu

Rok	2015	2020	2025	2030	2035
Miasto Sierpc	18 905	19 016	18 993	18 820	18 539
Wsie powiatu	32 800	31 304	29 614	27 687	25 559

Procesy demograficzne coraz częściej zwracają uwagę władz samorządowych. Już w 2006 roku w Lokalnym planie rewitalizacji miasta Sierpca alarmowano o dramatycznym spadku populacji: (...) Widoczny jest duży odpływ ludności z Miasta. W latach 1995 – 2004 ubyło 1284 osoby.⁶ Proces wyludniania jest dramatyczny, dotyczy nie tylko powiatu sierpeckiego, ale całego kraju. „Za 23 lata, a więc za pokolenie, ma być nas o 2,2 mln osób mniej. Tyle dziś mieszka w całym województwie pomorskim. Czy należy się tym przejmować? Tak. I już trzeba podejmować decyzje uwzględniające prognozę spadku, zarówno w skali kraju, jak i gminy. To ledwie sześć kadencji władz (...). Główną przyczyną spadku ludności nie będzie luka między liczbą urodzin i zgonów, a migracja mieszkańców.”⁷ „(...) Samorządy muszą się nauczyć dokonywania wyboru, niezależnie od roszczeniowych nastrojów mieszkańców, a także zapominania, gdzie przebiega granica gmin czy powiatu. Pewne problemy da się rozwiązać tylko w skali regionalnej. (...) Dominuje myślenie na krótki dystans, na okres tej i ewentualnie następnej kadencji. Albo uważa się, że będzie to problem narodowy, z którym zmagać się będzie nie samorząd, a państwo. I dlatego nadal każdy powiat chciałby mieć szpital z klinikami, choć ekonomia służby zdrowia wskazuje, że optymalny pobyt na szpital ze wszystkimi możliwymi usługami wygenerować może populacja licząca nie 60 tys. a 5-7 mln mieszkańców (...)” – to opinie przedstawiciela organizacji zrzeszającej samorządy powiatowe.⁵

⁵ Prognoza demograficzna dla Mazowsza do roku 2035, Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych, Warszawa 2011, Urząd Statystyczny w Warszawie

⁶ Lokalny plan rewitalizacji dla miasta Sierpca na lata 2006/2013, http://bip.sierpc.pl/res/serwisy/bip-gmsierpc/komunikaty/_036_004_157318.pdf

⁷ Mniejsza Polska, Marek Henzler, Polityka nr 35, 2012.

Powiat wśród wszystkich 379 powiatów zajmuje 321 miejsce pod względem wskaźnika obciążenia demograficznego (%)⁸

Tabela 3. Ruch naturalny ludności w wybranych powiatach woj. mazowieckiego w 2010 roku (na 1000 ludności).

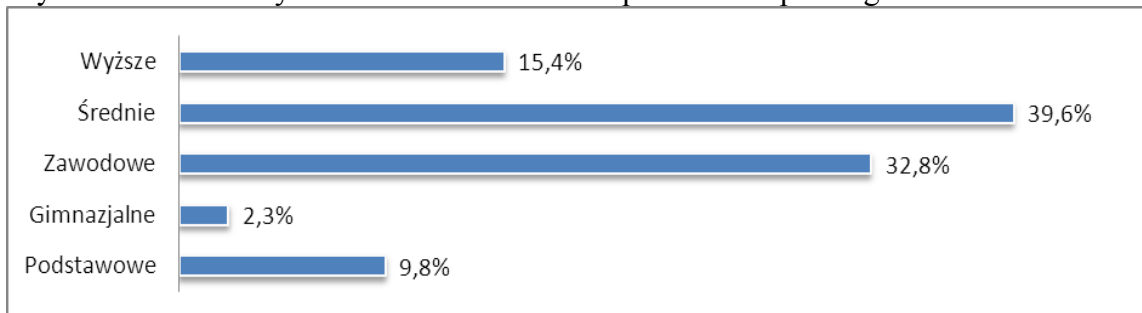
Powiat	Urodzenia żywe	Zgony		Przyrost naturalny
		ogółem	w tym niemowląt	
płocki	11,32	11,09	2,11	0,23
płoński	11,01	11,81	6,22	- 0,80
sierpecki	11,32	11,64	8,26	- 0,32
żuromiński	10,35	10,70	4,81	- 0,35

Na spadek liczby ludności wpływ mają głównie migracja mieszkańców oraz spadek dzietności. Prowadzone przez demografów badania i analizy wskazują, że trwający od kilkunastu lat spadek dzietności jeszcze nie jest procesem zakończonym i dotyczy w coraz większym stopniu kolejnych roczników młodzieży. Wśród przyczyn tego zjawiska wymienia się: zwiększone zainteresowanie zdobywaniem wykształcenia, trudności na rynku pracy, zmniejszenie świadczeń socjalnych na rzecz rodziny, brak w polityce społecznej filozofii umacniania rodziny i generalnie trudne warunki społeczno-ekonomiczne, w jakich znalazło się pokolenie w wieku prokreacyjnym. Najbardziej korzystną sytuację demograficzną określa dzietność kształtująca się na poziomie 2,1-2,15, tj. gdy na 100 kobiet w wieku 15-49 lat przypada średnio 210-215 urodzonych dzieci; obecnie przypada 138 dzieci (w miastach 131, na wsi 149). Rozpoczęte w latach 90-tych ub. wieku przeobrażenia demograficzne spowodowały przesunięcie najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20-24 lata do grupy 25-29 lat, a także znaczący wzrost płodności w grupie wieku 30-34 lata, który - w głównej mierze - jest realizacją „odłożonych” urodzeń. Zmieniła się też struktura poziomu wykształcenia matek. W 2010 r. - w stosunku do początku lat 90-tych - odsetek matek z wykształceniem wyższym wzrósł prawie 7-krotnie, tj. z 6% do ponad 40% (w 2000 r. wynosił ponad 13%). Natomiast 3-krotnie zmniejszył się odsetek kobiet z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia – z 18% do niespełna 6% (w 2000 r. wynosił ponad 14%).

Obserwowane zmiany to efekt wyboru, jakiego coraz częściej dokonują ludzie młodzi decydując się najpierw na osiągnięcie określonego poziomu wykształcenia oraz stabilizacji ekonomicznej, a dopiero potem (około 30-tych) na założenie rodziny oraz jej powiększenie. Jeśli chodzi o wykształcenie ludności powiatu, to podczas badań społecznych okazało się, że najczęściej wskazywanym poziomem wykształcenia jest wykształcenie średnie – 39,6%, a na drugim miejscu wykształcenie na poziomie zawodowym. Aż 15,4% mieszkańców powiatu sierpeckiego posiada wykształcenie wyższe.

⁸ <http://www.mojapolis.pl/web/guest/atlas/-/atlas/118>, data pobrania 11.11.2012r.

Wykres 6. Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu sierpeckiego

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Poziom wykształcenia różni się zarówno względem wieku jak i płci. W starszych kategoriach wiekowych zarówno w przypadku kobiet jak i mężczyzn rzadsze jest wykształcenie wyższe. Mężczyźni częściej niż kobiety pozostają na poziomie wykształcenia zawodowego, kobiety natomiast częściej kształcą się na wyższym poziomie.

Malejąca dzietność i wzrastająca długość życia powodują starzenie się społeczeństwa. Do 2030 roku - średni wiek mieszkańca Polski (obecnie wynosi on około 37 lat) wzrośnie do ponad 45 lat, z tendencją do dalszego wzrostu. W 2010 roku przeciętne trwanie życia dla mężczyzn wynosiło 72,1 lat, a dla kobiet było dłuższe o 8,5 lat i wyniosło 80,6 lat. W porównaniu do początku lat 90-tych trwanie życia wydłużyło się o prawie 6 lat dla mężczyzn oraz o 5,4 roku dla kobiet (w 2000 r. parametr ten wynosił: dla mężczyzn – 69,7, dla kobiet - 78,0); w 2030 r. do poziomu ok. 77,6 roku dla mężczyzn oraz do 80 lat dla kobiet. Wyraźny postęp w wydłużaniu się przeciętnego trwania życia należy przypisywać szeroko propagowanemu - od początku lat 90-tych - prowadzeniu zdrowego stylu życia. W zachowaniach Polaków nastąpiły korzystne zmiany - zmienia się sposób odżywiania; wśród osób dorosłych (głównie mężczyzn). Wyraźnie zmniejszył się odsetek osób palących tytoń, nastąpiły także istotne zmiany w typowym wzorcu konsumpcji alkoholu. W ostatnich latach wyraźnie zwiększył się udział kobiet wykonujących specjalne badania profilaktyczne⁹.

Badacze odnotowują zmiany w przyczynach umieralności. W zakresie umieralności z powodu chorób układu krążenia od kilku lat obserwuje się istotną poprawę. W 2010r. choroby te były przyczyną ok. 46% wszystkich zgonów, na początku tego stulecia – stanowiły prawie 48%, podczas gdy w pierwszej połowie lat 90-tych ok. 52% ogółu zgonów. Niekorzystnym zjawiskiem jest bardzo szybki wzrost liczby zgonów powodowanych chorobami nowotworowymi, przy jednoczesnym wzroście liczby nowych zachorowań. W 1990 r. nowotwory złośliwe były przyczyną prawie 19% zgonów, w 2000r. stanowiły 23%, a w 2010 r. - 24,5% wszystkich przyczyn - co oznacza, że aktualnie co czwarty zgon jest wynikiem choroby nowotworowej (wśród mężczyzn stanowią niespełna 26%; wśród kobiet – prawie 23%). Najczęstszą przyczyną umieralności dzieci i młodzieży w Polsce, stanowiącą ponad połowę wszystkich zgonów, są urazy i zatrucia, którym częściej ulegają chłopcy. Niepokojącym jest wzrost liczby samobójstw wśród dzieci i młodzieży (w wieku 5-19 lat). Na początku lat 90-tych samobójstwa stanowiły ok. 10% zgonów w wyniku urazów, obecnie – już ponad 20%. Kolejnymi przyczynami zgonów w tej grupie wieku są nowotwory (prawie 13% wszystkich zgonów), następnie wady rozwojowe wrodzone (szczególnie w grupie 1-4 lata) oraz - coraz częściej - choroby układu nerwowego (ok. 7%).¹⁰

⁹ Podstawowe informacje o sytuacji demograficznej Polski w 2011 roku, GUS, Materiał na konferencję prasową w dniu 27.01.2012 r.

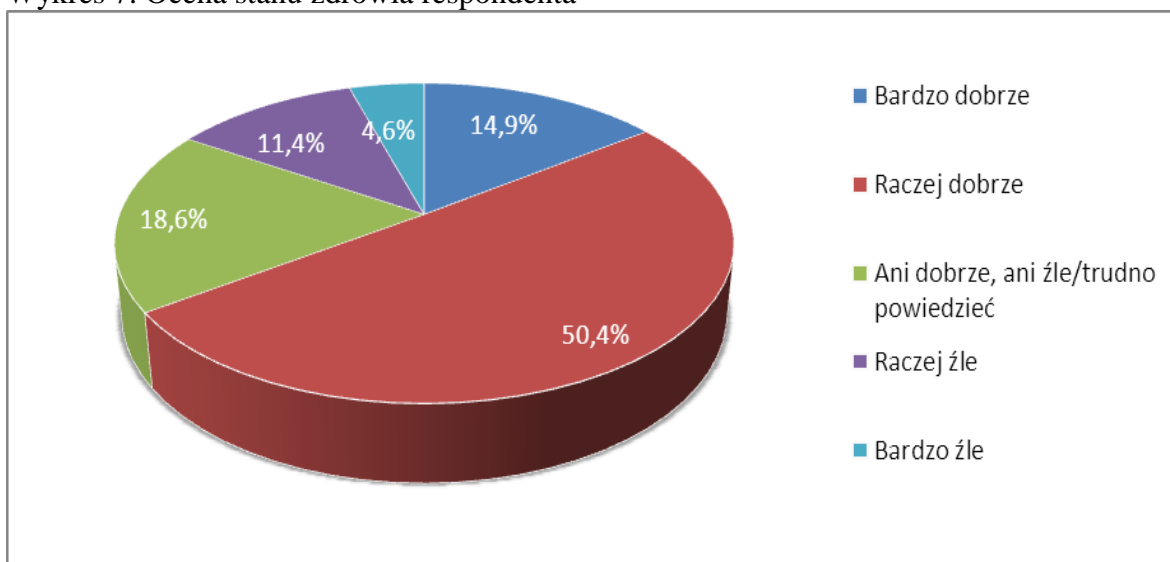
¹⁰ tamże

Tabela 4. Przyczyny zgonów w powiecie w 2009r.¹¹

Przyczyny zgonów	Liczba	na 1000 ludności
Ogółem	657	12,22
Nowotwory	158	2,94
Choroby układu krążenia	331	6,16
Choroby układu oddechowego	45	0,84
Choroby układu trawiennego	21	0,39
Urazy i zatrucia z przyczyny zewnętrznej	39	0,73

Stan zdrowia, a raczej samopoczucie było jednym z przedmiotów badania ankietowego. Na pytanie o samopoczucie większość badanych odpowiedziała, że czuje się raczej dobrze. Bardzo źle czuje się tylko 4,6% badanych. Jednak 17,6% z nich leczy się na choroby przewlekłe. Tylko 0,7% badanych nie jest ubezpieczonych w ramach NFZ. Tylko 2,1% w przypadku potrzeby uzyskania pomocy medycznej leczy się sama, a pozostałe 97,6% korzysta z pomocy lekarskiej.

Wykres 7. Ocena stanu zdrowia respondenta

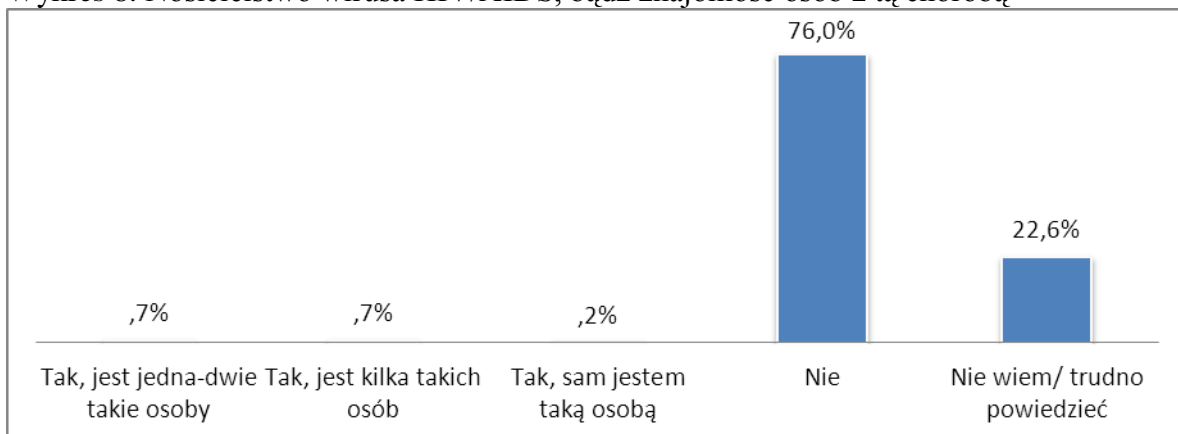

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Kolejnym pytaniem było pytanie: *Czy w Pana najbliższym otoczeniu są osoby, które są nosicielami HIV/AIDS.* Niestety 0,2% jest nosicielami HIV/AIDS. Jednak większość badanych nie zna takich osób, lub o ich chorobie po prostu nie wie.

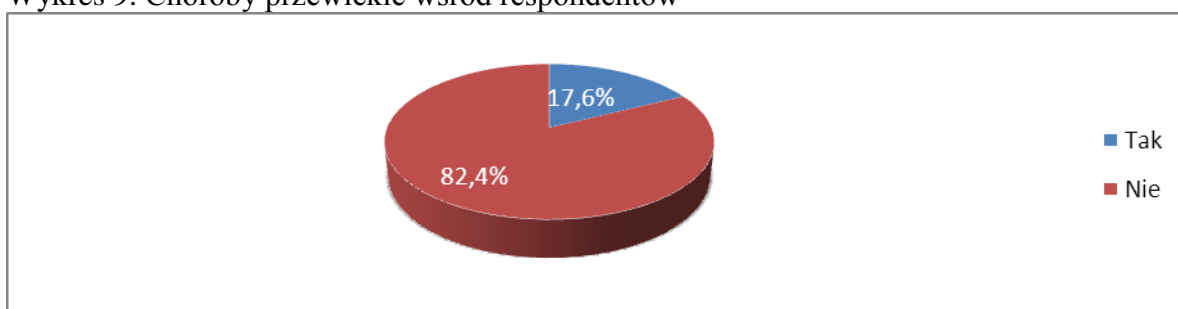
¹¹ Ludność, ruch naturalny imigracje w województwie mazowieckim w 2010r. Urząd Statystyczny w Warszawie, 2011

Wykres 8. Nosicielstwo wirusa HIV/AIDS, bądź znajomość osób z tą chorobą

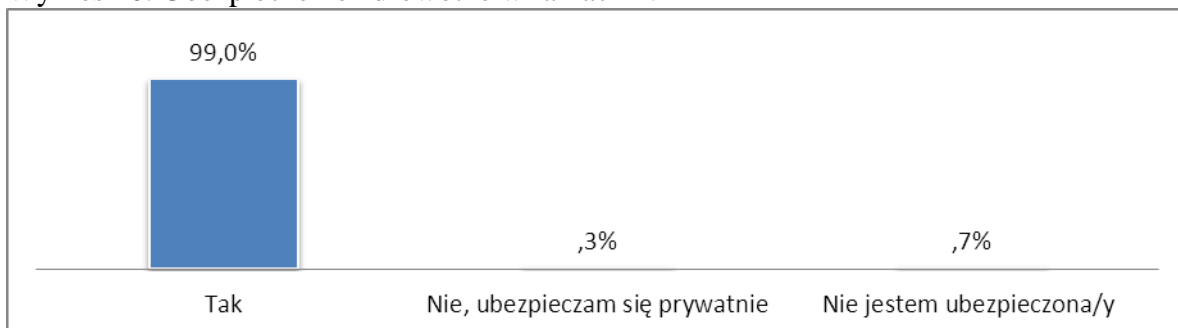
Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Wykres 9. Choroby przewlekłe wśród respondentów

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

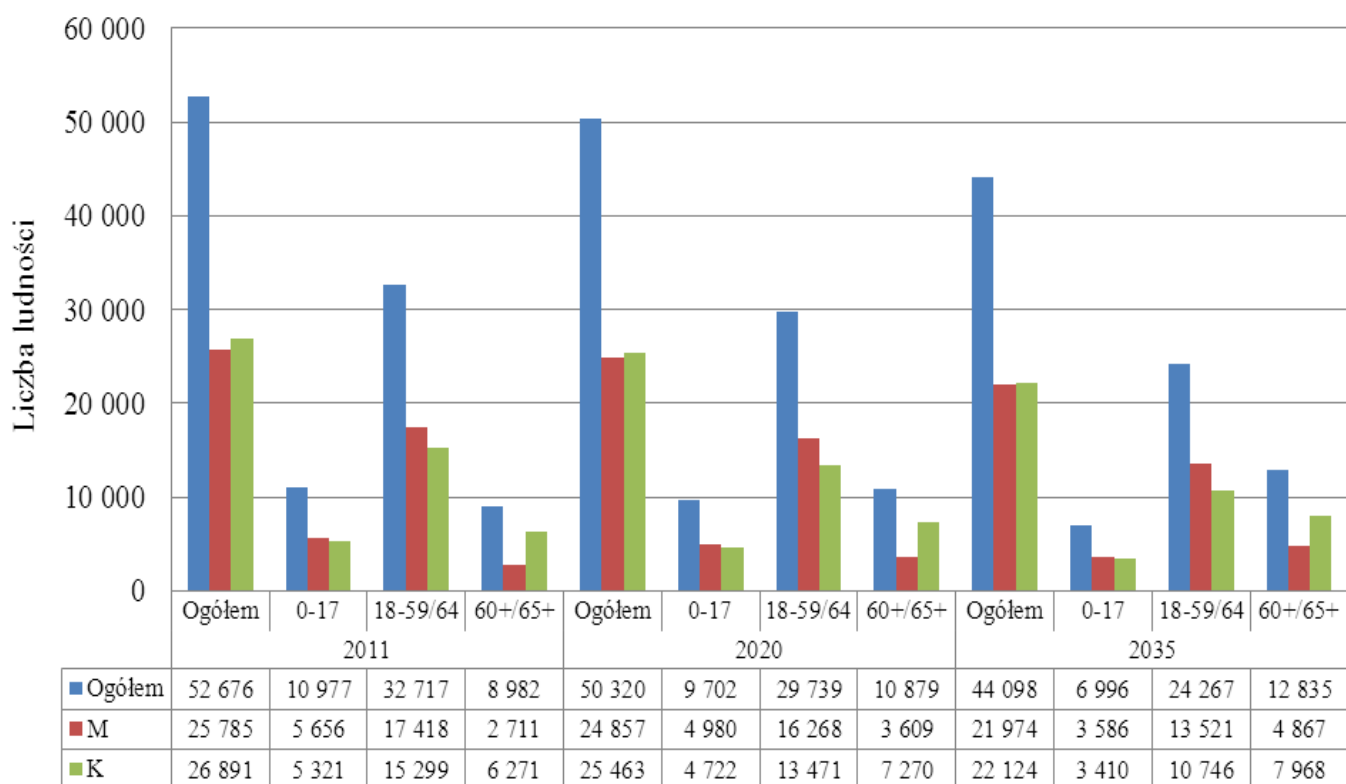
Wykres 10. Ubezpieczenie zdrowotne w ramach NFZ

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Według prognoz GUS struktura wiekowa społeczności lokalnej będzie się przedstawiać następująco:

Wykres 11. Struktura wiekowa ludności powiatu stan i prognoza¹²

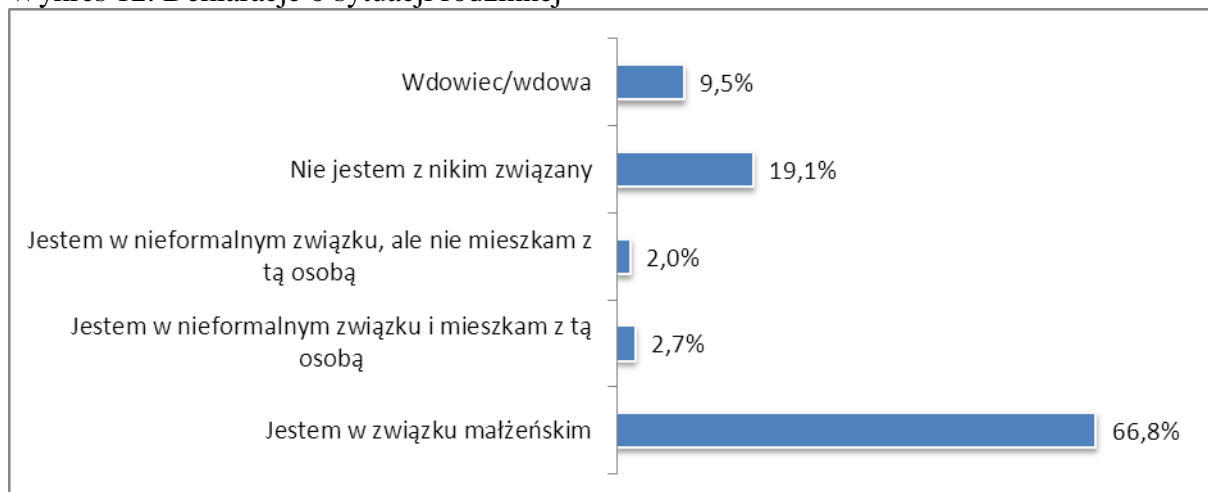

W powyższym zestawieniu widać wyraźnie charakterystyczna zależność – w starszych grupach wiekowych zaczynają liczebnie przeważać kobiety, a przewaga ta powiększa się wraz z wiekiem.

Wśród badanych przedstawicieli powiatu sierpeckiego aż 66,8% pozostaje w związku małżeńskim, a 2,7% pozostaje w związku nieformalnym. Tylko 19,1% badanych nie jest z nikim związana. Niestety aż 9,5% doświadczyło śmierci współmałżonka (ten wysoki odsetek tłumaczy się dużą obecnością osób starszych w próbie). Sytuacja rodzin sierpeckich nie odbiega w dużej mierze od ogólnej sytuacji Polaków.

¹² http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_cechter?display?p_id=367578&p_token=0.1213873253778221, data pobrania 07.11.2012r.

Wykres 12. Deklaracje o sytuacji rodzinnej

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Biorąc więc pod uwagę tendencje demograficzne warto podkreślić szczególnie trudną sytuację materialną osób starszych utrzymujących się z rent i emerytur. Wysokość ww. świadczeń jest w dużym stopniu zbyt niska, aby w wystarczający sposób zaspokoić potrzeby seniorów z problemami zdrowotnymi. Tymczasem potrzeby osób w wieku poprodukcyjnym będą wzrastać równoległe ze zmieniającą się strukturą demograficzną naszego społeczeństwa.

3.2. Główne obszary problemowe polityki społecznej powiatu

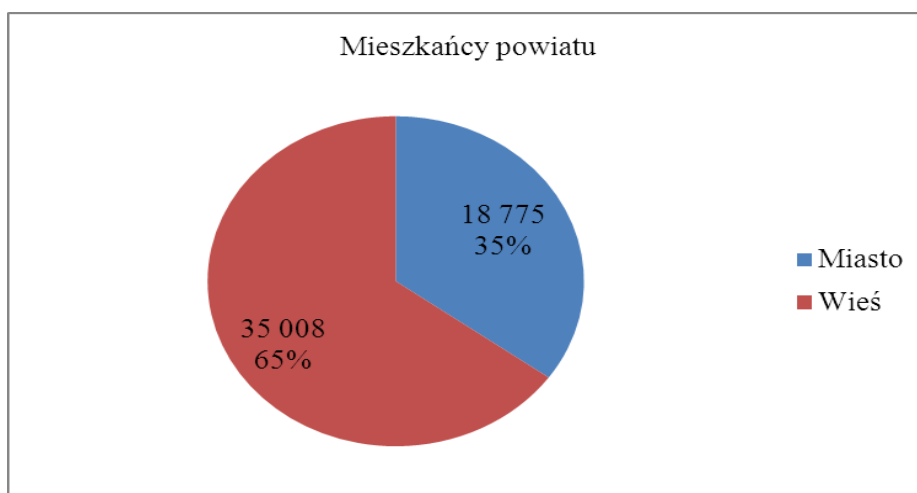
3.2.1. Infrastruktura gospodarcza

Zagadnienia zasygnalizowane w powyższych rozdziałach również wpływają na konkurencyjność powiatu: potencjał ludnościowy wpływa na rozwój gospodarczy, usytuowanie powiatu i jego charakter wyraźnie widać przy porównywaniu go z innymi powiatami województwa.

Na dobrą sytuację Mazowsza wpływ mają przede wszystkim aglomeracja warszawska i powiaty wokół stolicy, natomiast wiele powiatów leżących dalej od centrum województwa od lat zmagają się z niską aktywnością zawodową, wysokim odsetkiem długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) i stopą bezrobocia często ponad dwukrotnie przewyższającą stopę bezrobocia w kraju. Dotyczy to w głównej mierze powiatów leżących na terenach graniczących z innymi województwami.¹³

W przywołanej charakterystyce powiatów województwa mazowieckiego sporządzonej przez GUS Powiat Sierpecki został zaliczony do grupy 5. Grupa ta charakteryzuje się najmniej korzystnymi wskaźnikami: najmniejszą liczbą zarejestrowanych podmiotów przypadających na 10 tys. ludności, ujemnym przyrostem naturalnym (na 1 tys. ludności), najniższym odsetkiem ludności zamieszkałej w miastach (w % ogółu ludności) oraz stosunkowo wysoką stopą bezrobocia i wysokim odsetkiem osób długotrwale bezrobotnych (w % ogółu bezrobotnych).

Charakterystyka ta w pełni oddaje stan w powiecie sierpeckim. Duży odsetek ludności zamieszkuje na wsi, co wpływa na strukturę zatrudnienia, gdyż większość mieszkańców pracuje w rolnictwie.

Wykres 13. Mieszkańcy powiatu z podziałem na miejsce zamieszkania

Tradycyjne rolnictwo cechuje się dużym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych. Małe gospodarstwa uniemożliwiają utrzymanie się rolników tylko z pracy na swoim gospodarstwie. Niezbędne jest w tej sytuacji tworzenie na wsi nowych miejsc pracy poza rolnictwem, których brakuje. Niewystarczająca liczba miejsc pracy generuje problem bezrobocia. Brak na terenie powiatu ośrodków przemysłowych rzutuje na strukturę pracodawców.

¹³ Analiza potencjału ekonomicznego powiatów województwa mazowieckiego i powiatów województw sąsiadujących Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych, GUS Warszawa 2012

Również w tym dokumencie znajdujemy potwierdzenie informacji o stopniowym wyludnianiu się terenu oraz starzeniu się populacji, czyli malejącym potencjale demograficznym - na terenach o słabej kondycji gospodarczej notuje się ujemny lub niski przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji. Przynależność Powiatu Sierpeckiego do tej grupy potwierdza także analiza struktury wiekowej bezrobotnych zarejestrowanych w PUP. Biorąc pod uwagę bezrobotnych w podziale na wiek, podobnie jak w innych powiatach tej grupy, dominują osoby z grupy wieku 25-34 lata - powiat sierpecki ma jeden z najwyższych wskaźników w województwie – 31% w roku 2010.¹⁴ Zatem w powiatach o niekorzystnej sytuacji na rynku pracy w najgorszej sytuacji znajdują się osoby młode, nie posiadające doświadczenia, wchodzące na rynek pracy.

Ważnym wskaźnikiem ekonomicznym świadczącym o poziomie przedsiębiorczości mieszkańców i ilości miejsc pracy, jest liczba podmiotów gospodarczych.

Tabela 5. Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności w roku 2011¹⁵

Ogółem	3055
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	275
przemysł i budownictwo	673
usługi	2107

Tabela 6. Podmioty wg klas wielkości

Ogółem	3055
0 - 9	2842
10 - 49	172
50 - 249	37
250 - 999	4

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych wpisane do rejestru REGON¹⁶

	Rok	2009	2010	2011
podmioty gospodarki narodowej ogółem, z czego:		2961	3109	3055
sektor publiczny - ogółem		170	170	170
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego		116	112	113
sektor publiczny - spółki handlowe		5	5	5
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, gospodarstwa pomocnicze		2	2	-
sektor prywatny - ogółem		2791	2939	2885
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą		2359	2482	2418
sektor prywatny - spółki handlowe		76	84	86
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego		11	11	11
sektor prywatny - spółdzielnie		25	24	23
sektor prywatny - fundacje		4	4	5

¹⁴ http://wup.mazowsze.pl/new/images/warszawa/STAT/roczna2010tekst_1.pdf

¹⁵ http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_cechter.display?p_id=369689&p_token=0.49593576837977904#, data pobrania 11.11.2012r.

¹⁶ http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_cechter.display?p_id=367578&p_token=0.31584937025905707

sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	118	123	129
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	558	589	:
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	74	72	60
jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	86	49	66
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	7	8	7
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	23	24	:

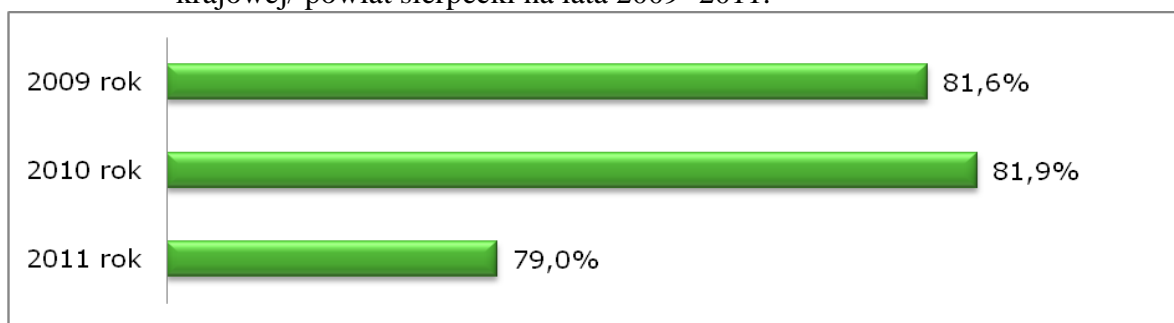
Tabela 8. Pracujący w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób; łącznie z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (dane szacunkowe) wg PKD 2007(stan w dniu 31 XII 2010).

rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	5185
przemysł i budownictwo	2467
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	1291
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	227
pozostałe usługi	2945

Mała liczba podmiotów może świadczyć o małym popycie na usługi, a tym samym o poziomie dochodów mieszkańców. Porównując wskaźniki powiatowe pod względem liczby podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON przypadających na 10 tys. mieszkańców okaże się, że powiat sierpecki zajmuje 39 pozycję na 42 powiaty w województwie mazowieckim¹⁷.

W powiecie sierpeckim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło na koniec 2010r. 2 863 zł i było o 1 831 zł niższe od najwyższej wartości notowanej wśród badanych powiatów (w powiecie m.st. Warszawa).

Wykres 14. Procent przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej/ powiat sierpecki na lata 2009- 2011.

źródło: Oszacowanie własne IPC na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Procent przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej spada, z 81,6% w 2009 roku do 79,0% w 2011 roku.¹⁸

¹⁷ http://www.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_powiatow/sierpecki.pdf, data pobrania 11.11.2012r.

¹⁸ Bank Danych Lokalnych

Tabela 15. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie sierpeckim

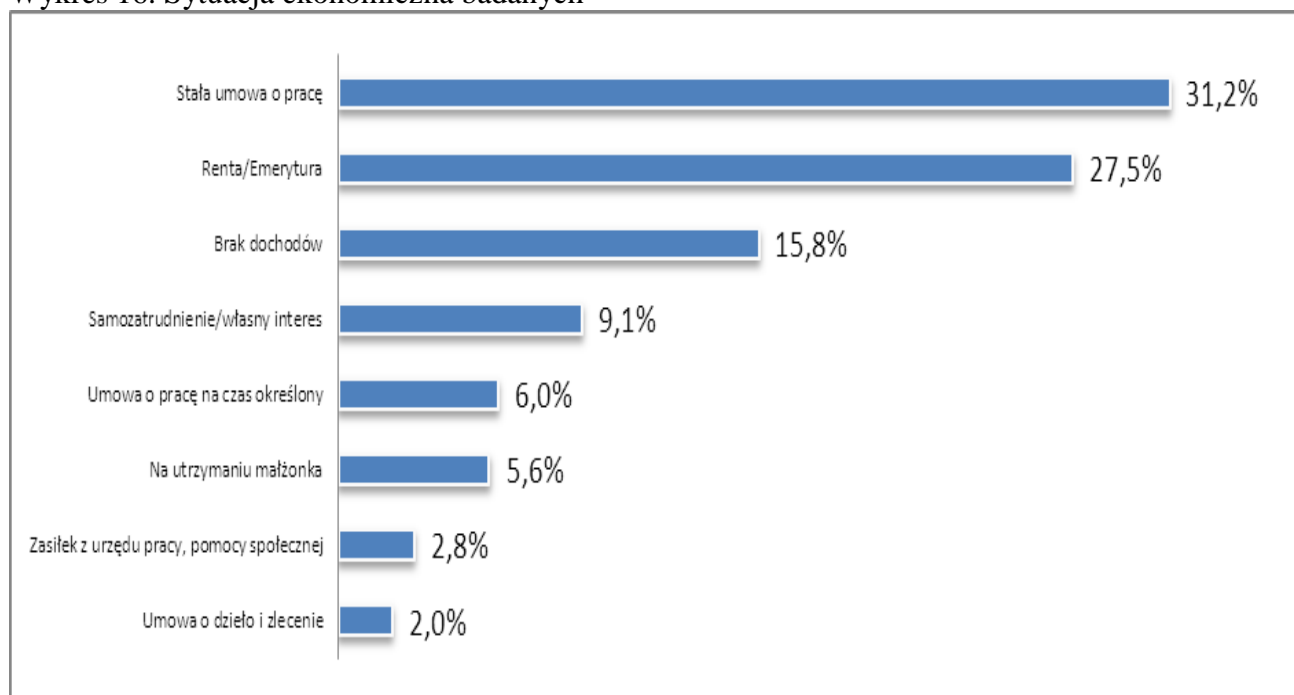
Rok	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w powiecie sierpeckim
2011 rok	2 863,24 zł
2010 rok	2 812,38 zł
2009 rok	2 703,99 zł

źródło: Oszacowanie własne IPC na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w powiecie sierpeckim od 2009 roku wzrosło z 2703,99 zł do 2863,24 zł w 2011 roku.¹⁹

Tylko co trzeci badany z powiatu sierpeckiego posiada umowę o pracę na czas nieokreślony (31,2%). Umowy cywilno-prawne tzw. śmieciowe dotyczą jedynie 2% badanych. Niepokojącym jest fakt, że aż 15,8% nie posiada dochodów w ogóle, a ponadto 5,6% jest na utrzymaniu współmałżonka. Do pobierania zasiłku z Urzędu Pracy, bądź pomocy społecznej przyznało się 2,8% badanych, a samozatrudnienie dotyczy 9,1% badanych.

Wykres 16. Sytuacja ekonomiczna badanych

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

W otrzymanych wynikach zwraca uwagę duża reprezentacja osób będących na rencie/emeryturze (to kobiety wcześniej są na rencie bądź emeryturze niż mężczyźni). Stała umowa o pracę dotyczy w znacznie większej mierze mężczyzn, tak samo jak samozatrudnienie (8,4% przypadków), a 9,8% kobiet natomiast pozostaje na utrzymaniu współmałżonka. Widać również wyraźnie, że brak dochodów dotyczy głównie ludzi młodych, w przedziale od 18-24 roku życia.

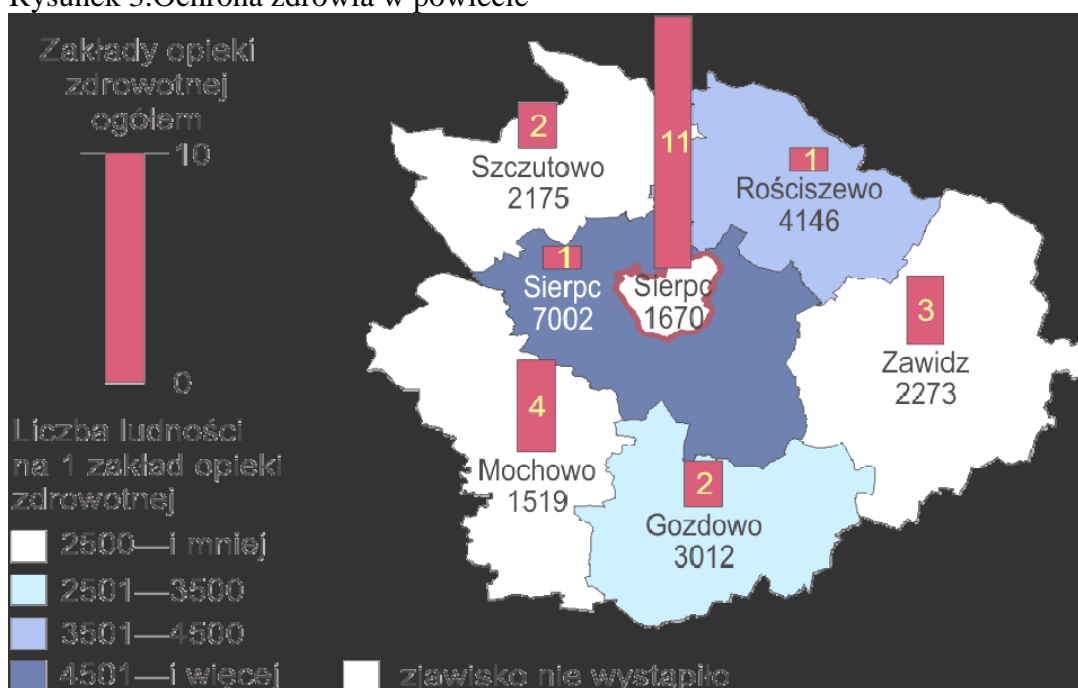
¹⁹ Bank Danych Lokalnych

3.2.2. Ochrona zdrowia

Głównym elementem powiatowego systemu ochrony zdrowia jest szpital powiatowy. To powoduje, że Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej jest również najczęściej zarzewiem dyskusji i konstruktywnych sporów, obiektem planów i dalekosiężnych strategii działania. To właśnie szpitale powiatowe są, w skali kraju, najbardziej doświadczone przez kolejne reformy: z analizy Ministerstwa Zdrowia wynika, że to właśnie lecznice będące własnością powiatów były najczęściej przekształcane w różnego rodzaju podmioty²⁰. Faktem jest również, że ta kwestia będzie prawdopodobnie jedną z bardziej kontrowersyjnych, bowiem przekształcenia i reorganizacje w służbie zdrowia utrudniają m.in. obawy społeczne przed ograniczeniem dostępności do bezpłatnych usług zdrowotnych, obawa przed likwidacją zakładów pracy, negatywne nastawienie związków zawodowych, upolitycznienie każdej decyzji, obawa przed obciążeniem samorządu zobowiązaniami finansowymi ZOZ-u, itp.

Rozmieszczenie terytorialne placówek opieki zdrowotnej podstawowej spełnia warunki dostępności, tj. dojazdu pacjenta środkami komunikacji publicznej do świadczeniodawców w ciągu 1 godziny. Według danych z 2010 roku na jednego mieszkańca powiatu sierpeckiego przypada 5 porad udzielonych przez 4 zakłady opieki zdrowotnej w powiecie.²¹

Rysunek 3. Ochrona zdrowia w powiecie²²

²⁰ Ministerstwo Zdrowia „Informacja o przekształceniach własnościowych w sektorze ochrony zdrowia, przeprowadzonych decyzją jednostek samorządu terytorialnego w latach 1999 – 2010” za R. Rotaub/ Rynek zdrowia, Grudzień 2011

²¹ Ocena zabezpieczenia opieki zdrowotnej w województwie mazowieckim w 2010r. Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie Warszawa 2011r.

²² http://www.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_gmin/sierpecki/sierpc-m.pdf, data pobrania 16.11.2012r.

Tabela 9. Infrastruktura systemu opieki zdrowotnej²³

	Jedn. miary	2011
Łóżka w szpitalach ogólnych	łóżko	192
Zakłady opieki zdrowotnej		
ogółem	ob.	24
publiczne	ob.	6
niepubliczne	ob.	18
praktyki lekarskie w miastach	ob.	3
praktyki lekarskie na wsi	ob.	3
Placówki podległe samorządowi terytorialnemu		
przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie	ob.	6
Podstawowa opieka zdrowotna		
porady ogółem		
ogółem	jd	234924
placówki podległe samorządowi terytorialnemu	jd	64129
Apteki ogólnodostępne		
apteki	ob.	11
mgr farmacji	osoba	21
Punkty apteczne		
punkty apteczne	ob.	5
mgr farmacji	osoba	1
Apteki - wskaźniki		
ludność na aptekę ogólnodostępną	osoba	4793

Tabela 10. Liczba ludności ubezpieczona w Mazowieckim Wojewódzkim Oddziale NFZ²⁴

Liczba				%			
2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
54427	53959	54005	53642	101,74	101,10	101,84	101,62

W powiecie w roku 2010 funkcjonowało 31 poradni specjalistycznych w 14 podstawowych specjalnościach. Sytuacja w poradnictwie specjalistycznym w powiecie statystycznie wygląda podobnie jak w powiatach sąsiadujących. Dla przykładu w tabeli podano dane dotyczące liczby dni oczekiwania na świadczenia w poradniach specjalistycznych w 2010r.²⁵:

²³ http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_cechter.display?p_id=369689&p_token=0.7945466819622037#, data pobrania 11.11.2012r.

²⁴ Ocena zabezpieczenia opieki zdrowotnej w województwie mazowieckim w 2010r. Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie Warszawa 2011r.

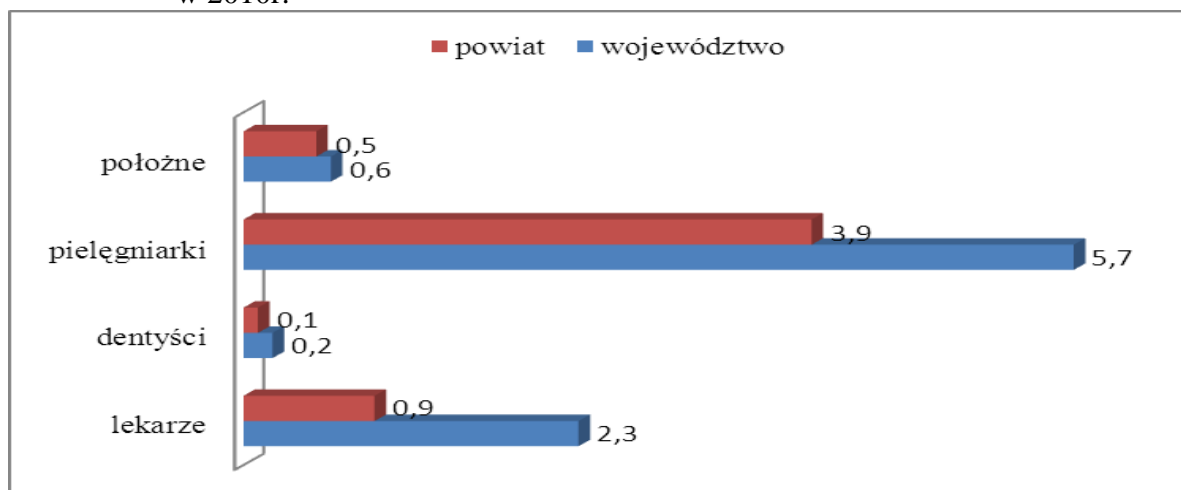
²⁵ tamże

Tabela 11. Liczby dni oczekiwania na świadczenia w poradniach specjalistycznych w 2010r. w powiatach płońskim, sierpeckim i żuromińskim

Powiat/specjalność	płoński	sierpecki	żuromiński
alergologia	0	30	90
chirurgia ogólna	0	0	0
choroby płuc	0	0	0
dermatologia	0	0	0
diabetologia	0	0	0
kardiologia	28	0	30
neurologia	7	8	0
okulistyka	0	5	0
chirurgia urazowo –ortopedyczna	0	8	20
otolaryngologiczna	5	6	0
położnictwo i ginekologia	12	3	0
psychiatria bez uzależnień	20	23	0
psychiatra – uzależnienia	0	0	0
rehabilitacja medyczna	14	8	0
reumatologia	0	0	0

Analizując wykaz świadczeń zakontraktowanych przez NFZ w roku 2012 na terenie powiatu, wymienić można jedno hospicjum domowe i formy pielęgniarstwa długoterminowego (brak świadczeń opieki paliatywnej i hospicyjnej stacjonarnej), dziewięć punktów ze świadczeniami ogólnostomatologicznymi (żaden nie leczący w znieczuleniu ogólnym), brak usług protetyki stomatologicznej, ortodontji dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18 roku życia., brak świadczenia dziennej terapii uzależnienia od alkoholu, brak leczenia alkoholowych zespołów abstynencyjnych (detoksykacja), dostępne są świadczenia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu, brak świadczeń psychologicznych²⁶.

Wykres 17. Kadra medyczna na terenie powiatu w przeliczeniu na 1000 ludności w 2010r.²⁷

²⁶ <http://www.nfz-warszawa.pl/leczenie/index.html>, data pobrania 15.11.2012r.

²⁷ ²⁷ http://www.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_powiatow/sierpecki.pdf, data pobrania 11.11.2012r.

3.2.3. Nauka, sport, kultura

Wzrost rozwoju gospodarczego zależy w dużej mierze od zdolności wykorzystania potencjału intelektualnego, stąd w programach społecznych jednym z ważniejszych celów jest zapewnienie możliwości zdobywania odpowiedniego wykształcenia i kwalifikacji przez członków społeczności. Jednym z czynników, który kształtuje system edukacji na danym terenie jest czynnik demograficzny (sygnalizowane wcześniej prognozy spadku urodzeń i niekorzystne procesy migracyjne w powiecie). System edukacji powinien reagować na zmiany w strukturze demograficznej, bowiem jego niedostosowanie może wpłynąć negatywnie na jakość kształcenia. Decyzja zamykania i tworzenia nowych placówek podejmowana przez samorządy nie jest decyzją łatwą i często wzbudza wiele kontrowersji.

Według statystyk Urzędu Statystycznego w Warszawie w 2014r. w województwie mazowieckim tylko pięć powiatów będzie miało odpowiednią liczbę miejsc w szkołach podstawowych do liczby dzieci – pozostałe będą miały nadwyżkę miejsc. Powiat Sierpecki należy do powiatów o największej nadwyżce. W świetle wyników analizy, w roku 2014 i 2020 tylko 4 z 42 powiatów województwa mazowieckiego będą dysponowały odpowiednią liczbą miejsc – proporcjonalną do ilości dzieci w wieku szkolnym. Pozostałe mogą borykać się z niedoborem lub nadwyżką miejsc. W powiatach gdzie wystąpi niedobór miejsc normą mogą być przepełnione klasy, co może mieć niekorzystny wpływ na jakość kształcenia. Z drugiej strony nadwyżka miejsc wiąże się z ponoszeniem przez samorządy terytorialne większych kosztów utrzymania szkół, które nie będą w pełni wykorzystane. Z kolei codzienne dojazdy do szkół znajdujących się w innej miejscowości mogą być uciążliwe dla dzieci i ich opiekunów.²⁸

Tabela 12 . Liczba ludności w 2010 w wieku

0-2	1735
3-6	2128
7 -12 lat	3627
13 -15 lat	2169
16 – 19 lat	3362

Tabela 13. Liczba przedszkoli w powiecie sierpeckim, liczba miejsc w przedszkolach a liczba dzieci w przedszkolach.

Rok	liczba przedszkoli	liczba miejsc w przedszkolach	liczba dzieci w przedszkolach
2009 rok	5	471	506
2010 rok	7	562	586
2011 rok	6	516	598

Źródło: Bank Danych lokalnych

Od 2009 roku liczba przedszkoli w powiecie sierpeckim wzrosła z 5 do 6 w 2011 roku, zwiększyła się z tym liczba miejsc w przedszkolach z 471 do 516. Liczba dzieci w zestawieniu z liczbą miejsc w przedszkolach w 2011 roku przekraczała możliwości placówek o 82 miejsca.

²⁸ Urząd Statystyczny w Warszawie Zróżnicowanie przestrzenne dostępności miejsc w szkołach podstawowych na terenie województwa mazowieckiego data opracowania 05.03.2011r.

Tabela 14. Liczba punktów przedszkolnych w powiecie sierpeckim, liczba miejsc w punktach przedszkolnych a liczba dzieci w punktach przedszkolnych.

Rok	liczba punktów przedszkolnych (bez specjalnych)	liczba miejsc w przedszkolach	liczba dzieci w przedszkolach
2009 rok	4	63	59
2010 rok	4	70	65
2011 rok	4	63	55

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Liczbę szkół w powiecie sierpeckim (stan na 2010 rok) przedstawia tabela poniżej:

Tabela 15. Liczba i typ szkół w powiecie sierpeckim - 2010 rok.

Typ szkoły	Liczba szkół
szkoły podstawowe	23
w tym specjalne	1
gimnazja	12
w tym specjalne	1
szkoły ponadgimnazjalne	27

Źródło: Bank Danych lokalnych

Tabela 16. Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół

Typ szkoły	Liczba uczniów
podstawowych	3638
w tym specjalnych	27
gimnazjalnych	2102
w tym specjalnych	39
zasadniczych zawodowych	382
liceach	
ogólnokształcących	1026
profilowanych	124
technikach	1259
szkołach policealnych	168

Źródło: Bank Danych lokalnych

Wydatki na oświatę i wychowanie stanowiły 35% wydatków budżetu powiatu w 2010 r.²⁹ a już 39% (17.362.187,20 zł – wykonanie w 99,93% w planowanej kwocie)³⁰ w 2011 roku.

Wśród 860 absolwentów szkół w 2011 roku na terenie powiatu sierpeckiego najwięcej osób posiadało wykształcenie średnie ogólnokształcące (39,5%). Ponad 48,1% ogółu absolwentów stanowili absolwenci szkół policealnych i średnich technicznych. Wśród zawodów uzyskanych przez absolwentów z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym najliczniej reprezentowane były: technik budownictwa, technik rolnik, technik ekonomista i technik informatyk. Zasadnicze szkoły zawodowe w roku 2011 opuściło 106 absolwentów - 12,3%. Najliczniej, bo reprezentowanym przez 29

²⁹ Bank Danych Lokalnych

³⁰ Uchwała Nr 357.62.2012 Zarządu Powiatu w Sierpcu z dnia 21 marca 2012 r. w sprawie przekazania sprawozdania z wykonania Budżetu Powiatu i z wykonania planu finansowego Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów opieki Zdrowotnej w Sierpcu za 2011 rok.

absolwentów z wykształceniem zasadniczym był zawód „mechanik pojazdów samochodowych”. Struktura wykształcenia absolwentów opuszczających szkoły w roku 2012 nieznacznie się zmieni. Największą grupę (439 osób) będą stanowili absolwenci szkół średnich ogólnokształcących ich udział procentowy wzrośnie do poziomu 47,8% w stosunku do ogółu absolwentów. Przewidywana liczba absolwentów szkół policealnych i średnich zawodowych to 354, co będzie stanowiło 38,6% ogółu absolwentów, a więc zmaleje o 9,5%. Liczba osób kończących zasadnicze szkoły zawodowe wzrośnie ze 106 do 124 osób. Wzrośnie też ich udział w odniesieniu do ogółu absolwentów szkół powiatu sierpeckiego o 1,2%.³¹

Liczba maturzystów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych zawodowych od 2009 roku wzrasta z 275 osób do 319 w 2011 roku, zanotować zaś można spadek liczby absolwentów liceów ogólnokształcących dla młodzieży (z wykluczeniem specjalnych) z 271 w 2009 roku do 266 w 2011 roku.

Współcześnie zmiany gospodarcze zachodzą bardzo szybko, a proces kształcenia trwa wiele lat, toteż niedopasowania są niemal nieuchronne. Trudno też precyzyjnie przewidywać zmiany popytu na pracę w przekroju kwalifikacyjnym. Nie zwalnia to jednak władz odpowiedzialnych za kształcenie, zarówno szkolne, jak i pozaszkolne (ustawiczne), ze śledzenia zmian zatrudnienia i dokonywania korekt struktury kształcenia. Lokalne instytucje zajmujące się rynkiem pracy (szczególnie PUP) najwięcej mogą zrobić, analizując kierunki zmian zatrudnienia na lokalnym rynku i odpowiednio dostosowując do nich wydatki na szkolenia, które same organizują lub finansują. Mogą również dostarczać diagnoz lokalnym władzom samorządowym, które odpowiadają za kształcenie na poziomie średnim (ponadgimnazjalnym).³²

Tabela 17. Liczba absolwentów szkół w powiecie sierpeckim, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości.

Grupa absolwentów	2009 rok	2010 rok	2011 rok
maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych zawodowych	275	238	319
licea ogólnokształcące dla młodzieży bez specjalnych	271	252	266
licea ogólnokształcące specjalne dla młodzieży	73	0	0
uzupełniające licea ogólnokształcące dla młodzieży (bez specjalnych)	15	0	0
uzupełniające dla młodzieży specjalnej	0	0	0
licea ogólnokształcące dla dorosłych	0	12	0
uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych	14	0	7

Źródło: Bank Danych lokalnych

Dalszy rozwój edukacji w powiecie zaplanowano w Strategii Rozwoju Edukacji w powiecie sierpeckim na lata 2012- 2015.

³¹ „Absolwenci szkół powiatu sierpeckiego raport na podstawie danych za rok 2011.” Opracowanie Justyna Morawska, Sierpiec 2012.

³² Marek Góra Urszula Sztanderska Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy

Tabela 18. Kluby sportowe łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS w powiecie sierpeckim w 2010 roku³³

	Jednostka miary	2010
kluby	szt	17
członkowie	osoba	1380
ćwiczący ogółem	osoba	1316
ćwiczący mężczyźni	osoba	870
ćwiczący kobiety	osoba	446
ćwiczący do lat 18 ogółem	osoba	1126
ćwiczący do lat 18 chłopcy	osoba	691
ćwiczący do lat 18 dziewczęta	osoba	435
sekcje sportowe	szt	41
trenerzy	osoba	12
instruktorzy sportowi	osoba	34
inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	osoba	9

Z dostępnych danych pochodzących z zestawień statystycznych Banku Danych Lokalnych wynika, że na terenie powiatu do kategorii obiektów sportowych (boisk, hal sportowych, stadionów) zaliczono w 2011 roku 10 obiektów. Odnotowano również, że w 2010 roku w powiecie sierpeckim występowało 17 klubów sportowych, które rekrutowały 1380 członków.

Analiza wydatków budżetu Powiatu wykazała, że na sport Powiat przeznaczył w latach 2008 i 2009 2,5% , zaś w 2010r. 2,9% środków budżetowych.³⁴

Z odpowiedzi na pytanie o formy spędzania wolnego czasu przez mieszkańców podczas badań społecznych tylko 13,6% stwierdziło, że uprawia sport. Lepsze wyniki sport osiągnął u młodych respondentów: 36% młodzieży zapytanej o preferowane formy swoich pasji i zainteresowań wskazało sport. Potwierdzają to również odpowiedzi na pytania o formy spędzania przez młodzież wolnego czasu: 34,2% respondentów powiedziało, że przynajmniej raz w tygodniu bierze udział w zajęciach sportowych.

Kultura

Analizę sytuacji w sferze kultury ograniczono do statystycznych danych ogólnodostępnych - paradoksalnie, bowiem jest to sfera najmniej poddającym się regułom statystyki. Z drugiej jednak strony, by dokładnie zdiagnozować życie kulturalne w powiecie, niczego nie pominąć, prawidłowo ocenić zasięg jakiejś inicjatywy, jej niszowość lub masowość – byłoby to karkołomnym zadaniem. Jest oczywistym, że tworzenie, działalność artystyczna jest prowadzona zarówno wokół istniejących instytucji, jak np. Centrum Kultury i Sztuki w Sierpcu, jak również poza nimi. Warto jednak zwrócić uwagę właśnie na wymienione już Centrum Kultury i Sztuki, bowiem zostało otwarte w nowej odsłonie w roku 2012, więc efektów jego działalności nie znajdziemy w dostępnych na ten czas podsumowaniach.

³³ http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_cechter.display?p_id=371743&p_token=0.8434014969105974#, data pobrania 14.11.2012r.

³⁴ http://www.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_powiatow/sierpecki.pdf, data pobrania 15.11.2012r.

Tabela 19. Informacje statystyczne o kulturze i sztuce w powiecie³⁵

	Jedn.miary	2011
Placówki biblioteczne		
biblioteki i filie	ob.	18
pracownicy bibliotek	osoba	29
księgozbiór	wol.	245038
czytelnicy w ciągu roku	osoba	9283
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	176078
punkty biblioteczne ogółem	ob.	1
obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: wejście do budynku	ob.	3
Biblioteki naukowe, fachowe		
biblioteki i filie	ob.	1
powierzchnia pomieszczeń bibliotecznych	m2	127
pracownicy	osoba	5
księgozbiór	wol.	18767
zbiory specjalne	--	456
czytelnicy zarejestrowani w ciągu roku	--	694
Placówki biblioteczne wg organu prowadzącego		
prowadzone przez gminę / miasto na prawach powiatu		
biblioteki i filie	ob.	18
pracownicy bibliotek	osoba	29
księgozbiór	wol.	245038
czytelnicy w ciągu roku	osoba	9283
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	176078
punkty biblioteczne ogółem	ob.	1
obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: wejście do budynku	ob.	3
Biblioteki - wskaźniki		
ludność na 1 placówkę biblioteczną	osoba	2775
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	wol.	4647,9
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	176
wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	wol.	19,0
Muzea		
muzea łącznie z oddziałami	ob.	1
zwiedzający muzea i oddziały	osoba	70439
obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich:	ob.	1
Imprezy oświatowe w muzeach		
odczyty/prelekcje/spotkania	szt	2
koncerty	szt	6
konkursy	szt	6
imprezy plenerowe	szt	2
lekcje zajęcia	szt	589
sesje i seminaria naukowe/sympozja	szt	3

³⁵ http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_cechter.display?p_id=371743&p_token=0.7611178620442847, data pobrania 14.11.2012r.

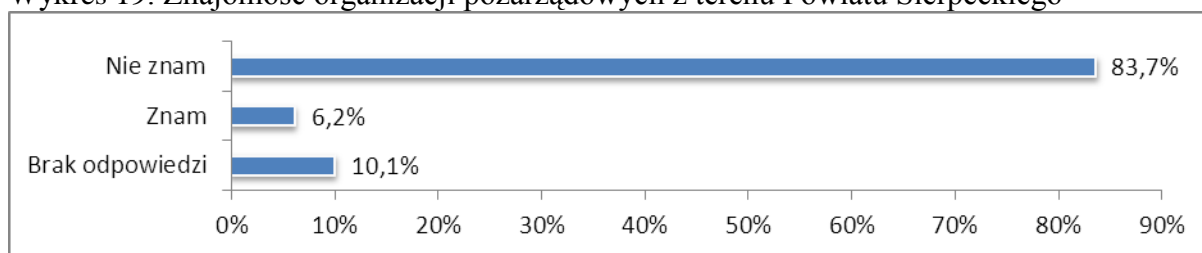
Imprezy organizowane przez jednostkę i uczestnicy		
imprezy		
instytucje	ob.	1
imprezy	szt	86
seanse filmowe	-	3
wystawy	szt	7
występy zespołów amatorskich	-	10
występy artystów i zespołów zawodowych	-	20
dyskoteki	szt	1
prelekcje, spotkania, wykłady	szt	23
imprezy turystyczne i sportowo - rekreacyjne	szt	10
konkursy	-	5
uczestnicy imprez		
imprezy	osoba	37784
seanse filmowe	osoba	290
wystawy	osoba	2455
występy zespołów amatorskich	osoba	6000
występy artystów i zespołów zawodowych	osoba	16405
dyskoteki	osoba	600
prelekcje, spotkania, wykłady	osoba	1167
imprezy turystyczne i sportowo - rekreacyjne	osoba	197
konkursy	-	620
Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice		
instytucje	ob.	1
imprezy	szt	86
uczestnicy imprez	osoba	37784
zespoły artystyczne	szt	5
członkowie zespołów artystycznych	osoba	139
koła (kluby)	szt	2
członkowie kół (klubów)	osoba	23
Zespoły artystyczne i członkowie		
zespoły artystyczne		
ogółem	szt	5
wokalne i chóry	szt	2
folklorystyczne (ludowe - pieśni i tańca, kapele)	szt	1
taneczne	szt	2
członkowie zespołów artystycznych		
ogółem	osoba	139
wokalne i chóry	osoba	13
folklorystyczne (ludowe - pieśni i tańca, kapele)	osoba	91
taneczne	osoba	35
Koła (kluby) i członkowie		
koła (kluby)		
ogółem	szt	2
plastyczne	szt	2
członkowie kół (klubów)		
ogółem	osoba	23
plastyczne	osoba	23

W rejestrze organizacji pozarządowych prowadzonym przez Starostwo Powiatowe wpisanych jest 115 organizacji, Większość z nich prowadzi aktywną działalność. Głównymi obszarami działalności są kultura fizyczna, sport, rekreacja i turystyka - 16 organizacji, pomoc społeczna oraz działalność na rzecz osób niepełnosprawnych – 13 oraz 56 ochotniczych straży pożarnych³⁶ Podczas spotkania konsultacyjnego Programu współpracy Powiatu Sierpeckiego z organizacjami pozarządowymi, osobami prawnymi i innymi jednostkami organizacyjnymi, których cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego uczestniczący postulowali o zwiększenie nakładów finansowych na kulturę i sztukę, promocje zdrowia, przeciwdziałanie patologiom społecznym i działania na rzecz osób niepełnosprawnych oraz na sport i kulturę fizyczną³⁷.

W 2010r. powiat zajął 350 miejsce pod względem liczby fundacji i stowarzyszeń (poza OSP) na 379 wszystkich powiatów.³⁸

Zdecydowana większość młodzieży sierpeckiej (wyniki badania społecznego) nie zna organizacji pozarządowych na terenie Powiatu Sierpeckiego. Podział pytania na płeć wskazał, że nieco więcej dziewczyn deklaruje ich znajomość – 8,9% w stosunku do 3,7% chłopców. Wymieniane przez młodzież organizacje to wolontariusze, a także Dom Pomocy Społecznej (sic!) i Harcerze .

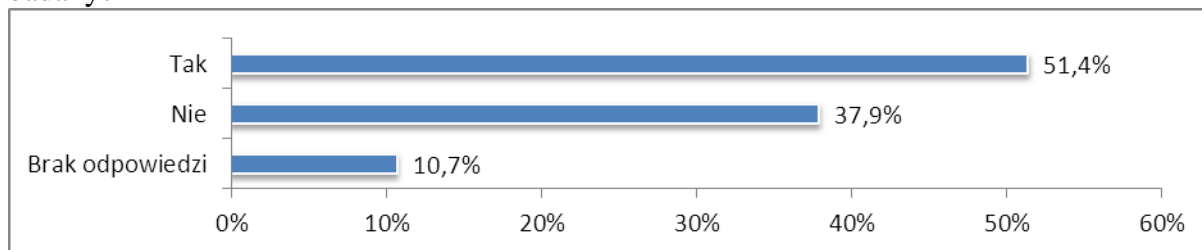
Wykres 19. Znajomość organizacji pozarządowych z terenu Powiatu Sierpeckiego

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Ponad połowa badanych chciałaby pomagać organizacjom pozarządowym działającym w ich okolicy. W zdecydowanej przewadze były to dziewczyny – 63,8% w stosunku do 38,1% chłopaków.

Wykres 10. Chęć aktywnego wsparcia organizacji pozarządowych działających w okolicy badanych

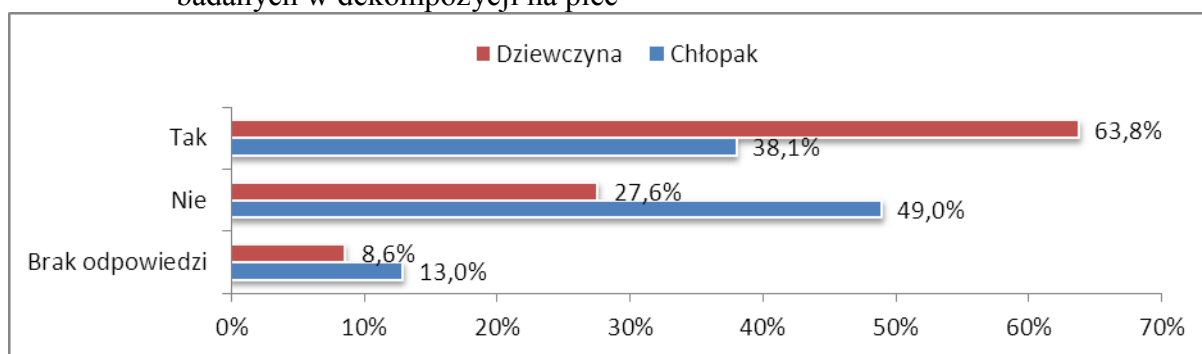
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

³⁶ <http://www.sierpc.starostwo.gov.pl/index.php?tree=225>, data pobrania 15.11.2012r.

³⁷ http://sierpc.starostwo.gov.pl/pliki/stsierpc/protok_z_konsul.pdf, data pobrania 15.11.2012r.

³⁸ <http://www.mojapolis.pl/web/guest/atlas/-/atlas/118>, data pobrania 15.11.2012r.

Wykres 21. Chęć aktywnego wsparcia organizacji pozarządowych działających w okolicy badanych w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Chęć pomocy organizacjom pozarządowym zadeklarował wyższy odsetek uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 55,0% w stosunku do 49,4% gimnazjalistów.

Mała liczba działających organizacji pozarządowych w powiązaniu z niską liczbą wolontariuszy – ludzie bezinteresownie pomagających świadczą o niskim kapitale społecznym³⁹. Pojęcie kapitału społecznego nie jest ściśle zdefiniowane. Jest za to bardzo pojemne; mieści się w nim wszystko to, co decyduje o zdrowych relacjach społecznych, dbaniu o dobro wspólne i współpracy. Badania w ramach nauk społecznych sugerują, że to kapitał społeczny determinuje późniejszy rozwój kraju a nie odwrotnie. Jednak zależność ta następuje dopiero po przekroczeniu pewnego progu zamożności, rozwoju. Do tej pory członkowie społeczeństwa inwestowali w siebie (wzrost liczby ludzi z wyższym wykształceniem, zakładanie własnych działalności gospodarczych, itp.). Naukowcy oceniają, że Polska zbliża się do tego progu, kiedy sam kapitał ludzki nie wystarczy – musimy zacząć budować kapitał społeczny. Jest to o wiele trudniejsze, bo wymaga pracy nad wzrostem zaufania obywateli do państwa, wzajemnego zaufania członków społeczeństwa i większej gotowości do współpracy. Tymczasem Polska nie spełnia żadnego z tych kryteriów społeczeństwa obywatelskiego – pod względem zaufania do innych ludzi oraz przynależności do organizacji, skłonności do stowarzyszania się osiągamy ostatnie miejsce wśród krajów objętych badaniem w 2008r.

Dlaczego kapitał społeczny wpływa na rozwój gospodarczy wspólnoty? Ułatwia negocjacje, obniża koszty transakcji, skraca proces inwestycyjny (zmniejsza prawdopodobieństwo zaskarżania kolejnych decyzji władz administracyjnych), zmniejsza korupcję, zwiększa rzetelność kontrahentów, sprzyja długoterminowym inwestycjom i dyfuzji wiedzy, zapobiega nadużywaniu dobra wspólnego i zwiększa solidarność międzygrupową, a także poprzez rozwój trzeciego sektora sprzyja społecznej kontroli działania władz. Oczywiście zalety kapitału społecznego nie ograniczają się jedynie do efektów ekonomicznych. Rozciągają się na szeroko rozumianą jakość życia społeczeństwa. Jeśli chcemy, rozwijać się zespołowo, należy pilnie wprowadzić do szkół, a nawet już do przedszkoli specjalny przedmiot, nazwijmy go kompetencje obywatelskie. Polska młodzież ma niezłą wiedzę o społeczeństwie, wygrywa pod tym względem rankingi międzynarodowe, ale jednocześnie w tych samych rankingach zajmuje ostatnie miejsce w praktycznym stosowaniu wiedzy obywatelskiej: nie potrafi się samoorganizować, współpracować, nie udziela się w ramach wolontariatu, jest tak samo „molekularna” jak jej rodzice. Potrzebne są zatem nie klasyczne lekcje z wykładem i podręcznikiem, lecz takie formy edukacji, a właściwie wychowania, które pokażą młodym Polakom konkretne

³⁹ Janusz Czapiński, Diagnostyka społeczna 2011

korzyści wynikające z „podjęcia ryzyka współdziałania. Bez poważnego zainwestowania w kapitał społeczny nie mamy co marzyć o tysiącach kilometrów autostrad. Oprócz szkoły są jeszcze dwa inne miejsca, gdzie można by z powodzeniem przekonywać rodaków do większego zaufania i współpracy: urzędy publiczne i firmy. Jeśli chodzi o urzędy, diabeł tkwi w regulacjach prawnych i kulturze urzędników. Przepisy, którymi kierują się urzędnicy, skrojone są na potencjalnego oszusta; uniemożliwiają zatem przerwanie błędnego koła nieufności.⁴⁰

---

⁴⁰ tamże

3.2.4. Sytuacja mieszkaniowa

Dane ogólnopolskie mówią, że zasoby mieszkaniowe w miastach w 82% usytuowane są w budynkach wielorodzinnych, a w 18% w budynkach indywidualnych. Przeciętna powierzchnia mieszkań w domach wielorodzinnych wynosi około 60m², a w domach indywidualnych około 112 m². Na wsi dominują budynki indywidualne, których średnia powierzchnia wynosi około 90 m². Mieszkania wybudowane przed 1944 r. stanowią w miastach około 22%, a na wsi około 26% ogółu mieszkań. Należy podkreślić, że w Polsce dominują mieszkania powierzchniowo bardzo nieduże. Ma to bezpośrednie przełożenie na średnią liczbę pokoi w mieszkaniu. Według NSP 2002 przeciętnie w mieszkaniu było 2,7 pokoi. Małe i bardzo małe mieszkania w miastach stanowią ponad 60% wszystkich mieszkań, na wsi mieszkania o powierzchni poniżej 50 m² stanowią około 17% zasobu. Najwięcej mieszkań o powierzchni nie przekraczającej 50 m² mają w swym zasobie spółdzielnie mieszkaniowe. Jest to około 2,5 mln, co stanowi około 75% ogółu mieszkań. W zasobach należących do gmin mieszkań o powierzchni nie przekraczających 50 m² jest około 1,0 mln, co stanowi 82% całego zasobu (z tego połowa to mieszkania poniżej 30 m²). W zasobie należącym do osób fizycznych ok.1,3 mln to mieszkania małe, co stanowi 43% tego zasobu. Na tle wybranych krajów UE, sytuacja Polski w zakresie struktury wielkości mieszkań jest zdecydowanie najgorsza.

Z ogólnej liczby mieszkań ponad 59% z nich należy do osób fizycznych (w miastach ponad 42%). Zwiększenie udziału mieszkań w grupie osób fizycznych wynika nie tylko z rozmiarów realizowanych inwestycji mieszkaniowych, ale również ze sprzedaży lokali mieszkalnych w zasobach komunalnych i zakładów pracy. Zmniejsza się natomiast udział mieszkań spółdzielni mieszkaniowych (tylko 26,5%, w tym w miastach 39%) i komunalnych (ogółem niecałe 10%, a w miastach niewiele ponad 13%).

Tabela 20. Sytuacja mieszkaniowa w Polsce

Liczba m ² na jednego mieszkańca	średnie miesięczne zarobki w euro	Miesięczne opłaty za mieszkanie	wydatki na mieszkanie w % dochodów gosp. domowych
23	626	119	19

W porównaniu z krajami zachodniej Europy jesteśmy krajem o dużo niższym poziomie dochodu narodowego, co musi również znajdować swoje odzwierciedlenie w sytuacji mieszkaniowej. Dlatego też problem braku mieszkań oraz znacznego ich zaludnienia należy rozpatrywać mając na uwadze nie tylko wysokie koszty pozyskania mieszkania, ale i późniejszego koszty jego utrzymania. Przy obecnym poziomie dochodów, powiększenie mieszkania stanowiłoby znaczny wzrost comiesięcznego obciążenie budżetu rodziny kosztami jego utrzymania. Dlatego też wiele gospodarstw domowych woli pozostawać w dotychczas zajmowanych małych mieszkaniach, za które opłaty bieżące są relatywnie niskie.

Sytuacja mieszkaniowa niewątpliwie ulega systematycznej poprawie. Wydaje się jednak, że poprawa ta jest mniejsza niż występująca w tym samym czasie w innych dziedzinach życia. Analiza powierzchni mieszkań przypadającej na jednego mieszkańca w zależności od jego wieku pokazuje się, że najmniejszą powierzchnię mieszkania mają ludzie młodzi, a największą starzy. Sytuacja ta jest dość łatwa do wytłumaczenia. Ludzie młodzi w znacznym stopniu mieszkają wspólnie z rodzicami i wtedy mieszkania są z reguły przeludnione. Z kolei ludzi starszych opuszczają dorosłe dzieci, a po 65 roku życia coraz więcej jest wdów i wdowców.

Według badań Instytut Rozwoju Miast przeprowadzonego w 19 miastach różnej wielkości, stan techniczny 28% budynków mieszkalnych należących do gmin jest bardzo

zły. Około 22% wymaga remontu kapitalnego, a ponad 6% kwalifikuje się do natychmiastowego wyburzenia. Jest to przede wszystkim wynikiem przeznaczania niedostatecznych środków na wykonywanie remontów częściowych, jak i zabezpieczających.⁴¹

Tabela 21. Dane o zasobach mieszkaniowych powiatu w 2010⁴²

Zasoby mieszkaniowe ogółem		
mieszkania	mieszk.	16 461
izby	izba	64 580
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	1 218 927
w miastach		
mieszkania	mieszk.	7004
izby	izba	26 375
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	455 863
na wsi		
mieszkania	mieszk.	9 457
izby	izba	38 205
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	763 064
Budynki mieszkalne ogółem	bud.	11 108
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne ogółem		
wodociąg	mieszk.	14 674
ustęp spłukiwany	mieszk.	12 834
łazienka	mieszk.	12 777
centralne ogrzewanie	mieszk.	12 216
gaz sieciowy	mieszk.	550
w miastach		
wodociąg	mieszk.	6 617
ustęp spłukiwany	mieszk.	6 437
łazienka	mieszk.	6 285
centralne ogrzewanie	mieszk.	5 795
gaz sieciowy	mieszk.	400
na wsi		
wodociąg	mieszk.	8 057
ustęp spłukiwany	mieszk.	6 397
łazienka	mieszk.	6 492
centralne ogrzewanie	mieszk.	6 421
gaz sieciowy	mieszk.	150
Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań		
w miastach		
wodociąg	%	94,5
łazienka	%	89,7
centralne ogrzewanie	%	82,7
na wsi		
wodociąg	%	85,2
łazienka	%	68,6
centralne ogrzewanie	%	67,9

⁴¹ Jan Kornilowicz Stan mieszkalnictwa w Polsce Referat wygłoszony na Forum Mieszkalnictwa i Rewitalizacji 21-22.05.2009

⁴² http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_cechter.display?p_id=372143&p_token=0.987984307384312# data pobrania 11.11.2012r.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania		
1 mieszkania	m2	74,0
na 1 osobę	m2	23,1
Liczba i kwoty wypłaconych dodatków mieszkaniowych ogółem		
liczba	szt	9611
kwota	zł	1 299 834
w zasobie gminnym		
liczba	szt	2 225
kwota	zł	353 611
w zasobie spółdzielczym		
liczba	szt	2 083
kwota	zł	353 760
w zasobie wspólnot mieszkaniowych		
liczba	szt	1 417
kwota	zł	201 513
w zasobie prywatnym		
liczba	szt	3 503
kwota	zł	334 729
w zasobie towarzystwa budownictwa społecznego		
liczba	szt	118
kwota	zł	17 763
w zasobie innym		
liczba	szt	265
kwota	zł	38 458

W rankingu powiatów województwa mazowieckiego w kategorii mieszkania oddane do użytku na 10 tys. mieszkańców powiat zajął w roku 2010 daleką 37 pozycję. Jeśli chodzi o przeciętną powierzchnię użytkową mieszkań w zasobach mieszkaniowych powiat zajął 38 pozycję.⁴³

Tabela 22. Mieszkania oddane do użytkowania⁴⁴

Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010
159	90	103

Wskaźniki dały powiatowi 9. pozycję wśród powiatów województwa jeśli chodzi o korzystanie z instalacji wodociągowej, 25. pozycję w dostępności do instalacji kanalizacyjnej i 33. pozycję w korzystaniu z instalacji gazowej.

Stopień rozwoju infrastruktury komunalnej w powiecie jest znacznie zróżnicowany. Udział mieszkańców korzystających z wodociągu wynosił w 2008 r. od 62,4% (gm. Rościszewo) do 93,6% (miasto Sierpc), a korzystających z kanalizacji - od 3,7% (gm. Rościszewo) do 70,6% (miasto Sierpc). Relatywnie najwięcej ludności korzystało z sieci gazowej w gm. Gozdowo (5,3%), a najmniej w gm. Mochowo (2,6%); w 4 gminach nie było sieci gazowej.

⁴³ http://www.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_powiatow/sierpecki.pdf, data pobrania 11.11.2012r.

⁴⁴ tamże

Tabela 23. Infrastruktura komunalna gmin⁴⁵

Gmina	Zasoby mieszkaniowe		Liczba mieszkań oddanych do użytku w 2009r.	% ludności korzystającej z instalacji			
	Liczba mieszkań	W przeliczeniu na 1000 ludności*		wodociągowej**	kanalizacyjnej**	gazowej**	oczyszczalni ścieków***
Sierpc	1904	381	13	76,7%**	8,6%	0	8,7%
Szczutowo	1252	288	7	81,5%	26,1%	0	43,7%
Mochowo	1709	282	7	84,8%	14,1%	2,6%	18,4%
Zawidz	1824	268	6	87,6%	11,3%	0	13,3%
Gozdowo	1636	273	10	77,7%	30,9%	5,3%	40,9%
Rościszewo	1094	264	3	62,4%	3,7%	0	3,9%
Miasto Sierpc		275	44	93,6%	70,6%	4,4%	92,6%

* średnia w województwie - 383, średnia w powiecie - 308

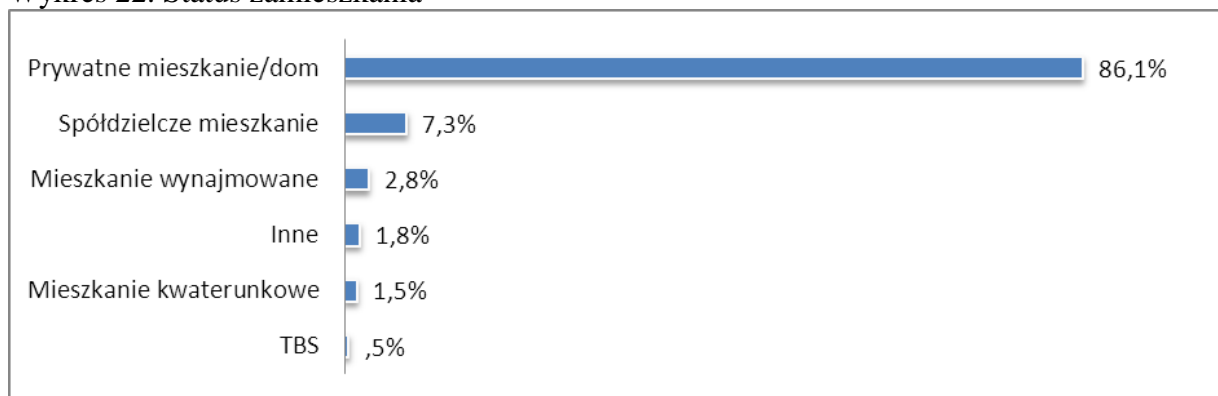
**w 2008r.

*** w 2010r.

Szacuje się, że na koniec 2007 r. ponad 95% mieszkań było wyposażonych w wodociąg (w miastach 99%), blisko 88% w ustęp spłukiwany (w miastach prawie 95%), a prawie 78% (w miastach około 85%) w centralne ogrzewanie. Z danych GUS wynika, że najlepiej pod względem wyposażenia w instalacje wygląda sytuacja w zasobach spółdzielni mieszkaniowych i TBS, natomiast najgorzej w zasobach komunalnych.⁴⁶

Mieszkańcy powiatu sierpeckiego najczęściej mieszkają w prywatnym mieszkaniu/domu, a dotyczy to aż 86,1% badanych, na drugim miejscu jest spółdzielcze mieszkanie - 7,3%, a na trzecim mieszkanie wynajmowane - 2,8%. Wśród odpowiedzi *inne* pojawiły się takie jak mieszkanie u członka rodziny, co często objawia się brakiem wiedzy na temat statusu mieszkania (wyniki badań w powiecie).

Wykres 22. Status zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

⁴⁵ http://www.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_gmin/sierpecki/sierpc-w.pdf i wszystkie gminy, data pobrania 19.11.2012r.

⁴⁶ Jan Kornilowicz Stan mieszkalnictwa w Polsce Referat wygłoszony na Forum Mieszkalnictwa i Rewitalizacji 21-22 maja 2009

3.2.5. Bezpieczeństwo publiczne

Poczucie bezpieczeństwa – lub jego brak – przesądza o jakości życia i rozwoju społeczeństwa.⁴⁷ Bezpieczeństwo publiczne identyfikowane jest na ogół jako stan faktyczny wewnątrz państwa, który umożliwia normalne funkcjonowanie organizacji państwowej i realizację jej interesów, zachowanie życia, zdrowia, mienia jednostek oraz korzystanie przez te jednostki z praw i swobód zagwarantowanych konstytucją. Porządek publiczny – stan polegający na przestrzeganiu przez ludzi reguł postępowania (zasad, nakazów), których nieprzestrzeganie, w warunkach życia w zbiorowości, narażałoby ich na konflikty i uciążliwości.

Niebagatelną rolę w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego powierzono jednostkom samorządu terytorialnego (...). Powiat, z racji swego usytuowania w ramach struktur administracji publicznej, wyposażony został w liczne zadania i kompetencje mieszczące się w kategorii tzw. policji administracyjnej. Są to m.in. obowiązek uchwalania powiatowego programu zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego oraz przyjmowanie rocznych sprawozdań komendanta powiatowego policji z ich działalności i informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego⁴⁸.

Z ostatniej informacji przedstawionej przez komendanta Powiatowego Policji wynika, że celem jest dalszy wzrost realnego bezpieczeństwa naszego powiatu, wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców oraz zapobieganie przestępczości i aspołecznych zachowań. Realizując założenia rządowego programu „Razem bezpieczniej” opracowano koncepcję ograniczenia dynamiki przestępczości w głównie w siedmiu najbardziej uciążliwych społecznie kategoriach, za które uznano: bójki oraz pobicia, uszczerbek na zdrowiu, kradzież cudzej rzeczy, kradzież samochodu, rozbój, kradzież z włamaniem i uszkodzenie mienia. Sierpecka Policja osiąga najwyższą wykrywalność przestępstw w województwie i jedną z najwyższych w kraju. Tak też było w roku 2011 (90%) przy nieznacznym wzroście przestępczości. Najwyższy wzrost przestępczości nastąpił w kategorii narkotyków. W informacji znajdziemy też odniesienie się do sytuacji społeczno – gospodarczej w powiecie – „wzrost dynamiki przestępczości ogólnej (...) spowodowany jest (...) ograniczoną liczbą policjantów oraz wysokim stanem bezrobocia w powiecie utrzymującym się (...) na poziomie 22,5% przy bezrobociu w całym województwie mazowieckim na poziomie 9,6%, co bez wątpienia ma negatywny wpływ na bezpieczeństwo.”⁴⁹

Podczas debaty społecznej zorganizowanej przez Komendę Wojewódzką Policji mającej na celu zdiagnozowanie potrzeb i oczekiwań społeczeństwa w zakresie poprawy bezpieczeństwa w Sierpcu dyskutowano o budowie nowej siedziby komendy powiatowej oraz o lepszym jej wyposażeniu i zwiększeniu liczby funkcjonariuszy. Rozmawiano o poprawie współpracy dzielnicowych i mieszkańców i zadbaniu o bezpieczeństwo najmłodszych podczas drogi do szkoły. Zwrócono uwagę na zaśmieszenie Sierpca, problem przemocy w rodzinie (zgłoszono postulat poprawy funkcjonowania programu pomocy dla poszkodowanych). Uczestnicy spotkania zainteresowani również byli walką z alkoholizmem.⁵⁰

---

⁴⁷ Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie powiatu sierpeckiego w 2011r. http://www.sierpc.starostwo.gov.pl/pliki/stsierpc/uch_107.pdf, data pobrania 16.11.2012r.

⁴⁸ Ewa Olejniczak – Szałowska Uniwersytet Łódzki, Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego jako zadanie powiatu. Zarys problemu

⁴⁹ Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie powiatu sierpeckiego w 2011r. http://www.sierpc.starostwo.gov.pl/pliki/stsierpc/uch_107.pdf, data pobrania 16.11.2012r.

⁵⁰ http://www.mazowieckie.pl/palm/pl/4/11747/Debata_o_bezpieczenstwie_w_Zurominie_i_Sierpcu.html, data pobrania 16.11.2012r.

3.3. Obszary problemowe pomocy społecznej na poziomie powiatu

3.3.1. Ubóstwo

Ubóstwo można pojmować w sposób absolutny lub względny (relatywny). W podejściu absolutnym ubogie są te gospodarstwa domowe, te osoby, które nie mają możliwości zaspokojenia potrzeb uznanych w danych warunkach za podstawowe. W podejściu względnym ubóstwo rozważane jest jako forma nierówności, nadmiernego dystansu między poziomem życia poszczególnych grup ludności: ubogie są te osoby, te rodziny, których poziom życia jest znacznie niższy niż pozostałych członków danego społeczeństwa.

Po okresie spadku w latach 2006-2008, a następnie paroletniej stabilizacji, w roku 2011 odnotowano wzrost poziomu zagrożenia ubóstwem skrajnym w Polsce odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego (tzn. znajdujących się poniżej minimum egzystencji) wzrósł o 1 pkt. proc. w stosunku do roku 2010 i wyniósł 6,7%.

Poniżej tzw. ustawowej granicy ubóstwa żyło w Polsce 6,5% osób w gospodarstwach domowych (spadek o 0,8 pkt. proc.). Należy przy tym zauważyć, że po raz pierwszy odsetek osób w gospodarstwach domowych skrajnie ubogich był wyższy niż odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej kwot uprawniających do ubiegania się o przyznanie świadczeń pieniężnych z systemu pomocy społecznej.

Z analizy danych uzyskanych z ośrodków pomocy społecznej znajdujących się na terenie Powiatu Sierpeckiego wynika, że jeśli chodzi o powody przyznania pomocy to w czołówce, wspólnie z bezrobociem (27% przyznań), lokuje się ubóstwo (20% przyznań).

Tabela 24. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminach w 2011r. wg powodów przyznania pomocy

Powód trudnej sytuacji życiowej	Miasto	Gmina Sierpc	Gozdowo	Mochowo	Rościszewo	Zawidz	Szczutowo	ogółem w powiecie
ubóstwo	475	65	130	179	111	23	13	996
sieroctwo	4	0	0	0	0	0	0	4
bezdomność	13	1	1	0	1	0	0	16
potrzeba ochrony macierzyństwa	11	15	31	16	1	43	21	138
bezrobocie	391	185	100	327	97	152	70	1322
niepełnosprawność	248	48	74	62	35	71	11	549
długotrwała lub ciężka choroba	125	55	96	84	35	81	26	502
bezzradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	155	68	33	142	48	118	65	629
w tym rodziny niepełne	117	16	24	26	10	66	17	276
wielodzietne	57	52	12	81	37	52	46	337
przemoc w rodzinie	4	12	0	0	5	0	7	28
alkoholizm	49	12	13	4	8	6	20	112
narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0

trudności w przystosowaniu się po zwolnieniu z zakładu karnego	11	4	7	1	0	0	0	23
brak umiejętności w przystosowaniu się młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo- wychowawczej	0	0	0	0	0	0	0	0
uchodźcy	0	0	0	0	0	0	0	0
zdarzenia losowe	0	0	4	0	2	1	0	7
sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0	0	0
klęska żywiołowa	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem	1660	533	525	922	390	613	296	4939

Zródło: sprawozdania OPS

Tabela 25 .Udział beneficjentów pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2010r.⁵¹

Gmina	Liczba ludności	% korzystających z pomocy społecznej	Liczba korzystających z pomocy społecznej w tysiącach
Powiat	52786	21,2	11,2
Miasto	18368	10,9	2
Gozdowo	6023	22,4	1,3
Mochowo	6077	33,7	2,1
Rościszewo	4146	31,9	1,3
Sierpc	7002	31,8	2,2
Szczutowo	4350	24,6	1,1
Zawidz	6820	17,4	1,2

Tabela 26. Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych wybranych powiatów⁵²

Powiat	Ludność w gospodarstwach domowych korzystająca z pomocy społecznej	Rodziny otrzymujące świadczenia rodzinne na dzieci w tys.	Dzieci (0-17lat) na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny % ogółu
	w % ogółu ludności		
ciechanowski	9,3	3,7	41,3
gostyniński	12	2,1	45,0
mławski	12,7	4,5	57,1
płocki	15,7	5,2	45,1
płoński	9,7	4,4	47,4
sierpecki	21,2	3,5	56,9
żuromiński	12,7	3,1	67,6

Ubóstwo powoduje doniosłe ujemne skutki społeczne. Zmniejsza ono popyt na towary, a przez to chłonność rynku, co działa hamująco na rozwój gospodarczy. Uniemożliwia lub znacznie utrudnia korzystanie ludzi ubogich z istniejących szans zdobycia wykształcenia i zachowania dobrego stanu zdrowia. Przyczynia się do wzrostu przestępczości, przede wszystkim przestępstw przeciwko mieniu. Sprzyja rozwojowi

⁵¹ http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/rs_rocznik_demograficzny_2011.pdf, data pobrania 19.11.2012r., http://www.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_gmin/sierpecki/sierpc-w.pdf i *wszystkie gminy*, data pobrania 19.11.2012r.

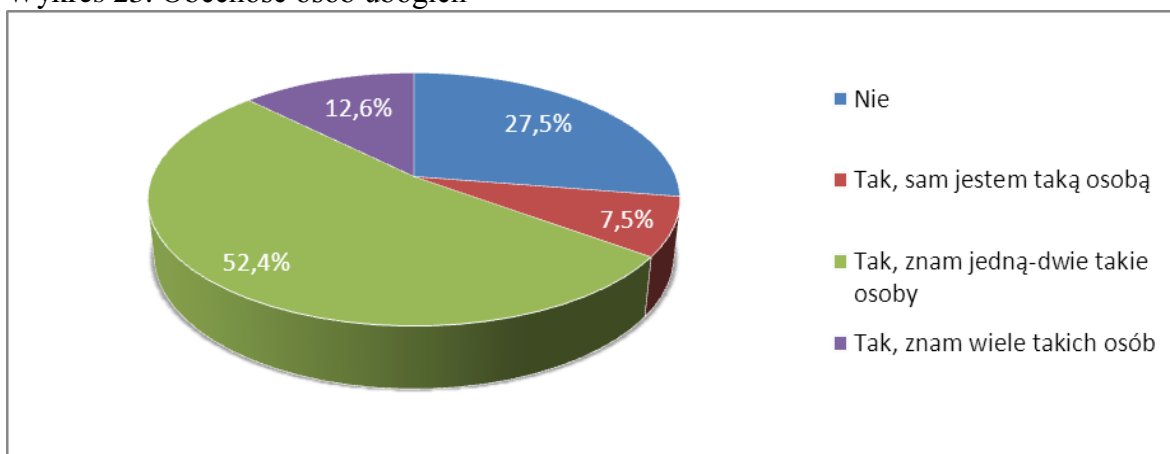
⁵² http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/rs_rocznik_demograficzny_2011.pdf, data pobrania 19.11.2012r.,

patologii społecznych, takich jak narkomania i bezdomność. Niedośkonność systemów pomocy osobom i rodzinom ubogim może działać demoralizująco, zmniejszając motywację do zdobywania kwalifikacji zawodowych i do poszukiwania pracy. Ubóstwo reprodukuje się samodzielnie, ubodzy rodzą i wychowują dzieci skazane na pozostawanie w sferze ubóstwa. Z ubogich rekrutuje się warstwa ludzi, którzy zmuszeni są przyjmować pracę brudną, niebezpieczną i naruszającą godność ludzką. Ubodzy zmuszeni są przyjąć każde warunki wynagrodzenia, jakie im się oferuje.⁵³

W większości krajów, podobnie jak w Polsce, ubóstwo dotyka najsilniej osoby o niskim statusie zawodowym, bezrobotnych, którzy utracili prawo do świadczeń, osoby starsze wiekiem, uchodźców, emigrantów zatrudnionych nielegalnie. Osoby żyjące dłuższy czas w ubóstwie tracą szanse poprawy sytuacji, ulegają marginalizacji społecznej. Ubóstwo to nie tylko niskie zarobki, ale również brak pracy, mieszkań, opieki zdrowotnej, szkolnictwa i miejsca w społeczeństwie.⁵⁴

Z badań ankietowych wynika, że aż 52,4% badanych zna 1 lub dwie osoby ubogie, a 7,5% określiło siebie, jako taką osobę.

Wykres 23. Obecność osób ubogich

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

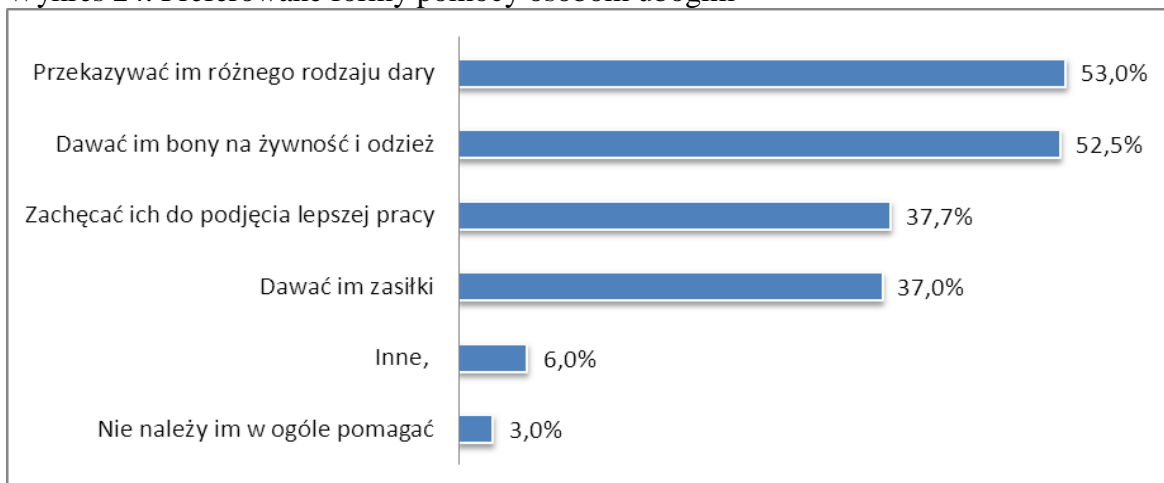
Najbardziej preferowanymi formami pomocy osobom ubogim była możliwość przekazania im różnego rodzaju darów.

⁵³ T. Kowalak, E. Leś, Kwestia ubóstwa [w:] Polityka społeczna, red. A. Rajkiewicz,

⁵⁴ B. Schulte, Referaty na VI Europejski Kongres Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, W-wa,

Wykres 24. Preferowane formy pomocy osobom ubogim

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Aż 76,9% badanych spotkało się ze zjawiskiem nietolerancji w swoim otoczeniu. Najczęściej nietolerowane są osoby ubogie – blisko 40% wskazań.

Dlatego mimo, że doraźne działania leżą w większości w kompetencji gmin zwrócono uwagę na kwestię ubóstwa, bo rzutuje ona praktycznie na wszystkie obszary działań powiatowych jednostek pomocowych.

3.3.2. Bezrobocie

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym polegającym na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia nie znajduje faktycznego zatrudnienia z różnych powodów. Stan ten spowodowany jest brakiem równowagi pomiędzy popytą na pracę a podażą na pracę. W Polsce bezrobocie stało się kwestią społeczną. Świadczy o tym przede wszystkim dynamika, skala i struktura tego zjawiska, jak i jego negatywne konsekwencje odczuwane coraz silniej. Brak pracy jest czynnikiem, który ma wpływ na zaspokojenie ważnych potrzeb społecznych w różnych sferach życia. Prowadzi też do narastania kwestii społecznych jak: kwestia ubóstwa, edukacyjna, zdrowotna itd., których rozwiązania powinna podjąć się m. in. polityka społeczna. Walka z bezrobociem jest możliwa przez kompleksowe działania w sferze ekonomicznej mającej na celu wzrost gospodarczy i tworzenie nowych trwałych miejsc pracy.

Świadczenia społeczne dla bezrobotnych w Polsce reguluje ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z Nr 6, poz. 33).⁵⁵ Ustawa ma na celu m.in. uporządkowanie wzajemnych relacji pomiędzy powiatowymi urzędami pracy a ośrodkami pomocy społecznej. Zmieniony art. 50 ust. 2 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy stwierdza: „(...) bezrobotnym, będącym w szczególnej sytuacji na rynku pracy (są to bezrobotni do 25 roku życia, bezrobotni długotrwale, kobiety które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, bezrobotni powyżej 50 roku życia, bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego, bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, bezrobotni którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia, bezrobotni niepełnosprawni), korzystającym ze świadczeń pomocy społecznej, powiatowy urząd pracy w okresie sześciu miesięcy od dnia utraty prawa do zasiłku z powodu upływu okresu jego pobierania: powinien przedstawić propozycję zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, odbycia przygotowania zawodowego dorosłych, zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych lub na wniosek ośrodka pomocy społecznej może skierować do uczestnictwa w kontrakcie socjalnym, indywidualnym programie usamodzielnienia, lokalnym programie pomocy społecznej, o których mowa w przepisach o pomocy społecznej lub uczestnictwa w indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym.”⁵⁶

Oznacza to, że dla wymienionych już powyżej „wspólnych klientów” przygotowano specjalne dwie możliwe ścieżki działań. Ścieżka pierwsza to samodzielne działanie Powiatowego Urzędu Pracy, który powinien podjąć wobec takiej osoby działanie aktywizacyjne. Ścieżka druga to nowo wprowadzona możliwość aktywizacji bezrobotnych klientów pomocy społecznej, dająca ośrodkowi pomocy społecznej prawo do zwrócenia się do powiatowego urzędu pracy o skierowanie osoby bezrobotnej do projektu aktywizacyjnego (kontrakt socjalny, program). W przypadku skierowania – na wniosek ośrodka pomocy społecznej – osoby bezrobotnej w projektach o charakterze indywidualnym lub środowiskowym, powiatowy urząd pracy oraz ośrodek pomocy społecznej są obowiązane informować się wzajemnie o planowanych działaniach wobec bezrobotnych w trybie określonym w zawartym porozumieniu. Oznacza to, że współpraca, która nastąpi w wyniku współdziałania powinna zostać określona w specjalnym porozumieniu.

---

⁵⁵ Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 roku o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z Nr 6, poz. 33 z późn.zm.)

Tymczasem przeprowadzone badanie społeczne pokazało, że klienci pomocy społecznej nie widzą raczej powiązań między ośrodkami pomocy społecznej a urzędem pracy. Przy okazji pytania w jaki sposób najczęściej respondenci poszukują pracy, z jakich możliwości korzystają (czy jest to: PUP, agencje zatrudnienia, ogłoszenie w mediach, Internet znajomi) oraz które z wymienionych są ich zdaniem najbardziej skuteczne okazało się, że respondenci najczęściej szukają pracy za pomocą Internetu oraz oczekują pomocy w poszukiwaniu zatrudnienia ze strony Powiatowego Urzędu Pracy lub tam kierują swoje zapytania w tej sprawie, w dalszej kolejności poszukują pracy bezpośrednio u pracodawcy lub za pośrednictwem znajomych czy bliskich. Ankietowani są jednak przekonani, że najlepszą metodą poszukiwania nowego stanowiska pracy są odpowiednie znajomości oraz przeglądanie i odpowiadanie na oferty pracodawców zamieszczane w Internecie i prasie. Nie uważają aby oferty pracy, które dostępne są w instytucjach pomocy społecznej były efektywne, patrzą na nie „przy okazji” wizyty w takiej instytucji w zupełnie innym celu.

Respondenci zostali zapytani również czy rozważają możliwość założenia własnej działalności gospodarczej. Większość z nich nie jest przekonana do takiej możliwości zarobkowania, uzasadniają to w następujący sposób:

- Brak wiary we własne możliwości
- Brak cierpliwości i odwagi do takiej formy zarobkowania
- Brak funduszy na prowadzenie działalności
- Ryzyko finansowe i rynkowe utrzymania działalności gospodarczej

Cytując jedną z badanych: *„Nie jestem zainteresowana tym, ponieważ opłacenie własnej działalności przekracza moje możliwości, to zbyt duże ryzyko”*

Istotną wydają się tu kampania informacyjna, w której zwrócono by uwagę na zalety działalności gospodarczej oraz samo zatrudnienia, ulgi z tym związane i dotacje o które można starać się w ramach założenie własnej działalności. Badani nie posiadają dostatecznej wiedzy w tym zakresie i zakładają z góry, że działalności takiej nie mogą się podjąć ze względów finansowych i technicznych.

Badanych zapytano również o wiedzę na temat spółdzielni socjalnej, większość z nich nie słyszała wcześniej o spółdzielni socjalnej, wiedzę na temat tego pojęcia posiadają nieliczni badani.

Poziom i struktura bezrobocia w powiecie sierpeckim

Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych na koniec 2011 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Sierpcu wyniosła 4353 osoby, w tym 2320 kobiet. Począwszy od 2009r. liczba bezrobotnych miała tendencję rosnącą i przedstawiała się następująco:

W okresie sprawozdawczym: styczeń – grudzień 2011 :

- zarejestrowało się ogółem 4332 osoby, w tym 1072 z prawem do zasiłku (w analogicznym okresie roku ubiegłego 5022, tj. o 690 osób więcej);
- z ogółu zarejestrowanych w Urzędzie:
  - 821 po raz pierwszy uzyskało status bezrobotnego,
  - 1140 dotychczas nie pracowało,
  - 2736 zamieszkiwało tereny wiejskie,
  - 511 powyżej 50 roku życia,
  - 895 bez kwalifikacji zawodowych,
  - 1535 bez doświadczenia zawodowego,
  - 204 samotnie wychowuje co najmniej jedno dziecko do lat 18.

Na koniec 2011r. w PUP Sierpc były zarejestrowane 202 osoby niepełnosprawne, w tym 19 poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu.⁵⁷

Struktura bezrobocia

W okresie sprawozdawczym: styczeń – grudzień 2011 roku: zarejestrowało się ogółem 4332 osoby, w tym 1072 z prawem do zasiłku (w analogicznym okresie roku ubiegłego 5022, tj. o 690 osób więcej).

Tabela 27. Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy :

1071	do 25 roku życia,
2519	długotrwale bezrobotni,
601	kobiety, które po urodzeniu dziecka nie podjęły zatrudnienia,
733	powyżej 50 roku życia,
1167	bez kwalifikacji zawodowych,
1437	bez doświadczenia zawodowego,
2452	bez wykształcenia średniego,
305	samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do lat 18,
183	niepełnosprawni. ⁵⁸

Tabela 28. Bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy W Sierpcu w latach 2009-2011 – kategorie wiekowe.

Rok	18-24	25-34	35-44	45-54	55-59	60-64
2009 rok	825	1079	749	791	203	38
2010 rok	856	1187	794	789	251	44
2011 rok	1071	1318	835	785	297	47

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Sierpcu; „Sprawozdania o rynku pracy - wyciąg z miesięcznych sprawozdań”.

W liczbie zarejestrowanych bezrobotnych zauważalne jest, że od 2009 roku w każdej z kategorii wiekowej liczba zarejestrowanych bezrobotnych wzrasta. Największy wzrost i największą liczbę bezrobotnych zaobserwować można w kategorii wiekowej 25-34 lata z 1079 osób w 2009 roku do 1318 osób w 2011 roku. Najmniej wzrasta i najmniejsza liczba bezrobotnych występowała w kategorii wiekowej 60-64 lata z 38 osób w 2009 roku do 47 osób w 2011 roku. Niepokojący wydaje się znaczny w porównaniu z 2009 rokiem wzrost najmłodszych bezrobotnych w kategorii wiekowej 18-24 lata – z 825 osób do 1071 osób w 2011 roku.

Tabela 29. Bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w Sierpcu w latach 2009- 2011 – podział na wykształcenie.

Rok	Wyższe	Liceum Ogólnokształcące	Policealne i średnie zawodowe	Zasadnicze zawodowe	Gimnazjalne i poniżej
2009	251	294	889	1079	1172
2010	288	324	930	1160	1219
2011	394	373	1134	1194	1258

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Sierpcu; „Sprawozdania o rynku pracy - wyciąg z miesięcznych sprawozdań”.

⁵⁷ <http://www.pup-sierpc.samorzady.pl>; Roczna informacja o bezrobociu – 2011 rok.

⁵⁸ Powiatowy Urząd Pracy w Sierpcu; „Sprawozdania o rynku pracy - wyciąg z miesięcznych sprawozdań”.

Według danych, obliczonych przez Główny Urząd Statystyczny oraz opublikowanych na stronie www.psz.praca.gov.pl, na koniec listopada 2009 roku stopa bezrobocia w powiecie sierpeckim wynosiła 18,5 % (Polska – 11,4%, woj. mazowieckie - 8,8%) i była wyższa o 1,8% w porównaniu z danymi wykazanymi na koniec listopada 2008r. Na koniec listopada 2010r. stopa bezrobocia w powiecie sierpeckim wyniosła 19,0 % (Polska – 11,7 %, woj. mazowieckie - 9,0%) i była wyższa o 0,5% w porównaniu do poprzedniego roku. Na koniec listopada 2011r. stopa bezrobocia w powiecie sierpeckim wyniosła 22,5 % (Polska – 12,1%, woj. mazowieckie - 9,6%) i była wyższa o 3,5% w porównaniu do końca listopada roku poprzedniego.

Liczbę bezrobotnych w powiecie sierpeckim w zestawieniu ze stopą bezrobocia przedstawia poniższa tabela:

Tabela 30. Liczba bezrobotnych w powiecie sierpeckim a stopa bezrobocia w latach 2009-2011.

Rok	Liczba bezrobotnych	Stopa bezrobocia
2009	3685	18,4
2010	3921	21,2
2011	4353	22,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Liczba bezrobotnych w powiecie sierpeckim od 2009 roku stopniowo wzrasta z 3685 osób do 4353 osób, co za tym idzie znacznie wzrosła od 2009 roku stopa bezrobocia z 18,4% do 22,5%⁵⁹ w 2011 roku.

Zestawiając dane na temat powiatu sierpeckiego w stosunku do województwa mazowieckiego, w 2011 rok w stosunku do końca 2010 r. bezrobocie w województwie mazowieckim przedstawiało się następująco: wzrosło o 1.214 osób (o 0,5%) - w kraju spadek o 3,7%, a w porównaniu do czerwca 2010 r. liczba bezrobotnych w województwie wzrosła o 11.683 osoby (o 5,1%) - w kraju o 2,1%. W ciągu 2011 roku bezrobocie wzrosło w 34 powiatach województwa. Największy procentowy wzrost odnotowano w m. Płock o 17,0% (o 1.161 osób) oraz w powiatach: ostrołęckim o 21,2% (o 978 osób), nowodworskim o 17,1% (o 543 osoby), lipskim o 15,7% (o 324 osoby), legionowskim o 15,2% (o 495 osób), sierpeckim o 14,3% (o 512 osób), grodziskim o 13,7% (o 254 osoby) i płockim o 12,7% (o 843 osoby).⁶⁰

W badaniach rynku pracy podkreśla się, że spory udział w bezrobociu rejestrowanym mają osoby bynajmniej wcale nie szukające pracy (niektóre szacunki mówią, że jest to nawet połowa osób zarejestrowanych), a podstawowymi motywacjami ich rejestracji jest uzyskanie ubezpieczenia zdrowotnego lub zaświadczenia o rejestracji, niezbędnego do otrzymania świadczeń z pomocy społecznej.⁶¹ Wszystkich zarejestrowanych w urzędach pracy bezrobotnych podzielić można na dwie duże grupy: prawdziwych i pozornych; pozornych z kolei podzielić można na tych, którzy nie są zainteresowani pracą (nie szukają jej i/lub nie są gotowi jej podjąć), oraz pracujących na czarno lub w inny sposób osiągających dochód nie mniejszy niż 1034 zł. miesięcznie.⁶²

⁵⁹ Stopa bezrobocia na koniec listopada 2011r.

⁶⁰ "Rynek pracy województwa mazowieckiego w I półroczu 2011 roku" Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie, Zespół ds. Statystyk Rynku Pracy Wydział Regionalnej Polityki Rynku Pracy, Warszawa, październik 2011 roku.

⁶¹ Liwiński J. Sztanderska U. Projekt "Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy" opracowany pod nadzorem Departamentu Analiz Ekonomicznych i Prognoz MPiPS, 2006

⁶² Diagnoza społeczna 2011 warunki i jakość życia Polaków Raport warszawa: Rada monitoringu społecznego 30.09.2011

3.3.3. Przemoc w rodzinie

Szacuje się, że przemoc w rodzinie dotyczy od 20% do 39% rodzin w Polsce. Skalę zjawiska szacuje w ten sposób co trzeci (33%) badany. Zdecydowanie najczęściej, jako czynnik przyczyniający się do przemocy w rodzinie, we wszystkich analizowanych grupach wskazywano nadużywanie alkoholu - przez osoby, które stosowały przemoc w rodzinie, wskazywane było ono przez ponad 90% respondentów. Wśród przyczyn, które osiągnęły co najmniej 60% wskazań, można wyodrębnić cztery główne obszary problematyczne: nadużywanie alkoholu i stosowanie innych środków odurzających, problemy związane z sytuacją materialno-zawodową, problemy w relacjach z najbliższymi oraz bycie ofiarą przemocy w rodzinie (obecnie lub w przeszłości).⁶³ Nie od dziś wiadomo, że alkoholizm jest w Polsce problemem, który współwystępuje bardzo często z ubóstwem i prowadzi do marginalizacji społecznej. Dane, jakie określają to zjawisko mówią same za siebie. Szacuje się, że od 600-800 tys. osób w Polsce jest uzależnionych od alkoholu, a kolejne 2-3 mln go nadużywa. Polski model rozwiązywania problemów alkoholowych zakłada, iż większość kompetencji i środków finansowych jest zlokalizowanych na poziomie samorządów gmin, które na mocy ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi są podmiotem właściwym do rozwiązywania problemów alkoholowych w swoich społecznościach lokalnych.⁶⁴ Jest to kolejny argument za ulokowaniem na poziomie gminy zespołów interdyscyplinarnych do najszybszego reagowania na sygnał o przemoc w rodzinie.

Opis sytuacji w zakresie przemocy w rodzinie na terenie powiatu sierpeckiego zamieszczono w Powiatowym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Analiza danych statystycznych dostarczonych przez policję, sąd, prokuraturę dostarczyła informacji o przeważającej liczbie kobiet jako ofiar przemocy w rodzinie.

Tabela 31. Liczba interwencji domowych podjętych przez KPP w Sierpcu w latach 2009-2011

	2009	2010	2011
liczba interwencji domowych	1613	1504	1396
w tym w czasie których stwierdzono przemoc w rodzinie (wszczęcie procedury niebieskiej karty)	255	228	163
udzielone wsparcie ogółem	262	274	193
w tym kobiety	221	233	166
w tym mężczyźni	30	32	18
w tym małoletni	11	9	9

źródło: KPP Sierpc

Jak wynika z analizy powyższych danych maleje liczba interwencji Policji, podczas których wszczęto procedurę „Niebieskiej Karty” oraz liczba osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej. Jednakże ilość przeprowadzonych przez Policję interwencji domowych utrzymuje się na wysokim poziomie. Może to stanowić bezpośrednie zagrożenie zdrowia lub życia dzieci przebywających w rodzinach dotkniętych przemocą. W takiej sytuacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami, pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo zabrać dziecko z rodziny i umieścić je w innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 Kodeksu karnego, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Decyzję w tej sprawie pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem policji, lekarzem lub

⁶³ <http://wartowiedziec.org/index.php/pomoc-spoleczna/aktualnosci/11009-ile-przemocy-w-rodzinach>, data pobrania 11.11.2012r.

⁶⁴ <http://ww.org.pl/data/ALKOHOLIZM.pdf>, data pobrania 17.11.2012r.

ratownikiem medycznym lub pielęgniarką. Od czasu wejścia w życie nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, tj. od połowy 2010r. na terenie powiatu nie odnotowano takiej interwencji.

Pomocy z powodu występowania w rodzinie przemocy udzielają również ośrodki pomocy społecznej, jednak w porównaniu z danymi policji jest tak duża dysproporcja, że sugeruje to brak współpracy między jednostkami.

Tabela 32. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy z powodu wystąpienia przemocy w rodzinie w ośrodkach pomocy społecznej

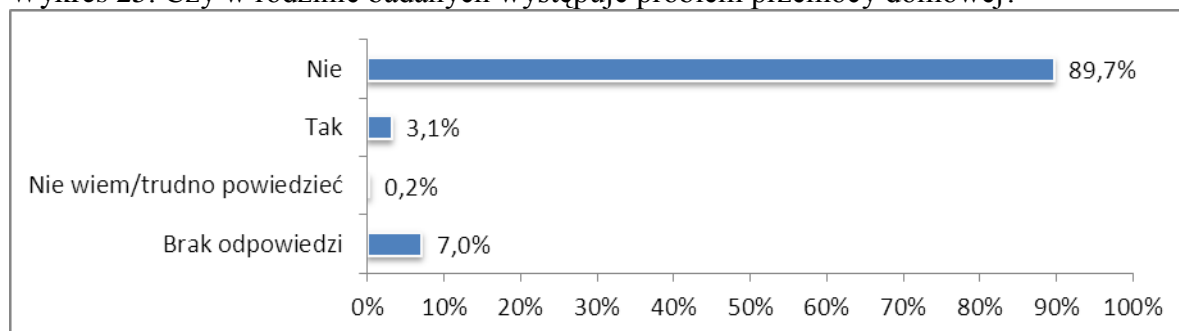
OPS w gminie	Liczba rodzin, którym udzielono pomocy z powodu wystąpienia przemocy w rodzinie
Miasto Sierpc	4
Sierpc	12
Mochowo	0
Gozdowo	0
Rościszewo	5
Szczutowo	7
Zawidz	0

Powołanie gminnych zespołów interdyscyplinarnych w ciągu roku 2012, powinno przyczynić się do poprawy sytuacji.

W związku z cechami zjawiska w powiecie (przeważająca większość mężczyzn jako agresorów, mała gotowość ofiar do podjęcia działań) prowadzony jest program korekcyjno – edukacyjny dla sprawców przemocy w rodzinie oraz promowanie i funkcjonowanie grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Te dwie formy, oprócz wymiernych jednostkowych korzyści dla konkretnych rodzin, przyczynią się też do zwiększenia świadomości wśród społeczeństwa istnienia problemu przemocy i wiedzy na temat praw i obowiązków w tym zakresie, pozwalając z czasem na wprowadzanie na terenie powiatowych form pomocy (np. ośrodka interwencji kryzysowej).

Podczas badania ankietowego młodzieży badano występowanie w środowisku zjawiska przemocy w rodzinie i poziom uświadomienia sobie tego problemu przez młodych: u 89,7% przemoc w rodzinie nie występuje. 3,1% badanych odpowiada, że w ich rodzinie występuje problem przemocy.

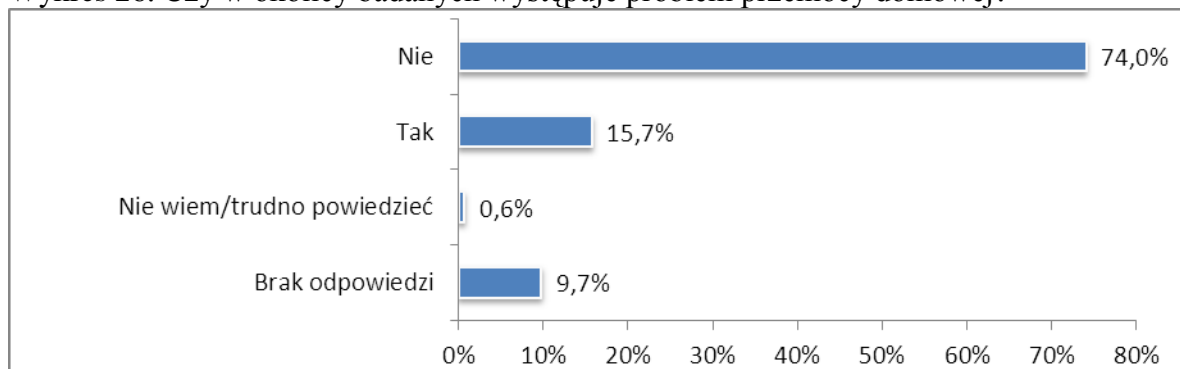
Wykres 25. Czy w rodzinie badanych występuje problem przemocy domowej?

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Nieco więcej respondentów przyznaje, że w ich okolicy występuje problem przemocy domowej – 15,7% badanych.

Wykres 26. Czy w okolicy badanych występuje problem przemocy domowej?

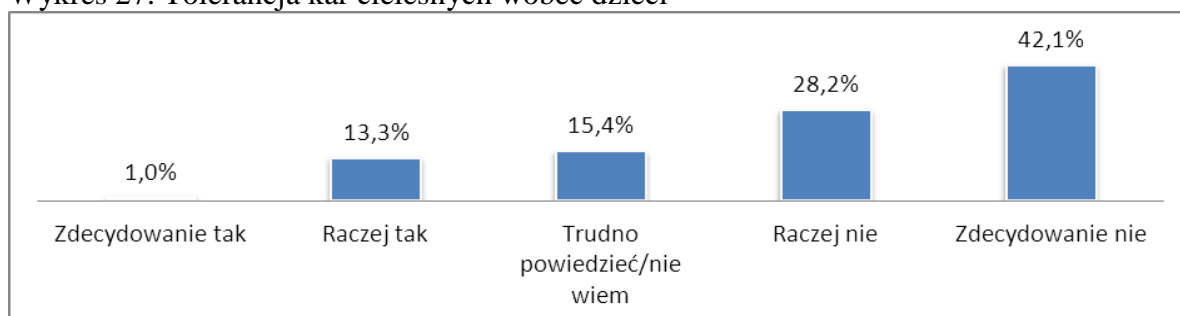

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Sygnaly ze strony młodych ludzi, którzy często są skłonni „powiedzieć coś więcej” (15,7% respondentów wskazało istnienie przemocy domowej w ich otoczeniu) skłaniać musi do głębokiej refleksji. Jednym z podstawowych pytań, które nam się zawsze nasuwa to „jaki jest faktyczny rozmiar zasygnalizowanego problemu, który jest głęboko ukrywany”. Nie powinniśmy mylić zjawiska empatii, a więc współczucia wobec osób, które doznają przemocy, często ze źle pojętą asertywnością. Mówienie: „zostaw, każdy ma swoje problemy”, „niech piorą brudy w własnym mieszkaniu”, „widocznie zasłużyła” czy innych podobnych słów już nie raz doprowadziło do tragedii.

Rodzice sierpeccy zdecydowanie nie tolerują stosowania kar cielesnych wobec dzieci - 42,1% wskazań, a 28,2% nie raczej nie popiera. Suma wskazań negatywnych to aż 70,3% wskazań, co oznacza, że 7 na 10 rodziców nie toleruje tej metody wychowawczej.

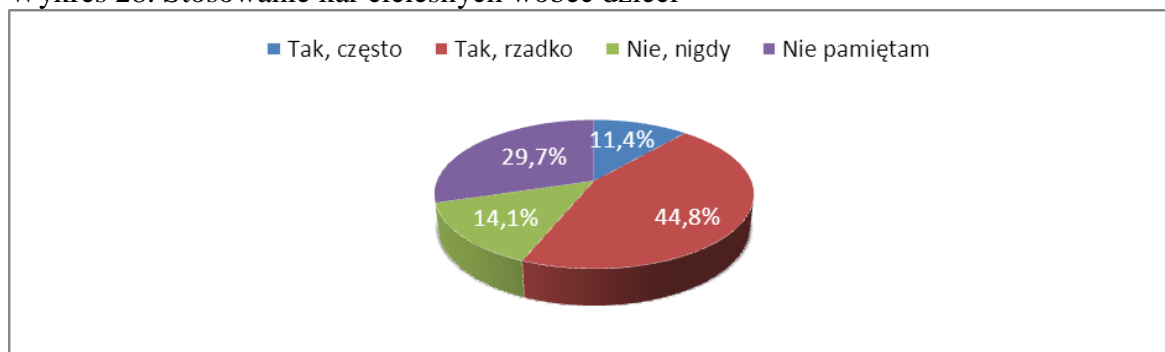
Wykres 27. Tolerancja kar cielesnych wobec dzieci

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Poproszono również o to, aby rodzice przyznali się do tego, czy zdarza im się je stosować. Często stosuje je 11,4%, a aż 44,8% czasami. Oznacza to, że pomimo nie tolerancji tej formy z jakąś częstotliwością stosuje ją aż 56,2% sierpeckich rodziców.

Wykres 28. Stosowanie kar cielesnych wobec dzieci

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

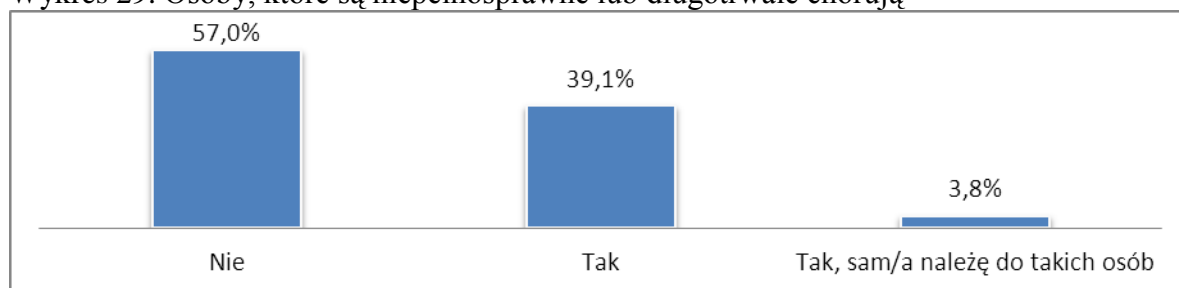

3.3.4. Niepełnosprawność

Ostatnie pełne dane dotyczące liczby osób niepełnosprawnych w Polsce pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 (GUS opublikował już wprawdzie wstępne wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, nie obejmują one jednak na razie tematyki niepełnosprawności.). W 2002 roku liczba osób niepełnosprawnych ogółem wynosiła blisko 5,5 mln, w tym około 4,5 mln posiadało prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności, a 4,3 mln spośród nich stanowiły osoby w wieku 15 lat i więcej. Według wyników kwartalnego reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) prowadzonego przez GUS liczba tych ostatnich od tego czasu systematycznie spadała i w 2011 roku wynosiła około 3,4 mln osób (dokładnie 3384 tys.). Oznacza to, że 10,6% ludności w wieku 15 lat i więcej posiada prawne orzeczenie niepełnosprawności. W 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym wynosiła około 2,0 mln (dokładnie 2024 tys.), co stanowiło 8,4% ludności w tym wieku. Według Badania Stanu Zdrowia pod koniec 2009 r. prawne orzeczenie o niepełnosprawności lub równoważne posiadało prawie 4,2 mln Polaków, w tym blisko 184 tys. dzieci do lat 16 z aktualnym orzeczeniem o niepełnosprawności, tj. o około 600 tys. osób więcej w porównaniu z szacunkami z badania BAEL w tym samym okresie. Trzeba jednak mieć na uwadze różnicę celów tych badań, a ponieważ w obu przypadkach odpowiedzi na pytanie o niepełnosprawność prawną były subiektywne, oparte na deklaracjach respondentów, wyniki nie są w pełni porównywalne.

Podczas badania na terenie powiatu poruszano kwestie niepełnosprawności. W otoczeniu 39,1% badanych znajdują się osoby niepełnosprawne lub długotrwale chorujące. W próbie znalazło się 3,8% takich osób.

Wykres 29. Osoby, które są niepełnosprawne lub długotrwale chorują

Zródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Istnieje problem z pozyskaniem spójnych danych dotyczących osób niepełnosprawnych z powodu wielości rozwiązań prawnych. Generalnie za niepełnosprawną uznaje się osobę, która posiada orzeczenie zgodne z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Kłopot w tym, że ustawa sankcjonuje funkcjonowanie kilku systemów orzecznictwa: do celów rentowych (ZUS), do celów zabezpieczenia społecznego rolników, orzecznictwa resortowego. Problem z określeniem liczby osób niepełnosprawnych mają wszystkie jednostki, dlatego by oszacować liczbę osób niepełnosprawnych w powiecie zaprezentujemy wskaźniki, które stosuje Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych do wyliczenia limitu środków finansowych na zadania powiatu w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej (na przykładzie roku 2012):

liczba dzieci w powiecie w wieku 0-14 lat wg gus	8960
wskaźnik częstości niepełnosprawności orzeczonej wśród dzieci w wieku 0-14 lat w Polsce wg gus	1,8%

liczba osób w wieku 15 lat i więcej w powiecie wg gus	44329
wskaźnik częstości niepełnosprawności w powiecie orzeczonej wśród osób w wieku powyżej 15 lat wg gus	10,9%

Stosując te wyliczenia można przyjąć, że w powiecie mieszka 161 dzieci uznanych za niepełnosprawne oraz 4832 osoby z niepełnosprawnością w wieku powyżej 15 lat. PFRON posługuje się danymi uzyskanymi przez Główny Urząd Statystyczny w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności. Według tych badań w roku 2011 27,4% osób w wieku 15 lat i więcej miało orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (lub orzeczenie równoważne), 40,6% tych osób posiadało orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (lub równoważne) a 32,1% - orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności (lub równoważne). Wśród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym odsetek osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności jest mniejszy, przy wyższym odsetku osób z lekkim stopniem niepełnosprawności (odsetki wynoszą odpowiednio: 20,8%, 41,8% i 37,4%).

Z powodu niespójności statystyk i przepisów, by móc wiarygodnie scharakteryzować środowisko osób z niepełnosprawnością w naszym powiecie ograniczymy się tylko do statystyk Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Sierpcu. Dostarczą nam wiedzy o osobach, którym wydano orzeczenie o niepełnosprawności w danym roku.

Tabela 33. Orzeczenia wydane przez PZds.OoN w Sierpcu wg stopnia niepełnosprawności

Wg stopnia niepełnosprawności	W roku				
	2007	2008	2009	2010	2011
znaczny	460	571	519	573	621
umiarkowany	598	807	676	762	766
lekki	378	496	436	440	421
razem	1436	1874	1631	1775	1808

Z orzeczeń wydanych w roku 2011 ponad 35% mówiło o znacznym stopniu niepełnosprawności, 42% o umiarkowanym stopniu, zaś 23% osób zostało uznanych za niepełnosprawnych w stopniu lekkim (w roku 2010 odpowiednio: 32%, 43% i 25%).

Najczęstszą przyczynę niepełnosprawności w kraju stanowią schorzenia układu krążenia, narządów ruchu oraz schorzenia neurologiczne. Relatywnie niższy udział procentowy osób z uszkodzeniami narządu wzroku i słuchu, z chorobą psychiczną i upośledzeniem umysłowym w zbiorowości osób niepełnosprawnych dotyczy jednak tysięcy osób o obniżonej sprawności w codziennym funkcjonowaniu, a zatem i wymagających szczególnego podejścia w edukacji, na rynku pracy i w życiu codziennym.⁶⁵ Na terenie naszego powiatu jest podobnie – 36% wszystkich wydanych orzeczeń dla osób powyżej 16 roku życia za przyczynę podają niesprawność narządu ruchu, 22% ma przyczynę w chorobach układu oddechowego i krążenia, 15% schorzenia neurologiczne. Trzeba sobie zdawać sprawę, że schorzenia neurologiczne rzutują najczęściej na sprawność narządu ruchu. Powstanie nam więc bardzo duża grupa osób mających trudności w poruszaniu się.

⁶⁵<http://www.niepelnosprawni.gov.pl/niepelnosprawnosci-w-liczbach-/dane-demograficzne/> data pobrania 25.11.2012

Tabela 34. Orzeczenia wydane przez PZds.OoN w Sierpcu wg wieku wnioskodawców i rodzajów niepełnosprawności

	W roku					
	2007	2008	2009	2010	2011	
Wiek						
16-25	155	203	177	209	133	
26-40	142	172	196	192	217	
41-59	634	77	686	732	697	
60 lat i więcej	505	727	572	642	761	
Symbol niepełnosprawności						% ogółu w roku 2011
01-U	12	20	18	21	18	1%
02-P	55	62	59	87	103	6%
03-L	87	99	79	101	58	3%
04-O	31	68	42	39	48	3%
05-R	478	596	565	632	643	36%
06-E	22	17	22	22	26	1%
07-S	382	509	394	479	409	22%
08-T	47	69	59	58	51	3%
09-M	42	47	45	49	56	3%
10-N	179	234	189	169	262	15%
11-I	101	153	159	117	133	7%
12-C				1	1	0,05%
razem	1436	1874	1631	1775	1808	100%

Wyjaśnienie symboli:

- 01-U upośledzenie umysłowe
- 02-P choroby psychiczne
- 03-L choroby laryngologiczne, słuchu i mowy
- 04-O choroby narządu wzroku
- 05-R choroby narządu ruchu
- 06-E epilepsja
- 07-S choroby układu oddechowego i krążenia
- 08-T schorzenia pokarmowe i trawienne
- 09-M choroby układu moczowego i płciowego
- 10-N choroby neurologiczne
- 11-I inne (m.in. nowotwory)
- 12-C całościowe zaburzenia rozwojowe

Wśród wnioskodawców przeważają kobiety – 60% osób z orzeczoną niepełnosprawnością to kobiety.

Tabela 35. Wydane orzeczenia wg płci wnioskodawców

Wg stopnia niepełnosprawności	W roku				
	2007	2008	2009	2010	2011
kobiety	840	1112	970	1035	1076
mężczyźni	596	762	661	740	732
razem	1436	1874	1631	1775	1808

Ponad 43% wnioskodawców nie miało nawet wykształcenia zawodowego (podstawowe, mniej niż podstawowe i gimnazjalne), 27% z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 25% miało wykształcenie średnie i 5% posiadało wykształcenie wyższe.

Tabela 36 . Wydane orzeczenia wg wykształcenia wnioskodawców

Wg stopnia niepełnosprawności	W roku				
	2007	2008	2009	2010	2011
mniej niż podstawowe	30	32	32	32	63
podstawowe i gimnazjalne	602	823	703	703	699
zasadnicze	393	472	455	455	478
średnie	352	465	375	375	445
wyższe	59	82	66	66	90
razem	1436	1874	1631	1775	1808

Tylko 18% osób z orzeczoną niepełnosprawnością pracowało.

Tabela 37. Wydane orzeczenia wg zatrudnienia wnioskodawców

Wg stopnia niepełnosprawności	W roku				
	2007	2008	2009	2010	2011
pracujący	221	330	333	325	340
niepracujący	1215	1544	1298	1450	1468
razem	1436	1874	1631	1775	1808

Rozwój medycyny oraz zabiegów interwencyjnych, wykonywanych również wśród dzieci zmniejsza liczbę zgonów powodowanych wadami wrodzonymi, urazami, itd. Równocześnie następuje wzrost liczby osób, dzieci wymagających wsparcia na kolejnych etapach życia. Oznacza to zarówno wzrost obciążenia systemu opieki zdrowotnej, pomocy społecznej jak i systemów edukacyjnych. Wśród dzieci w 2011r. najwięcej – 20% zostało uznane za niepełnosprawne z powodu schorzeń neurologicznych, 18% z powodu chorób układu oddechowego i krążenia, 13% z powodu niepełności narządu ruchu i 12% z powodu dysfunkcji narządu wzroku. Obserwowany spadek liczby wydawanych orzeczeń (szczególnie z powodu schorzeń układu oddechowego) należy przypisać zaostrożnym kryteriom orzekania o niepełnosprawności.

Tabela 38. Liczba wydanych przez PZdsOoN orzeczeń o niepełnosprawności osób do 16 roku życia z podziałem na wiek i rodzaj niepełnosprawności

	W roku				
	2007	2008	2009	2010	2011
Wiek					
Do 3 lat	47	72	64	46	51
4 – 7	106	103	81	40	42
8-16	242	196	190	143	98
Symbol niepełnosprawności					
01-U	12	23	18	13	7
02-P	12	9	3	8	7
03-L	23	24	17	22	13
04-O	19	42	43	25	22
05-R	38	36	31	36	25
06-E	18	12	15	12	15

07-S	191	155	118	61	35
08-T	9	5	9	0	2
09-M	17	9	13	2	3
10-N	37	41	36	36	37
11-I	19	15	32	7	13
Razem	395	371	335	229	191

Przykłady innych państw pokazują, iż sprawnie funkcjonujący system rehabilitacji oraz edukacji ogranicza odsetek niesamodzielności oraz dysfunkcji na kolejnych etapach życia. System dostępu do rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnością jest dalece niewydolny, co powoduje wzrost prawdopodobieństwa uzależnienia od pomocy (i niezdolności do samodzielnego funkcjonowania) na kolejnych etapach życia. Skutkiem jest choćby wysoki procent dzieci objętych kształceniem specjalnym. Założenia są takie, by doprowadzić do ograniczenia liczby dzieci uczących się w szkołach specjalnych, a będących w stanie uczęszczać do szkół powszechnych. Szkoły powszechne otrzymują zwiększoną dotację na edukację dzieci niepełnosprawnych. Aby planowane sukcesywne zwiększanie liczby dzieci z niepełnosprawnością uczęszczających do szkół powszechnych powiodło się, potrzebne są szkolenia dla nauczycieli oraz inwestycje infrastrukturalne zapewniające dostęp do szkół powszechnych. Na pierwszym etapie, włączanie dzieci niepełnosprawnych do szkolnictwa powszechnego będzie dotyczyć tylko dzieci z niepełnosprawnością w stopniu lekkim. Do budowania takiego powszechnego modelu edukacji nakłaniają też procesy demograficzne, które spowodują w kolejnych latach zmniejszenie liczby dzieci w szkolnictwie powszechnym. Pozwoli to na przekwalifikowanie nauczycieli do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi, tak aby zapewnić im odpowiednie wsparcie. Ponadto konieczne jest rozbudowanie zaplecza rehabilitacyjnego w szkołach powszechnych, do których będą uczęszczać dzieci z niepełnosprawnością. Spowoduje to wzrost dostępności do podstawowej rehabilitacji. W przypadku dzieci z zaburzeniami słuchu i wzroku powinny otrzymywać wsparcie specjalistyczne w zakresie podstawowych umiejętności (np. czytanie i pisanie) umożliwiających edukację w szkolnictwie powszechnym.⁶⁶

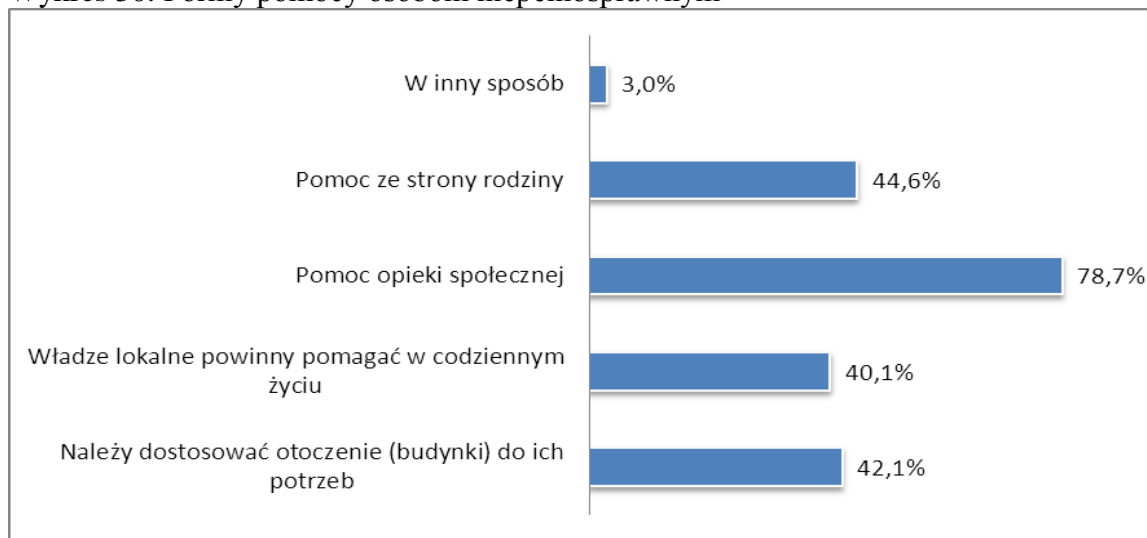
Przy projektowaniu celów strategicznych, operacyjnych koniecznym jest uwzględnienie zarówno działań pod kątem osób starszych (aspekt demograficzny jest niezmiernie istotnym elementem, który również powinien kształtować tendencje w polityce społecznej Powiatu Sierpeckiego) jak i zwiększających się potrzeb z zakresu niepełnosprawności. Niepełnosprawność jest jedną z głównych barier uniemożliwiających pełne uczestniczenie w życiu społecznym, zawodowym, kulturalnym. W Polsce ze względu choćby na brak architektonicznych ułatwień i ciągle pokutujące stereotypy życie osób niepełnosprawnych jest wyjątkowo izolowane.⁶⁷ Co najbardziej utrudnia życie osobom niepełnosprawnym? Spośród tych, którzy znajdują czynniki utrudniające, największy odsetek (30,5 proc.) wskazuje na brak właściwych form rehabilitacji, następnie – brak wiary we własne możliwości (20,5 proc.), bariery architektoniczne i niewłaściwy stosunek innych ludzi do osób niepełnosprawnych (po 16 proc.); niechęć pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych za główny czynnik utrudniający życie osobom niepełnosprawnym uważa 15 proc.

⁶⁶ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego

⁶⁷ Janusz Czapiński „Niepełnosprawność”, w Raporcie tematycznym pod red. I. Kotowskiej: Rynek Pracy i wykluczenie społeczne w kontekście percepcji Polaków – diagnoza społeczna 2009, CRZL, Warszawa 2009r.

W przypadku niwelowania trudności fizycznych (barier architektonicznych i przestrzennych) będzie to tym łatwiejsze, im szybciej wszyscy będą stosować zasady projektowania uniwersalnego – czyli tworzenia przestrzeni przyjaznej i dostępnej dla wszystkich.⁶⁸ Sposoby na trudności natury psychologicznej (brak akceptacji ze strony społeczeństwa, brak wiary we własne możliwości) mogą być takie same, jak w przypadku budowania kapitału społecznego: działania środowiskowe, pobudzanie aktywności, itp. Tym bardziej, że znaczna część respondentów podczas naszego badania wskazuje władze i jednostki pomocy społecznej jako zobligowane do pomagania osobom niepełnosprawnym – 78,7% wskazań).

Wykres 30. Formy pomocy osobom niepełnosprawnym

Zródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Specyficzną grupą są osoby z zaburzeniami psychicznymi. Jest ich w Polsce około 490 tysięcy (dane SWPS i GUS). Są wśród nich zarówno osoby młode i w średnim wieku (11,3%), osoby starsze (4,4%). Choroby psychiczne dotyczą w jednakowym stopniu zarówno kobiet jak i mężczyzn. Wg raportu „Sytuacja zdrowotna ludności Polski” z 2008r., opublikowanego przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego, aż 1 305 tys. osób poddana była opiece ambulatoryjnej z powodu zaburzeń psychicznych, a liczba osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych w oddziałach psychiatrycznej opieki całodobowej wynosi ponad 209 tys.⁶⁹

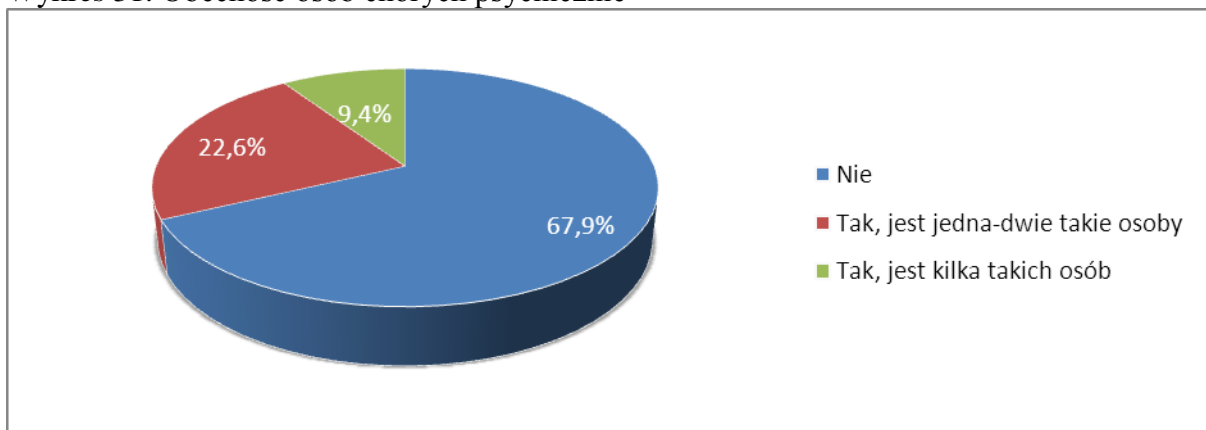
32,1% badanych mieszkańców powiatu zna przypadki w swoim otoczeniu osób chorych psychicznie. A głównymi problemami osób chorych psychicznie są – brak wiary we własne możliwości i niewłaściwy stosunek innych ludzi. brak akceptacji społeczeństwa, brak pracy i brak pieniędzy.⁷⁰

⁶⁸ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/dostepnosc-projektowanie-uniwer/> - data pobrania 24.11.2012r.

⁶⁹ http://www.pfron.org.pl/portal/pl/316/1344/Wsparcie_osob_z_zaburzeniami_psychicznymi_na_ryнку_pracy_II.html

⁷⁰ Janusz Czapiński „Niepełnosprawność „w Raporcie tematycznym pod red. I. Kotowskiej: Rynek Pracy i wykluczenie społeczne w kontekście percepcji Polaków – diagnoza społeczna 2009, CRZL, warszawa 2009r.

Wykres 31. Obecność osób chorych psychicznie

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Wykres 32. Problemy osób chorych psychicznie

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Zamierzenia Powiatu poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnością zostały określone w Powiatowym Programie działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

Niestety, infrastruktura socjalna, która mogłaby służyć osobom z niepełnosprawnością również jest uboga. Na terenie powiatu nie funkcjonują żadne specjalistyczne ośrodki wsparcia, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej. Funkcjonuje kilka zakładów pracy chronionej, ale profile ich działalności wymagają jednak stosunkowo wysokich sprawności.

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych prowadzone przez Powiat na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn.zm.) są finansowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Poniżej przedstawiono limity przyznawanych środków oraz podział tych środków na zdania przez Radę Powiatu.

Tabela 39. Środki PFRON (w zł) na realizację zadań rehabilitacji zawodowej i społecznej

	2008	2009	2010	2011	2012
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej					
dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	128000	100000	120000	43000	77722
dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	320000	240000	170919	298515	280000
dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych	247570	126148	65000	30000	178511
dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	2000	0	0	0	0
zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej	0	0	0	0	0
przyznawanie osobom niepełnosprawnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej	0	0	0	0	80000
refundacja kosztów wyposażenia stanowiska pracy	0	0	0	0	120000
Razem	697570	466148	355919	371515	736233

3.3.5. Problemy opiekuńczo – wychowawcze w rodzinach

Współczesny rytm życia, przemiany cywilizacyjne, kulturowe i moralne prowadzą do sformułowania tezy, iż postęp stwarza coraz większe zagrożenia dla rodziny zakłócając jej funkcjonowanie. Jest to poboczny skutek przemian globalizacyjnych, który oprócz wielu dobrodziejstw ofiarowanych ludziom, przyniósł wzrost bezrobocia, ubóstwo, przemiany i rozwój patologii społecznych, wzrost przestępczości, a także „pęd” za dobrami materialnymi i kryzys rodziny.

Rodzina stanowi podstawowe środowisko człowieka, oddziałujące w istotny sposób na rozwój i wychowanie młodego pokolenia. Jest wspólnotą osób i jednocześnie instytucją ogólnoludzką, spotykaną we wszystkich epokach i kulturach. Stanowiąc podstawową formę współżycia ludzi i integralną część każdego społeczeństwa, jest najmniejszą, a zarazem jej podstawową komórką. Rodzina to pomost pomiędzy jednostką a społeczeństwem.⁷¹ Maria Przetacznikowa, przedstawicielka psychologii uważa, że „rodzina stanowi najbliższe otoczenie społeczne dziecka, od którego jest ono uzależnione”⁷²

W miarę rozwoju dziecka następuje stopniowe rozluźnianie więzów rodzinnych na rzecz rozszerzania kontaktów ze środowiskiem rówieśniczym. Jednak formalna struktura rodziny, a przede wszystkim atmosfera życia rodzinnego, silnie oddziałują na kształtującą się osobowość zarówno małego dziecka, jak i później młodego człowieka.

Rola rodziny w przekazywaniu wartości swemu potomstwu, norm i zwyczajów postępowania jest nadal pierwszoplanowa i najważniejsza. Od urodzenia, aż do śmierci jednostka jest pod wpływem tego, co myślą, co cenią, do czego dążą, w co wierzą, co uznają za najważniejsze, według jakich zasad postępują rodzice i inni członkowie rodziny.⁷³ W niej zdobywa ono mowę, język, kształtuje uczucia i postawy wobec członków rodziny i otaczającego świata. Rodzina jest ważna dla dziecka, bo wprowadza je w świat kultury i przygotowuje do udziału w życiu dorosłych. Życie w rodzinie, stosunki między mężem i żoną, dziećmi i rodzicami należą do spraw bardzo prywatnych. Na kształt tych spraw wpływają normy moralne i obyczajowe, a także nakazy religijne.

Ingerencja norm prawnych w życie rodzinne, a zwłaszcza w stosunki osobiste w rodzinie, jest stosunkowo powściągliwa. Podstawowym aktem prawnym, który normuje stosunki wynikające z małżeństwa i pokrewieństwa oraz opieki nad małoletnimi czy też ubezwłasnowolnionymi całkowicie, a także z kurateli, jest kodeks rodzinny i opiekuńczy z 1964 r. Instytucje wkraczają w życie rodziny właśnie na podstawie przepisów Kodeksu, wtedy, gdy zaburzone zostają funkcje, jakie powinna rodzina pełnić, np. opiekuńczo – wychowawcze. Przeprowadzone badania mają służyć poznaniu problemów w funkcjonowaniu rodzin na terenie powiatu, aby się przygotować do ich przewycięzania.

Tylko 10,8% rodziców biorących udział w badaniu społecznym na naszym terenie przyznaje się do tego, że mają problemy wychowawcze ze swoimi dziećmi. Głównym problemem wychowawczym okazuje się palenie przez nie papierosów. Wśród problemów na drugim miejscu jest to, że się źle uczą a na trzecim spożywanie przez nie alkoholu. Wśród wskazań rodziców marginalnie pojawiły się też takie problemy jak niechodzenie do szkoły, problemy z prawem czy sięganie po narkotyki – 3,9%.

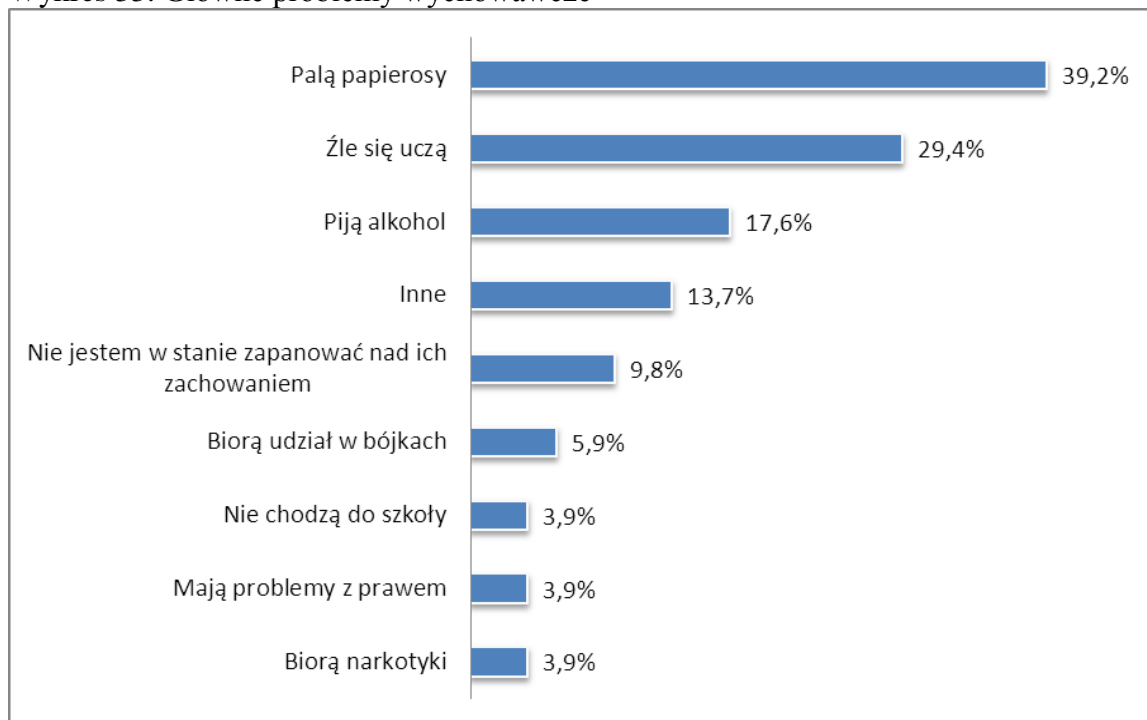
---

⁷¹ Stanek Katarzyna Rodzina jako podstawowe środowisko wychowawcze dziecka, a instytucjonalne możliwości pomocy w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej w rodzinie., WSPTWP, Warszawa

⁷² Przetacznikowa M., Rozwój wychowanie dzieci i młodzieży w średnim wieku szkolnym, Warszawa 1971

⁷³ Kawula S., Brągiel J., Janke A., Pedagogika rodziny. Obszary i panoram problematyki, Toruń 1998

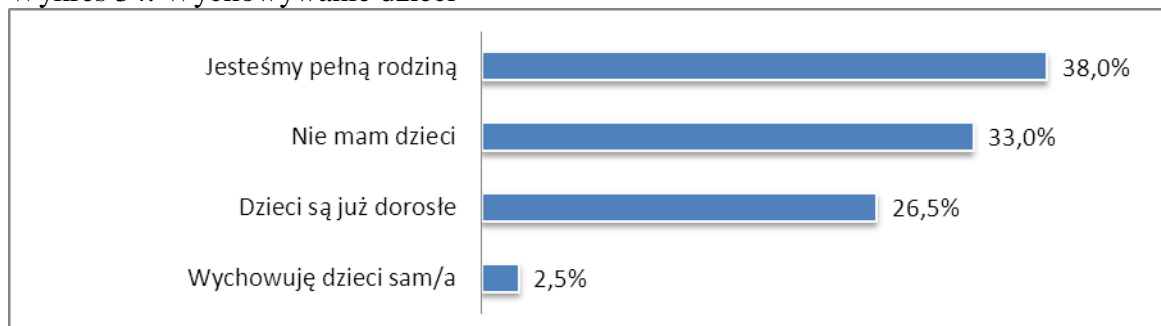
Wykres 33. Główne problemy wychowawcze

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Według deklaracji 2,5% mieszkańców powiatu sierpeckiego wychowuje samotnie dzieci, a 38% wychowuje dzieci w pełnej rodzinie.

Wykres 34. Wychowywanie dzieci

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Analizując zestawienia pod kątem statusu rodzin z dziećmi w wieku szkolnym widać, że w powiecie sierpeckim 92,1% dzieci w wieku szkolnym ma rodziców pozostających w związku małżeńskim. Tylko 2,6% rodziców dzieci w wieku szkolnym obecnie nie są z nikim związani.

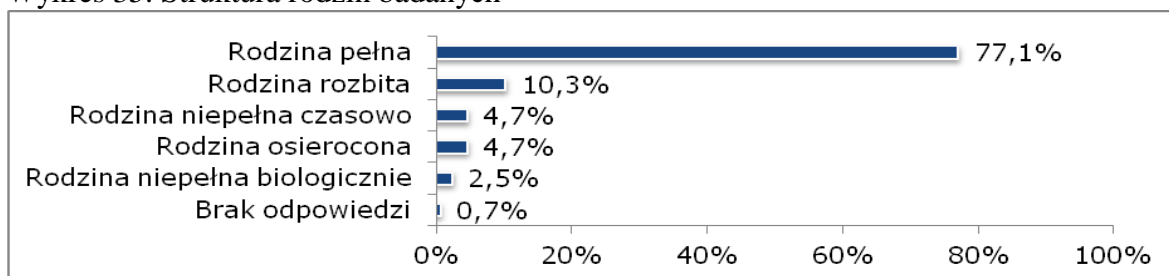
Jaka jest nasza młodzież? Badaniem objęto uczęszczających do gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. W trakcie nauki w gimnazjum zwiększa się grupa uczniów narażonych na działanie czynników ryzyka i jednocześnie zmniejsza się naturalna ochrona rodzicielska. Sytuacja społeczna gimnazjalistów, którą można nazwać w skrócie „większe ryzyko, mniejsza ochrona” nakłada się na procesy dojrzewania i uczenia się zachowań niedozwolonych dla młodzieży w wieku szkolnym. To właśnie w okresie nauki w gimnazjum młodzieży zaczyna eksperymenty z substancjami psychoaktywnymi, alkoholem, papierosami...

Badania z dziedziny nauk pedagogicznych wykazują, że własne normy gimnazjalisty (np. przeciwne picie alkoholu) oraz monitorowanie przez rodziców czasu spędzanego przez dziecko wieczorem poza domem to dwa uniwersalne czynniki chroniące gimnazjalistów przed angażowaniem się w zachowania ryzykowne.⁷⁴ Oba te czynniki wynikają z aktywności rodziców, albo w bezpośredniej formie (monitorowanie czasu spędzanego poza domem), albo pośrednio poprzez zabiegi wychowawcze i postawy rodzicielskie, które kształtują normy własne nastoletniego dziecka.

Wiedza na temat czynników chroniących, czynników ryzyka i ich interakcji stanowi podstawę dla rozwijania skutecznych metod ograniczania zachowań ryzykownych w okresie dojrzewania. Picie alkoholu, palenie papierosów i używanie narkotyków przez młodych ludzi rzutuje niekorzystnie na ich stan zdrowia i bezpieczeństwo. Dużym problemem społecznym są zachowania agresywne i niezgodne z prawem (wykroczenia) młodzieży szkolnej. Te ryzykowne zachowania często występują w parze z problemami szkolnymi – wagarami, brakiem postępów w nauce – ograniczając możliwość uzyskania odpowiedniego wykształcenia. Mimo wielu wysiłków i teoretycznego zaplecza skuteczność działań profilaktycznych nadal nie spełnia społecznych oczekiwań.

Zdecydowana większość badanej młodzieży szkolnej pochodziła z rodzin pełnych – 77,1%. Na drugim miejscu pojawiła się w odpowiedziach rodzina rozbita – 10,3%.

Wykres 35. Struktura rodzin badanych

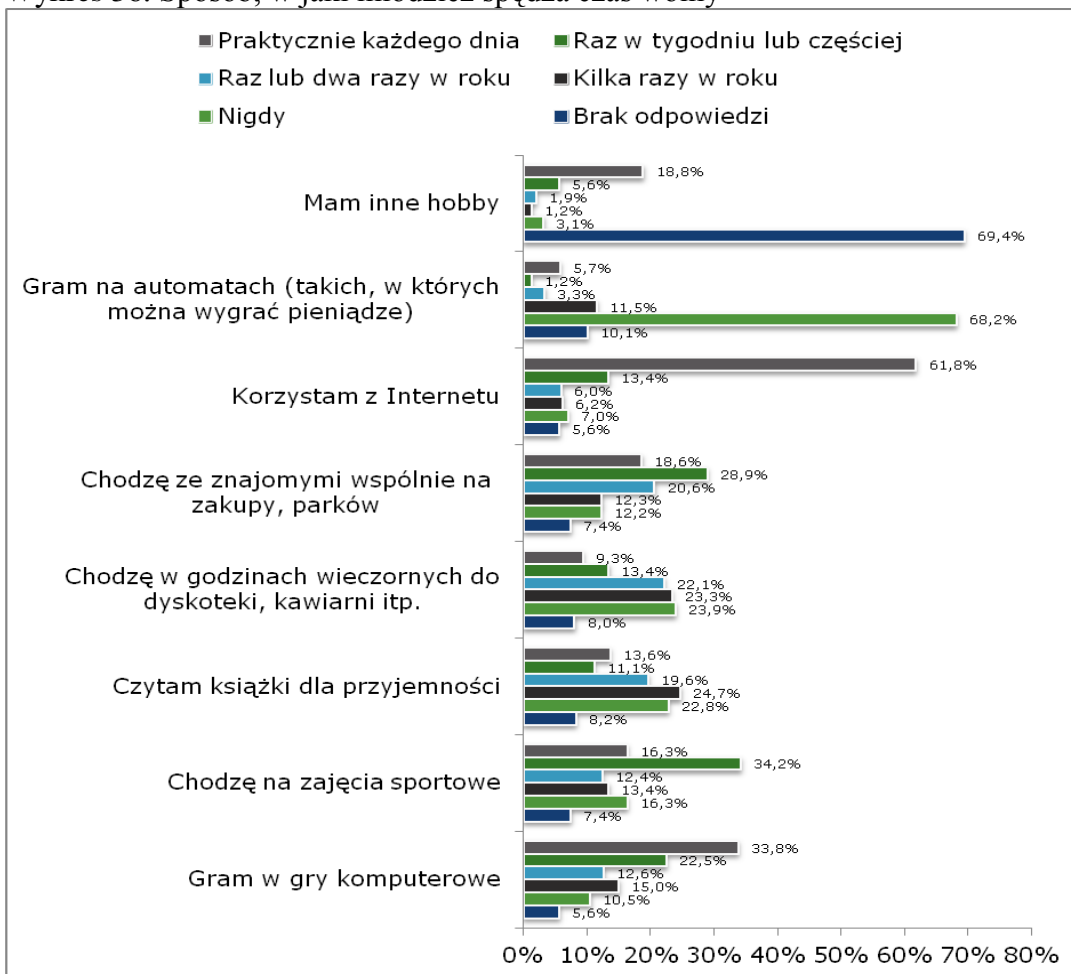

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Badana młodzież w wieku szkolnym częściej posiadała siostry niż braci. Co drugi badany deklarował, że nie posiada braci. 37,9% badanych posiadało 1 brata, a 44,5% respondentów 1 siostrę. Przeważają więc rodziny z jednym dzieckiem, ewentualnie dwojgiem dzieci.

⁷⁴ Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, 2011

Wykres 36. Sposób, w jaki młodzież spędza czas wolny

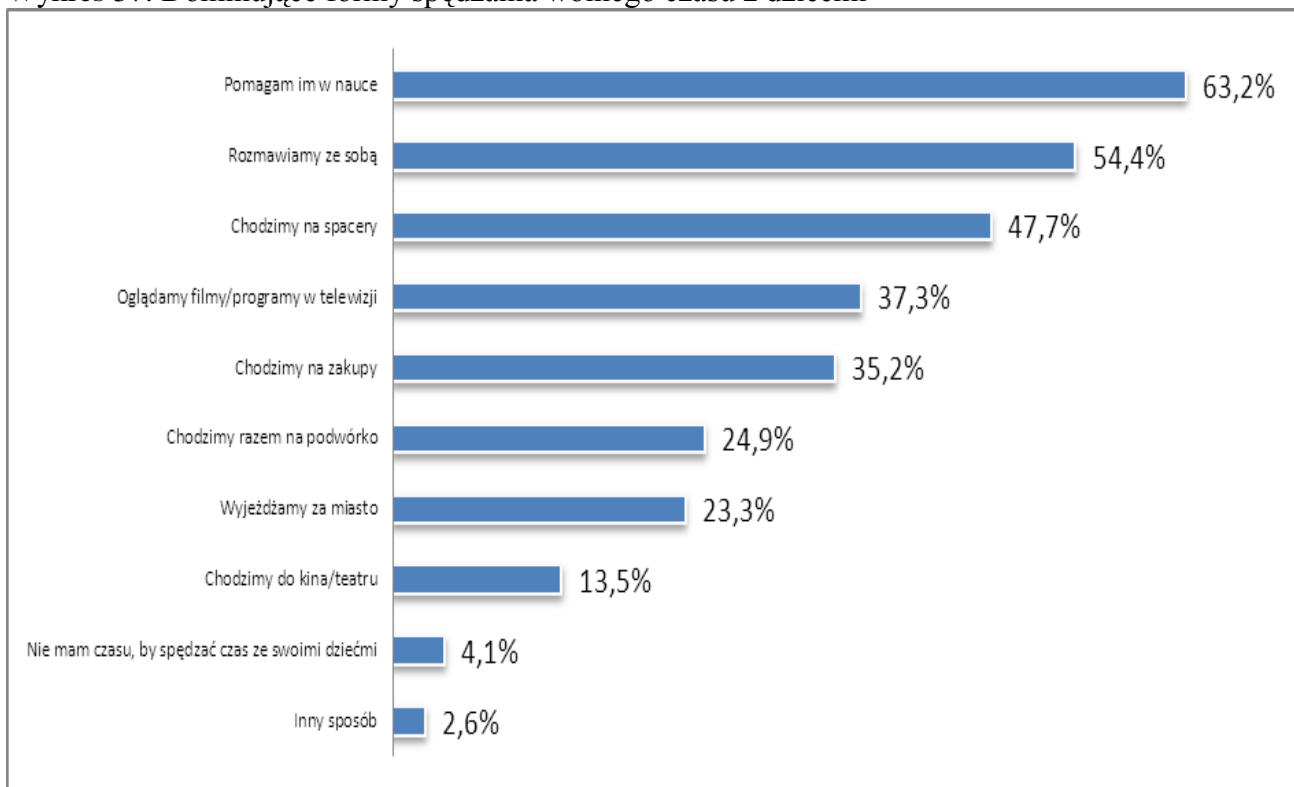

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Swój wolny czas młodzieży przeważnie spędzają przed komputerem: 61,8% badanych praktycznie codziennie korzysta z Internetu. Z tą samą częstotliwością respondenci grają w gry komputerowe – 33,8% badanych. 34,2% ankietowanych chodzi raz w tygodniu lub częściej na zajęcia sportowe. 68,2% badanych nigdy nie grało na automatach, na których można wygrać pieniądze.

Porównajmy te odpowiedzi z odpowiedziami na analogiczne pytanie zadane dorosłym. Wśród dominujących wspólnych aktywności 63,2% pomaga dzieciom w nauce, 54,4% rozmawia z nimi, 47,7% chodzi na spacer, 37,3% ogląda filmy i programy w telewizji. Odpowiedzi tych dwóch grup respondentów trochę się różnią. Wrażenie się pogłębia, gdy popatrzymy na następane pytanie: Czy sierpeccy rodzice dzieci w wieku szkolnym spędzają dużo czasu z dziećmi? *Zdecydowanie tak* – odpowiedziało 13,5% badanych, a *raczej tak* 52,8%, 6,2% przyznało się do tego, że *zdecydowanie nie spędzają dużo czasu z dziećmi*.

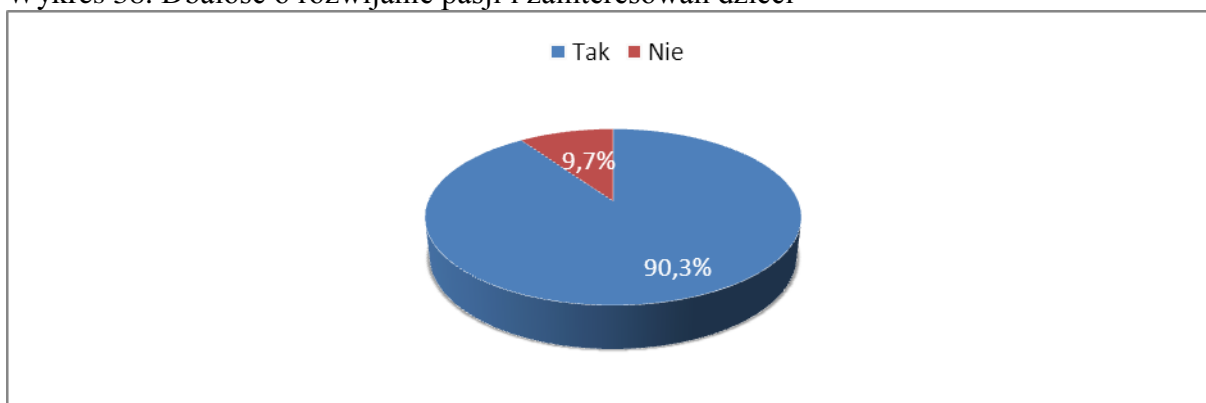
Wykres 37. Dominujące formy spędzania wolnego czasu z dziećmi

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Aż 90,3% rodziców dba na to, aby ich dzieci rozwijały swoje pasje i zainteresowania.

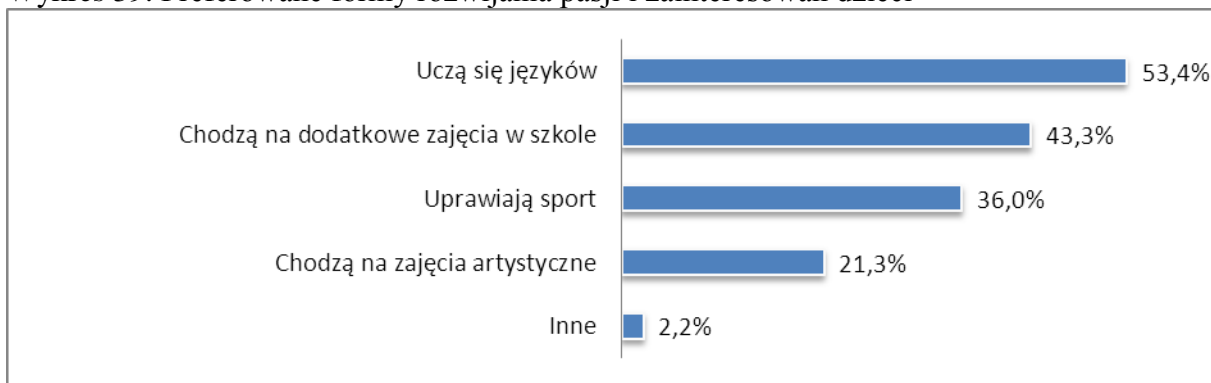
Wykres 38. Dbalność o rozwijanie pasji i zainteresowań dzieci

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Wśród preferowanych przez rodziców form rozwijania pasji i zainteresowań przeważają języki obce. W tym pytaniu również rodzice mieli odnieść się do kilku wymienionych. Uprawianie sportu przez dzieci uzyskało więcej wskazań niż zajęcia artystyczne. Widać, że wielu rodziców – 43,3% popiera uczestnictwo w zajęciach dodatkowych swoich pociech.

Wykres 39. Preferowane formy rozwijania pasji i zainteresowań dzieci

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Przejdźmy do niepokojących zachowań naszej młodzieży.

Wagarowanie - 66,2% badanych po prostu „urwało się” z lekcji 3-4 dni w szkole w ciągu ostatniego miesiąca. 12,6% młodzieży szkolnej przyznało się do „urwania się” z lekcji 1 dzień w ciągu ostatniego miesiąca. Przy tym pytaniu pojawiła się charakterystyczna cecha, powracająca wielokrotnie: dziewczęta rzadziej zachowują się negatywnie niż chłopcy oraz zachowania ryzykowne częściej pojawiają się po ukończeniu gimnazjum (dziewczyny rzadziej „urywały się” z lekcji niż chłopcy, częstotliwość wagarowania wzrasta w szkołach ponadgimnazjalnych).

Porzucanie szkoły - w większości badana młodzież знаła 1 przypadek porzucenia szkoły przez znajomych – 44%. 29,4% młodzieży znało 2 takie przypadki (zdecydowana większość dotyczyła szkół ponadgimnazjalnych).

W ciągu minionych 12 miesięcy ponad 6% młodych ludzi uprawiało seks bez zabezpieczenia 40 razy i więcej, 8% młodzieży do pięciu razy. Pytanie o inicjację seksualną należy powiązać z dalszym pytaniem, o osoby nieletnie mieszkające w okolicy które mają już dzieci. 22,9% badanych odpowiadało, że w ich okolicy mieszkają takie osoby.

– W ciągu minionych 12 miesięcy blisko 20% młodych ludzi miało problemy z policją, w tym 4,2% bardzo często – 10 – 40 razy, 16% osób był przynajmniej raz ofiarą kradzieży lub napadu. Pytanie o problemy z policją można powiązać z zapytaniem respondentów o znajomość osób nieletnich, mieszkających w ich otoczeniu, które mają problemy z prawem – 52,6% odpowiedzi *tak*.

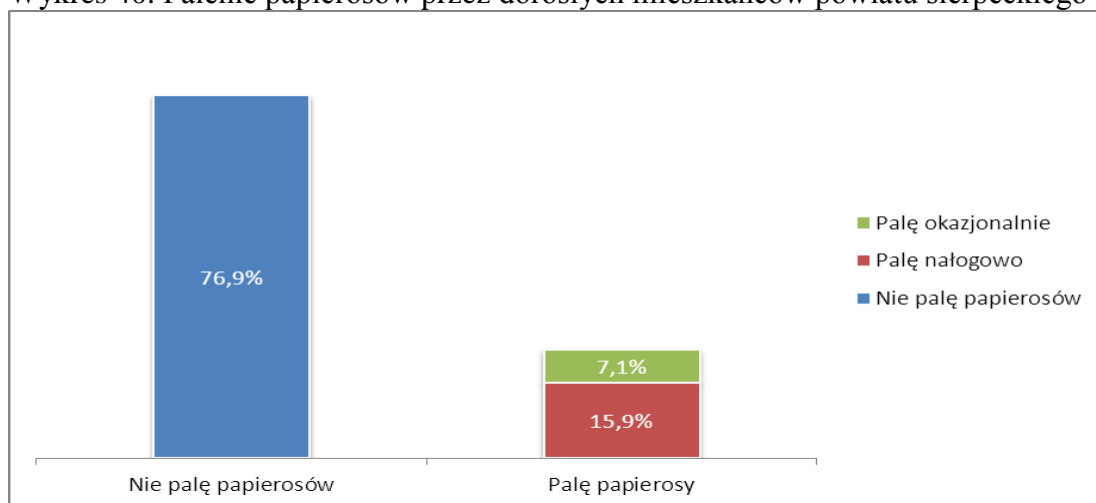
13,2% badanych brało udział w bójce 1 raz, a 5% 5 razy i więcej. 5% respondentów zadeklarowało, że zraniło kogoś tak, że wymagał pomocy lekarza lub pielęgniarki. 6,6% młodzieży w wieku szkolnym przyznało, że zabrało 1 raz coś, co należało do innej osoby, przy czym 4,3% badanych zdarzyło się to 5 razy i więcej. 6,2% respondentów 1 raz wyniosło coś ze sklepu, 3,5% badanych z tą samą częstotliwością zadeklarowało podpalenie czegoś należącego do innej osoby. Nieco więcej – 6,0% młodzieży zadeklarowało, że 1 raz zniszczyło mienie szkoły, 6,2% miało problemy z policją.

Kolejne pytanie dotyczyło zachowań autodestrukcyjnych oraz próby ucieczki z domu. W większości badana młodzież odpowiadała *nigdy*. Najwyższy odsetek tej odpowiedzi występował dla pytania o ucieczkę z domu – 90,7%. Niepokojącym wydaje się wynik odpowiedzi dla myśli samobójczych oraz prób samookaleczenia się, gdzie częstotliwość 1 raz wskazało kolejno 11,6% oraz 8,2% badanej młodzieży. 6,4% respondentów zadeklarowało próby samookaleczenia się o częstotliwości 5 lub więcej razy, a 7,8% badanych wskazało również na 5 lub więcej przypadków myśli samobójczych.

Aż 41,8% respondentów twierdziło, że nie miałyby najmniejszych trudności w zdobyciu papierosów (uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych), podobnie z piwem – 43,9% respondentów odpowiedziało, że alkohol ten można zdobyć bardzo łatwo.

16,5% badanych jedynie spróbowało palenia tytoniu, 48,6% nigdy nie paliło, a 17,1% respondentów wypaliło 40 i więcej papierosów. Można przypuszczać, że w tym odsetku badanych znaleźli się również ci, którzy palą nałogowo. Zastanawiające jest, że u dorosłych uzyskaliśmy podobny wynik:

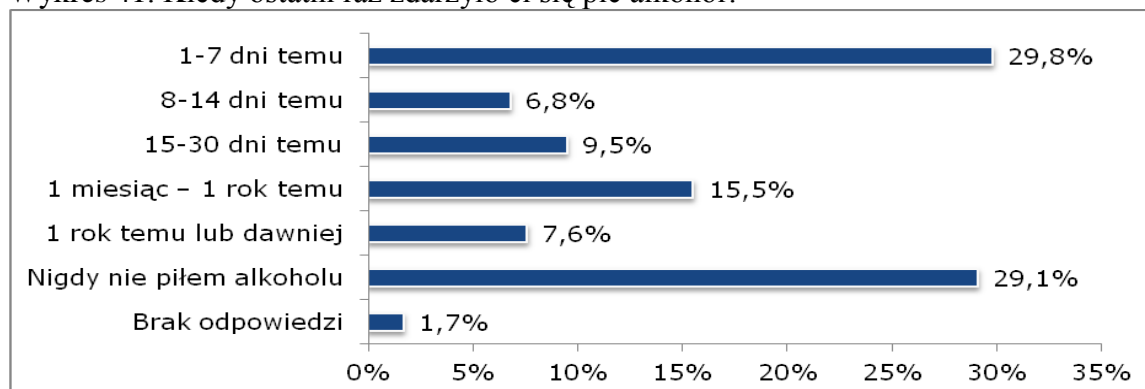
Wykres 40. Palenie papierosów przez dorosłych mieszkańców powiatu sierpeckiego

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

Inicjacja palenia gimnazjalistów oscyluje wokół 13 roku życia – 9,6% badanych, a uczniowie szkół ponadgimnazjalnych podają wiek 14 lat – 15,2%. Zdecydowana większość gimnazjalistów nie pali codziennie papierosów, co koresponduje z poprzednimi wynikami. Codziennie zaczyna palić 19,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych w wielu 16 lat i więcej. Swojego pierwszego papierosa wypaliło w wieku 14 lat 10,8% badanych, a codziennie zaczęło palić 7,8% badanych w wieku 16 lub więcej lat. Podział tego pytania na płeć pokazał, że swojego pierwszego papierosa wcześniej zapaliło nieco więcej chłopców niż dziewczyn. Dziewczyny później przechodzą inicjację palenia tytoniu. W przypadku palenia codziennego nie dostrzega się istotnych statystycznie różnic. Porównywalny odsetek badanych zadeklarowało, że nigdy nie piło alkoholu – 29,1%, jak tych badanych, którzy odpowiedzieli, że pili alkohol w ostatnim tygodniu – 29,8% respondentów.

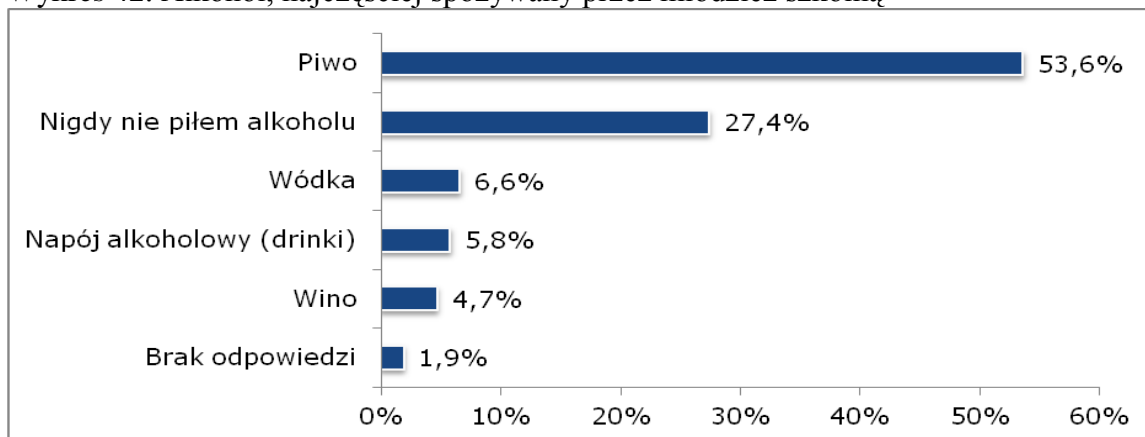
Wykres 41. Kiedy ostatni raz zdarzyło ci się pić alkohol?

źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Zdecydowana większość dziewczyn zadeklarowała, że nigdy nie piła alkoholu – 32,5% w stosunku do 25,5% chłopaków. Analogicznie wyższy odsetek chłopców zadeklarował, że pił alkohol w ciągu ostatniego tygodnia – 31,6% w porównaniu do 28,0% dziewczyn. Większość starszych badanych piła alkohol w ciągu ostatniego tygodnia – 49,2% w porównaniu z 18,2% gimnazjalistów. Najczęściej spożywanym alkoholem przez badaną młodzież jest piwo – 53,6% wskazań na ten alkohol. Biorąc pod uwagę wynik wcześniejszego pytania o trudność w zdobyciu poszczególnych alkoholi, można z całą pewnością stwierdzić, iż piwo, które zdobyło największy odsetek wskazań na odpowiedź bardzo łatwo zostało ocenione przez pryzmat doświadczeń konsumenckich młodzieży.

Wykres 42. Alkohol, najczęściej spożywany przez młodzież szkolną

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Po podziale tego pytania na płeć, okazało się, że chłopcy w większości spożywali piwo – 59,9% w stosunku do 47,8% dziewczyn. Dziewczyny również w nieco wyższym odsetku spożywały wino – 7,1% w porównaniu z 2,0% chłopców.

Kolejne pytania, które zostały zadane badanej młodzieży dotyczyły substancji psychoaktywnych. Młodzież szkolna miała ocenić trudność zdobycia marihuany lub haszyszu. 32,6% badanych stwierdziło, że nie potrafi określić trudności. Dla 18,8% badanych jest to niemożliwe, jednak 18,3% respondentów twierdzi, że dość łatwo zdobyć te substancje. Niepokojące wydaje się to, że 12,4% badanej młodzieży uważa zdobycie tych substancji za bardzo łatwe.

Zdecydowana większość badanej młodzieży nigdy nie paliła marihuany lub haszyszu. Kiedykolwiek w życiu od 1 do 2 razy spróbowało tego narkotyku 7,8% młodzieży, a od 3 do 5 razy 5,0% badanych. W przypadku skracania czasu – w ostatnim roku i w ostatnich 30 dniach odsetek dla poszczególnych częstotliwości malał.

Tabela 40. Częstotliwość palenia marihuany lub haszyszu w dekompozycji na szkołę, do której uczęszcza respondent

Kiedykolwiek w życiu		Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
	Nigdy nie paliłem/ łąm	80,2%	61,3%
1-2 razy	4,0%	14,1%	
3-5 razy	2,2%	9,9%	
6-9 razy	2,2%	1,0%	
10-19 razy	1,5%	3,7%	
20-39 razy	0,9%	1,6%	
40 i więcej	4,0%	3,1%	
Brak odpowiedzi	4,9%	5,2%	
W ostatnim roku		Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
	Nigdy nie paliłem/ łąm	82,1%	62,3%
1-2 razy	2,2%	12,0%	
3-5 razy	3,1%	4,2%	
6-9 razy	1,5%	1,6%	
10-19 razy	0,0%	1,6%	
20-39 razy	1,2%	1,6%	
40 i więcej	3,4%	2,1%	
Brak odpowiedzi	6,5%	14,7%	
W ostatnich 30 dniach		Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
	Nigdy nie paliłem/ łąm	85,8%	74,9%
1-2 razy	1,9%	4,7%	
3-5 razy	0,9%	0,5%	
6-9 razy	0,0%	2,1%	
10-19 razy	0,0%	0,0%	
20-39 razy	0,0%	0,5%	
40 i więcej	4,0%	1,0%	
Brak odpowiedzi	7,4%	16,2%	

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Badanie z uczniami szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych dotyczyło również spożywania innych substancji psychoaktywnych. Jak widać w poniższej tabeli częstotliwość od 1 do 2 razy badani wskazywali dla środków uspokajających – 8,3%, alkoholu z lekami – 4,3% oraz dopalaczy – 4,3%. Jednak dla wszystkich substancji przeważała odpowiedź *nigdy*.

Tabela 41. Ile razy w życiu zdarzyło ci się zażyć następujące substancje?

	Nigdy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20-39 razy	40 i więcej	Brak danych
Środki uspokajające (bez pozwolenia lekarza)	81,4%	8,3%	2,7%	1,4%	0,2%	1,2%	2,9%	1,9%
Amfetamina	90,1%	2,7%	0,6%	0,0%	1,2%	0,6%	2,7%	2,1%

LSD lub inne halucynogeny	91,5%	2,3%	1,0%	0,2%	0,0%	0,2%	2,9%	1,9%
Crack	92,3%	1,7%	0,6%	0,4%	0,4%	0,4%	2,3%	1,9%
Kokaina	91,8%	1,6%	0,6%	1,0%	0,0%	0,8%	2,1%	2,1%
Relevin	92,3%	1,7%	0,8%	0,2%	0,0%	0,6%	2,3%	2,1%
Heroina	93,6%	1,2%	0,2%	0,0%	0,4%	0,2%	2,1%	2,3%
GHB (pigułka gwałtu)	93,0%	0,4%	0,4%	0,4%	0,6%	0,4%	2,9%	1,9%
Sterydy anaboliczne	90,9%	2,2%	1,0%	0,2%	1,0%	0,4%	2,4%	1,9%
Narkotyki wstrzykiwane za pomocą strzykawki	93,0%	1,2%	0,0%	0,2%	0,4%	0,2%	2,7%	2,3%
Alkohol z lekami	88,3%	4,3%	1,2%	0,2%	0,8%	0,4%	2,3%	2,5%
Dopalacze	89,9%	4,3%	0,4%	0,2%	0,8%	0,2%	2,5%	1,7%

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Przy analizowaniu odpowiedzi na pytania o narkotyki, warto pamiętać o wzrastających wskaźnikach przestępstw związanych z narkotykami w Informacji komendanta Powiatowego Policji.⁷⁵

Bardzo ważny jest również wpływ najbliższego środowiska badanych na zachowania, dlatego zapytano młodzież szkolną o liczbę znajomych, którzy zażywają substancje psychoaktywne. 36,9% respondentów odpowiedziało że do 10 osób wśród znajomych pali papierosy, 28,0% wskazało na picie alkoholu przez taką liczbę znajomych, przy czym 29,9% stwierdziło że do 10 ich znajomych się upija. Aż 32,2% respondentów stwierdziło, że do 10 ich znajomych pali marihuanę lub haszysz.

Młodzież szkolną zapytano również jako oceniają oni w skali szkolnej swoje kontakty z najbliższymi. Okazało się, że najwyższą ocenę – 6 badani przypisali dla kontaktów z matką oraz z przyjaciółmi, kolejno 56,5% i 55,7%. Po dekompozycji tego pytania na płeć okazało się, że chłopcy wyżej oceniają kontakty z poszczególnymi osobami z rodziny, a dziewczyny wyżej oceniają kontakty z przyjaciółmi. Otrzymane wyniki każą się zastanowić nad jakością kontaktów w rodzinie, Czy rodzice rozmawiają z dziećmi, dzielą się swoimi doświadczeniami, pomagają zrozumieć świat? W zakłopotanie wprawiło młodych respondentów pytanie o sytuację zawodową rodziców, słabo są zorientowani w przyczynach kłopotów rodzinnych, nie wiedzą gdzie tkwi przyczyna trudności finansowych, organizacyjnych – blisko 70% nie znało odpowiedzi na pytanie o powody nie znalezienia pracy przez rodziców. Dzięki pytaniu o częstotliwość zdarzeń w ciągu minionych 12 miesięcy można się dowiedzieć m.in. że 18% młodych ludzi przeżywało nieporozumienia z rodzicami od 10 do 40 razy.

Szukaliśmy odpowiedzi na pytanie jak młodzież jest zorientowana w otoczeniu, czy jest świadoma istnienia innych problemów niż swoje. Na przykład 85% respondentów wie, że w jej najbliższej okolicy mieszkają osoby starsze, według zdecydowanej większości respondentów największym problemem starszych osób jest zdrowie – 72,9% wskazań.

⁷⁵ Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie powiatu sierpeckiego w 2011r. http://www.sierpc.starostwo.gov.pl/pliki/stsierpc/uch_107.pdf, data pobrania 16.11.2012r.

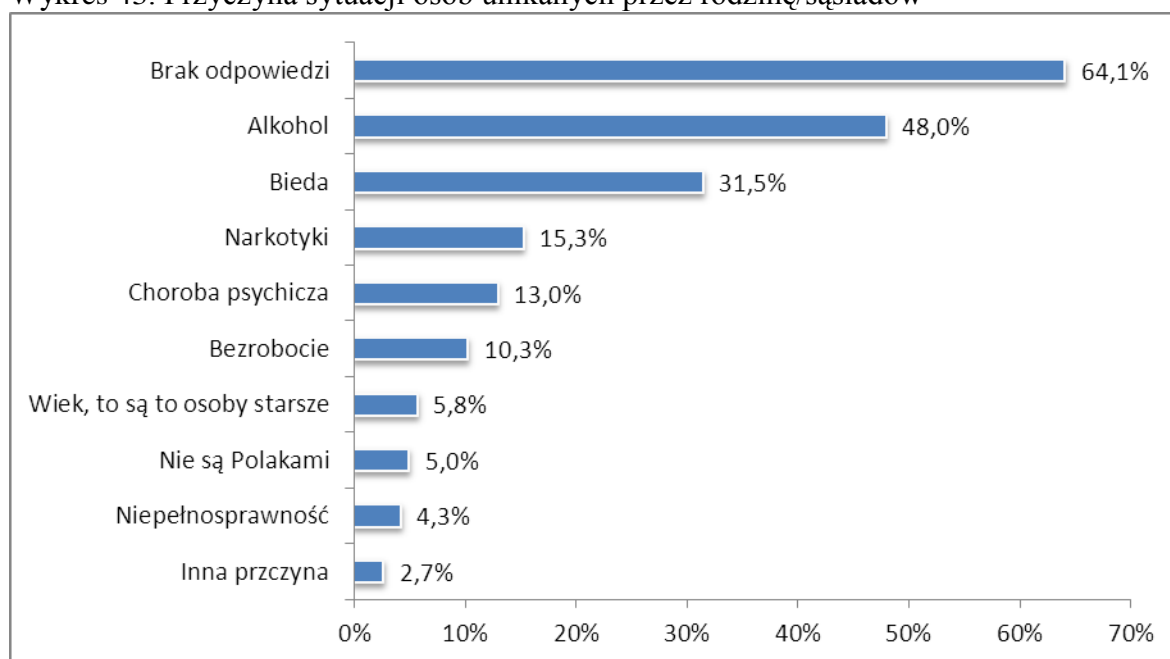
50,3% uczniów wskazuje na brak pieniędzy, 46,9% na samotność a 30% postrzega osoby starsze jako nie radzące sobie z techniką, informatyką.

Niepokojący jest brak wrażliwości, który zauważyliśmy przy okazji pytania o znajomość w najbliższej okolicy osób z niepełnosprawnością: 61,0% uczniów nie wie czy w okolicy również mieszkają osoby niepełnosprawne. 31,2% twierdziło, że tak. Zapytano także o największe problemy tych osób. Było to pytanie wielokrotnego wyboru. 44,1% respondentów nie odpowiedziało na to pytanie. 18,8% ankietowanych stwierdziło, że takie osoby mają problem z poruszaniem się, a 15,4% odpowiedziało, że największym problemem osób niepełnosprawnych jest nietolerancja. W dekompozycji pytania na płeć widać było, że zdecydowana większość dziewczyn wskazywała na takie problemy osób niepełnosprawnych jak izolowanie przez rodzinę – 62,7% w stosunku do 12,1% chłopców oraz na przemoc wobec tych osób – również o takiej samej różnicy procentowej. Mimo ograniczonej liczby możliwości odpowiedzi widać, że młodzież mało zna problemy osób niepełnosprawnych, ich wiedza ogranicza się raczej do widocznych oznak niepełnosprawności (problemy z poruszaniem się). Nie wpływa to na wzrost wrażliwości, świadomości i wiedzy na temat niepełnosprawności i ich problemów.

W ramach badań zapytano młodzież również o osoby z ich otoczenia, które są unikane przez rodzinę lub sąsiadów. 67,2% badanych stwierdziło, że nie ma takich osób, 20,2% ankietowanych stwierdziło, że jest jedna - dwie takie osoby, a 5,6% respondentów odpowiedziało, że w ich okolicy mieszka dużo takich osób.

Okazało się, że największym problemem wskazywanym przez badaną młodzież osób, które są unikane przez rodzinę lub sąsiadów jest alkohol – 48,0%. Na drugim miejscu badani wskazali na biedę – 31,5% respondentów.

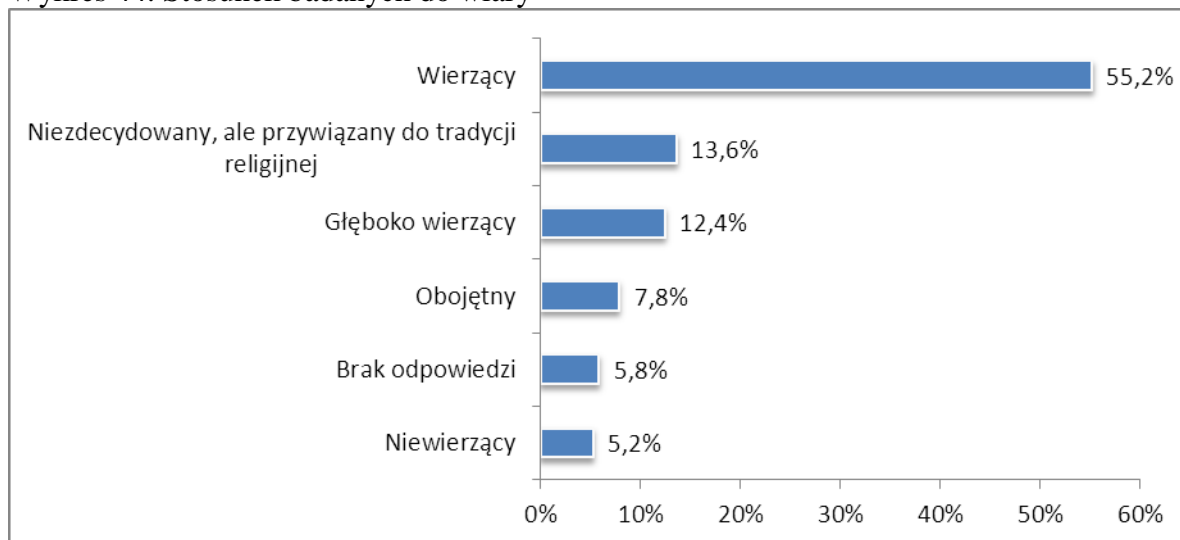
Wykres 43. Przyczyna sytuacji osób unikanych przez rodzinę/sąsiadów

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Pytanie o stosunek do wiary respondentów pokazało, że ponad połowa badanych deklaruje, że jest wierząca. 13,6% respondentów stwierdziło, że są niezdecydowani, ale przywiązani do tradycji religijnej.

Wykres 44. Stosunek badanych do wiary

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Po podziale pytania na płeć nieco więcej dziewczyn zadeklarowało swoją postawę jako wierząca – 57,5% w stosunku do 52,6% chłopców. Wyższy odsetek dziewczyn również wskazywał na niezdecydowanie, ale przywiązanie do tradycji religijnej – 18,7% w stosunku do 8,1% chłopców.

W ramach pytań o religię zapytano uczniów również o stosunek do praktyk religijnych. 23,3% badanych praktykuje dwa, trzy razy w miesiącu, a 21,4% respondentów praktykuje w każdą niedzielę.

Wykres 45. Stosunek badanych do praktyk religijnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, wrzesień 2012 rok.

Podział pytania o praktyki religijne na płeć pokazał, że praktykowały dwa, trzy razy w miesiącu w większości dziewczyny – 26,9% w stosunku do 19,4% chłopaków.

Opis sytuacji w rodzinach w kontekście zadań Powiatu zamieszczono w Powiatowym programie rozwoju pieczy zastępczej na lata 2012 – 2014.

Wskazano tam m.in. na brak na terenie powiatu instytucjonalnych form opieki na dziećmi, brak kandydatów na rodziców zastępczych oraz przedstawiono dane statystyczne o rodzinach objętych systemem pomocy zastępczej sądowej.

W roku 2012 podjęto decyzje o utworzeniu placówki opiekuńczo-wychowawczej dla dzieci i młodzieży – planowany termin uruchomienia placówki to pierwszy kwartał 2013r.

Tabela 42. Instytucjonalna opieka nad dziećmi na dzień 31.12.2011r.⁷⁶

Placówki wsparcia dziennego ogółem		
ogółem		
placówki wsparcia dziennego	ob.	1
miejsca całodobowe	msc	40
korzystający w roku sprawozdawczym	osoba	24

Tabela 43. Typy rodzin zastępczych wg ustawy o pomocy społecznej, obowiązującej do 31.12.2011r.:

Typy rodzin zastępczych	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011
spokrewnione	48	51	45	51
niespokrewnione	5	4	3	3
zawodowe	1	1	1	1
Razem	54	56	49	55

Dzieci, wobec których sąd rodzinny wydał postanowienie o umieszczeniu w placówkach opiekuńczo - wychowawczych są umieszczane w placówkach na terenie innych powiatów. W roku 2011 umieszczono 8 dzieci w placówkach. W sumie w placówkach na dzień 31 grudnia 2011r. przebywało 20 dzieci.

Niestety, brakuje rodzin zastępczych niespokrewnionych (wg starej nomenklatury) i zawodowych.

W czerwcu 2011r, została uchwalona ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która weszła w życie 1 stycznia 2012r. Wprowadza ona bardzo radykalne zmiany w zakresie funkcjonowania rodzin zastępczych, placówek opiekuńczo – wychowawczych i całego systemu wspierania rodzin w kryzysie. Jedną z najpoważniejszych konsekwencji jest nałożenie na samorzady większej odpowiedzialności za dzieci i rodziny ze swojego terenu.

⁷⁶ http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_cechter.display?p_id=373720&p_token=0.7851319386338714, data pobrania 18.11.2012r.

3.3.6. Problemy ludzi w podeszłym wieku

Jak przedstawiono w części charakteryzującej naszą społeczność w powiecie, podobnie jak całej Polsce od kilkunastu lat obserwowany jest proces zmiany struktury demograficznej, którego cechą jest rosnący udział osób starszych w populacji ogółem.

Starzenie się populacji zmusza do zwrócenia się z problemami i potrzebami charakterystycznymi dla grupy osób starszych. Przyspieszenie tempa starzenia się populacji, wzrost różnego rodzaju chorób przewlekłych prowadzących do niepełnosprawności, pojawianie się nowych zjawisk, które mogą prowadzić do wykluczenia społecznego powodują, iż strategiczne kierunki przyszłej polityki społecznej obejmować muszą m. in.: promocję zdrowia i funkcjonalnej sprawności starzejących się ludzi, wydłużanie okresu aktywności zawodowej osób po 60 roku życia, zapewnienie świadczeń i usług dobrej jakości adresowanej do osób starszych, gwarantowanie bezpieczeństwa dochodowego ludziom starym. Realizacja części z tych kierunków należy do samorządów powiatowych.

Musimy jednak zdać sobie sprawę z różnorodności tej grupy społecznej. By to wyjaśnić posłużmy się obrazową nazwą „osoby trzeciego wieku, czwartego”. Trzeci wiek to czas, gdy jednostka wolna jest od pracy zawodowej i zadań rodzicielskich, zaś czwarty wiek to czas życia, gdy jednostka ze względu na podeszły wiek traci samodzielność i niezależność, ma ograniczoną sprawność fizyczną i umysłową. Jest więc oczywistym, że potrzeby tych podgrup są bardzo różne. Z punktu widzenia funkcjonowania ludzi starych w środowisku lokalnym istotne jest poznanie ich stylu życia, potrzeb, możliwości. Ważnym jest by działania podejmowane na rzecz osób starszych były komplementarne i spójne. Nie powinny ograniczać się do zaspokojenia elementarnych potrzeb życiowych – zapewnienia minimalnych zasiłków, bieżącej pomocy świadczonej w miejscu zamieszkania przez pracowników socjalnych lub pielęgniarki środowiskowe, zapewnienia utrzymania w placówkach pobytu. Program działań powinien uwzględniać aktywizację i integrację osób starszych. Należy zwrócić uwagę na potencjał podgrupy wcześniej nazwanej osobami trzeciego wieku – ich doświadczenie, dobra wola, czas mogą okazać się nieocenione np. przy zapewnianiu wsparcia i opieki dzieciom.

Biorąc pod uwagę formy spędzania czasu wolnego na dzień dzisiejszy, osoby starsze realizują bierny styl życia. Najważniejszym powodem są bez wątpienia ograniczenia zdrowotne, ale zapewne nie bez znaczenia jest też brak w tym pokoleniu nawyków i utrwalonych wzorów fizycznej aktywności. Skutkuje to jednak pogarszaniem stanu zdrowia, gdyż aktywność ruchowa – dostosowana do możliwości organizmu – jest jednym z czynników prozdrowotnych.

Polityka zdrowotna w stosunku do najstarszych mieszkańców należy do najpoważniejszych problemów. Wprawdzie płatnikiem jest NFZ, ale to samorząd ma zapewnić zaspokojenie potrzeb zdrowotnych mieszkańców. Tymczasem potrzeby osób starszych są nie tylko dość trudne do szczegółowego zdefiniowania, ale i do zaspokojenia, gdyż świadczenia zdrowotne dla osób starszych generują znaczne koszty. Wiadomo, że osoby starsze przeciętnie cierpią na ogół na więcej chorób przewlekłych. Choroby w poważnym stopniu utrudniają samodzielne zaspokajanie potrzeb i zwiększają zapotrzebowanie na pomoc ze strony rodziny, innych osób czy pomocy społecznej.

Osoby starsze korzystają najczęściej ze świadczeń opieki długoterminowej czy świadczeń opiekuńczych i pielęgnacyjnych (szczególnie z podgrupy „czwartego wieku”). Świadczenia te udzielane są przeważnie w miejscu zamieszkania. Niestety, w naszej rzeczywistości skala tych świadczeń (udzielanych zarówno przez OPS, i placówki ochrony zdrowia) dostosowana jest do możliwości świadczeniodawców, a nie do faktycznych potrzeb osób starszych. Sytuację w tym zakresie może zmienić planowana przez rząd reforma systemu

zabezpieczenia społecznego i opieki nad osobami niesamodzielnymi (upubliczniono projekt ustawy o pomocy społecznej i usługach socjalnych).

Starsze pokolenie jest mało aktywne w środowisku lokalnym, choć dla większości z nich jest to właściwie jedyne środowisko, w jakim funkcjonują po zaprzestaniu pracy zawodowej. Nieco lepiej – jeśli weźmie się pod uwagę porównanie z innymi grupami wieku – wygląda aktywność społeczna starszego pokolenia (65 lat i więcej) mierzona uczestnictwem w organizacjach społecznych, partiach, grupach religijnych itd. Do przynajmniej jednej należy 12,5% ludzi starych i zaledwie 10% w grupie wieku 25-34 lata. Generalnie jednak, niewiele ponad 10% populacji w starszym wieku zaliczyć można do osób aktywnych społecznie.⁷⁷ Jednak wskazanym byłoby podjąć próbę włączenia osób starszych w działalność organizacji pozarządowych i wolontariatu.

Z Narodowego Spisu Powszechnego wynika, że w 2002 r. 95% mężczyzn i 93% kobiet w wieku 65+ jako główne źródło utrzymania wskazało emeryturę lub rentę. Mimo, iż niemal wszyscy ludzie starzy utrzymują się ze świadczeń społecznych – emerytur lub rent – ich sytuacja jest zróżnicowana. Dochody z emerytury i z renty w niejednakowym stopniu chronią przed ubóstwem. W 2008 roku niecałe 4% osób w gospodarstwach emerytów zagrożonych było ubóstwem skrajnym (jego miarą jest minimum egzystencji), ale w przypadku rencistów było to blisko 10%. Z powodu ubóstwa uprawnienia do świadczeń społecznych (ustawowa linia ubóstwa) mogłoby mieć 6% osób w gospodarstwach emerytów i 16% w gospodarstwach rencistów.⁷⁸

Starsze pokolenie Polaków charakteryzuje relatywnie gorszy, w porównaniu z młodszymi osobami, poziom wykształcenia. Dane z Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku pokazują, że większość osób starszych ma zaledwie wykształcenia podstawowe. Niski poziom wykształcenia ludzi starych – szczególnie kobiet i osób utrzymujących się z rent – powoduje, iż potrzeby edukacyjne i informacyjne tego pokolenia nie są szczególnie duże. Mimo to część ludzi starych ma takie potrzeby i zaspokaja je w różnorodny sposób: poprzez samokształcenie (kształcenie nieformalne), poprzez kontakt z tradycyjnymi mediami (prasa, radio, telewizja), za pośrednictwem Internetu, poprzez uczestnictwo w zespołowych formach edukacji, do których należą np. Uniwersytety Trzeciego Wieku (funkcjonujący również w Sierpcu).

Brak odpowiedniego sprzętu w domach emerytów i rencistów oraz ich relatywnie niski poziom wykształcenia skutkują małą częstotliwością korzystania z Internetu – na tle ludzi starych w innych krajach Unii Europejskiej. Jest to, zatem stosunkowo rzadko stosowana przez starsze pokolenie Polaków metoda zaspokajania potrzeb edukacyjnych oraz związanych z dostępem do materiałów informacyjnych. Oczywiście, ta sytuacja z roku na rok ulega zmianie i rośnie liczba internautów-seniorów. W badaniach „Diagnoza społeczna 2009” stwierdzono, iż w grupie wieku 60-64 lata z komputera korzysta 23,6% osób, a z Internetu – 20,6%. W grupie wieku 65 lat i więcej odsetki te wynosiły odpowiednio: 7,5% i 5,8%.⁷⁹

W badaniu społecznym również zwróciliśmy uwagę na problemy osób starszych. Osoby mające 65 lat i starsze niż 65 lat stanowiły 15,3% próby. Starsi mieszkańcy powiatu nie skarżą się w 45,7%, a pozostali wymienili głównie dyskryminację ze względu na wiek, samotność oraz brak pieniędzy. Brak środków finansowych jest wyjątkowo uciążliwy dla osób, które zmagają się z różnego rodzaju chorobami. Wielu z nich otwartych jest na każdą pomoc.

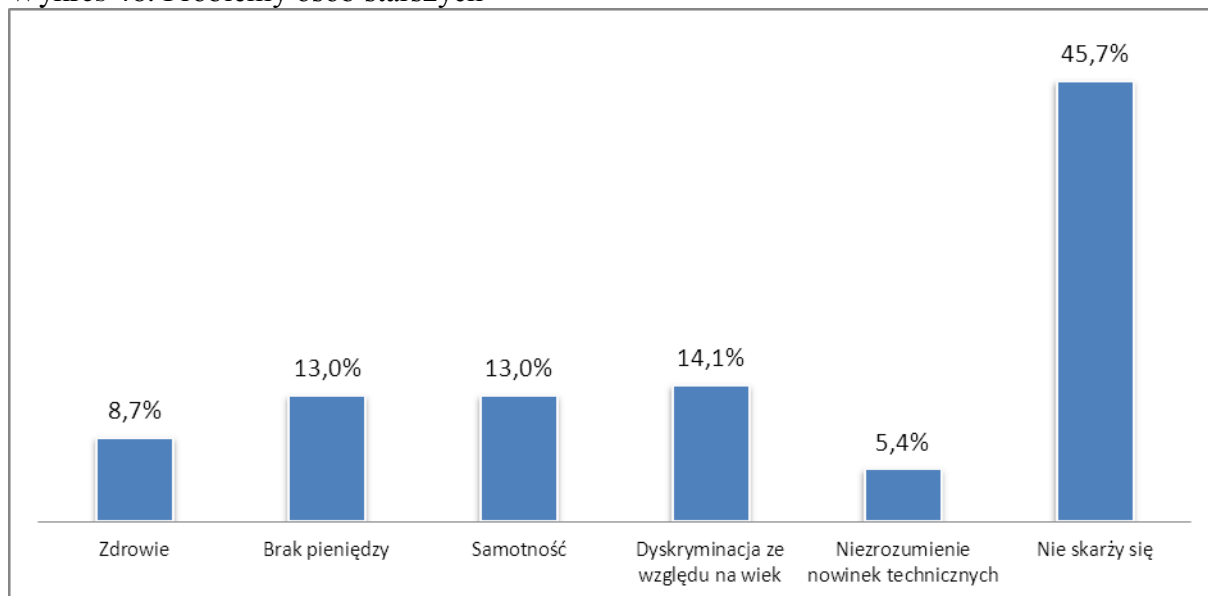
---

⁷⁷ Diagnoza społeczna 2009, red. J. Czapiński i T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2009,

⁷⁸ IRSS Raport Instytucje wobec potrzeb osób starszych Warszawa, grudzień 2010 r.

⁷⁹ Diagnoza społeczna 2009, red. J. Czapiński i T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2009

Wykres 46. Problemy osób starszych

Źródło: Opracowanie własne, Instytut Badawczy IPC, 2012 rok.

W badaniu społecznym respondenci wielokrotnie zwracali uwagę na problemy osób starszych. Między innymi w zebranych komentarzach i opiniach odnotowano takie:

- *Więcej informacji dla ludzi starszych gdzie i dokąd mają iść w celu otrzymania jakiegokolwiek pomocy.*
- *Chcąc uzyskać jakąkolwiek pomoc MOPS wypytuje się o sytuację dorosłych dzieci jak to one by musiały najpierw pomóc zamiast państwo, to jest skandal i obłuda! Zmiana przepisów w MOPSie jest konieczna, bo obecnie najczęściej pomoc uzyskują alkoholicy.*
- *Pomagać starszym samotnym osobom.*
- *Brakuje na pewno kursów dla osób starszych, które nie mają pracy i/ lub wykształcenia, zbyt dużo daje się pieniędzy a nie pomaga skutecznie szukać pracy, nie motywuje się do działania.*

Tymczasem specjalistyczna, instytucjonalna infrastruktura socjalna przystosowana do potrzeb osób starszych jest uboga. Z instytucji powiatowych wymienić można Dom Pomocy Społecznej w Szczutowie. Jednostka o charakterze stacjonarnym, przeznaczona dla 70 osób. Profilem DPS była opieka nad osobami starszymi, jednak by zapewnić pełne wykorzystanie potencjału jednostki przyjmowane są osoby przewlekle somatycznie chore. Tylko w mieście przy Ośrodku Pomocy Społecznej działa Dzienny Dom Pomocy, którego korzystają głównie osoby starsze. Jego działalność opiera się na funkcjonowaniu stołówki świetlicy, w której osoby starsze mogą spędzić czas⁸⁰.

Ośrodki pomocy społecznej świadczą usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania osób wymagających opieki i pomocy w codziennym funkcjonowaniu. Część z tych osób to osoby starsze samotnie mieszkające lub takie, których rodziny nie są w stanie sprawować opieki.

⁸⁰ http://bip.sierpc.pl/res/serwisy/bip-gmsierpc/komunikaty/_007_002_005_007_290335.pdf

Tabela 44. Usługi opiekuńcze świadczone przez gminy

Gmina	Liczba osób, którym przyznano usługi opiekuńcze/ w tym specjalistyczne	
	Rok 2010	Rok 2011
Miasto Sierpc	91/8	82/6
Gmina Sierpc	23/0	11/0
Gozdowo	4/0	7/0
Mochowo	25/0	25/0
Rościszewo	11/0	11/0
Szczutowo	5/0	5/0
Zawidz	0	0

źródło: sprawozdania ops

W istniejących ośrodkach pomocy społecznej zatrudnia się zbyt mało wykwalifikowanej kadry (głównie ze względów finansowych). Braki kadrowe skutkują przeciążeniem pracowników, na czym najbardziej cierpią podopieczni. Pracownicy nie są w stanie aktywnie identyfikować osób potrzebujących pomocy, aby móc kierować do DPS lub umożliwiać specjalistyczną opiekę domową. Z ankiety przeprowadzonej przez kontrolerów NIK podczas kontroli w jednym z ośrodków pomocy społecznej wynika, że od pracowników socjalnych o możliwości skorzystania z usług opiekuńczych dowiedziało się zaledwie 14% respondentów - osób starszych; większość – 76% - od znajomych, rodziny czy sąsiadów. Pracownicy opieki społecznej są, zdaniem NIK, nadmiernie obciążeni sprawozdawczością – czynności te zajmują im 50-70% czasu pracy (w skrajnych przypadkach do 80%).⁸¹

Większość form aktywności ma charakter nieinstytucjonalny, środowiskowy. Funkcjonuje wspomniany już Uniwersytet trzeciego wieku, kilka organizacji pozarządowych w znacznym stopniu zrzeszająca osoby starsze (np. Polski Związek Emerytów i Rencistów), lokalne Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej prowadzi kilka form aktywności adresowanej do osób starszych, funkcjonują zespoły artystyczne.

⁸¹ Najwyższa Izba Kontroli <http://www.nik.gov.pl/aktualnosci/domy-pomocy-spoecznej.htm> data pobrania 25.11.2012r.

IV. Podsumowanie diagnozy – mocne i słabe strony

Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse w otoczeniu), Threats (zagrożenia w otoczeniu).

Jest ona efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron organizacji oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed polityką społeczną powiatu. SWOT zawiera określenie czterech grup czynników:

- „mocnych stron” – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony polityki społecznej i które należy wykorzystać sprzyjąc będą jej wzmocnieniu (utrzymać je jako mocne, i na których należy oprzeć jej przyszły rozwój);
- „słabych stron” – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony polityki społecznej, i które nie wyeliminowane będą ją osłabiać (ich oddziaływanie należy minimalizować);
- „szans” – uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności powiatu, ale które mogą być traktowane jako szanse, i przy odpowiednio podjętych działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwiązywaniu problemów społecznych.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • dobra współpraca PCPR z Zarządem i Radą Powiatu i zaangażowanie władz Powiatu w rozwiązywanie problemów społecznych; • realizacja przez Powiat i gminy projektu systemowego w ramach POKL; • duża świadomość problemów społecznych; • poczucie przynależności lokalnej; • otwartość na nowe rozwiązania; • umiejętność zdobywania funduszy pozabudżetowych; • dobrze rozwinięty i funkcjonujący system informacyjny prowadzony przez PCPR; • korzystne położenie geograficzne Powiatu w centrum kraju, pomiędzy dużymi ośrodkami, • realizowane programy z Europejskiego Funduszu Społecznego przez PUP; • aktywizacja osób bezrobotnych w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych i przekwalifikowania; • dobre rozpoznanie świadczeniobiorców w systemie pomocy społecznej; • organizowanie robót publicznych prac interwencyjnych, staży dla bezrobotnych do 25 roku życia i przygotowania	<ul style="list-style-type: none"> • ujemny przyrost naturalny ludności w powiecie; • migracja zewnętrzna ludności w celach zarobkowych; • systematyczny spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym i narastający proces starzenia się społeczeństwa; • niewielki rozwój podmiotów gospodarczych w powiecie; • niesprzyjające uregulowania prawne dla rozwoju drobnej przedsiębiorczości; • nieodpowiednie wykształcenie w stosunku do wymogów specyfiki gospodarki wolnorynkowej; • wysoka stopa bezrobocia; • duży udział kobiet w grupie bezrobotnych, szczególnie w wieku reprodukcyjnym i powyżej 50 lat, • niskie wykształcenie i kwalifikacje bezrobotnych, w szczególności osób niepełnosprawnych; • brak ośrodków wsparcia dziennego w gminach, środowiskowych domów samopomocy, świetlic środowiskowych, socjoterapeutycznych i ognisk wychowawczych; • mała liczba wolnych miejsc pracy;

<p>zawodowego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • dobrze funkcjonujący system organizacyjny miejsko-gminnych i gminnych ośrodków pomocy społecznej; • wzrastające nakłady finansowe na świadczenia pomocy społecznej w gminach zarówno w zakresie zadań własnych, jak i zleconych; • podstawowa opieka zdrowotna w każdej gminie; • szeroko rozwinięta w powiecie sieć szkół ponadgimnazjalnych i łatwa dostępność młodzieży do szkół w Sierpcu; • działalność gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych; • funkcjonowanie na terenie powiatu domu pomocy społecznej; • szeroka współpraca domu pomocy społecznej z lokalnymi instytucjami i młodzieżą szkolną; • wykwalifikowana kadra w jednostkach pomocy społecznej; • duża liczba pracowników pomocy społecznej posiadająca specjalizację z organizacji pomocy społecznej i wykształcenie specjalistyczne; • aktywność i kreatywność PCPR; • funkcjonujące organizacje pozarządowe komunikujące się i współpracujące z instytucjami samorządowymi; • zagwarantowane dla mieszkańców powiatu usługi w zakresie poradnictwa specjalistycznego; • gotowość do rozwijania form rodzicielstwa zastępczego; • pełne zabezpieczenie finansowe na opiekę zastępczą; • skoordynowany system pomocy dziecku i rodzinie w powiecie i gminach; • powołanie dożycia placówki opiekuńczo – wychowawczej, • posiadanie mieszkań chronionych dla pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej, • dobra współpraca PCPR z ośrodkami pomocy społecznej i instytucjami wspierającymi rodzinę w zakresie opieki nad dzieckiem; • szkolenie wszystkich rodzin zastępczych z 	<ul style="list-style-type: none"> • utrzymująca się bierność rodzin w rozwiązywaniu własnych problemów; • wzrastająca liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa, bezrobocia, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i niepełnosprawności; • długotrwałe uzależnienie rodzin od pomocy społecznej – wyuczona bezradność i postawa roszczeniowa wobec pomocy społecznej; • rosnąca liczba osób i rodzin z problemem alkoholowym lub innym uzależnieniem, szczególnie wśród młodzieży, • skrywane w małych społecznościach lokalnych zjawiska przemocy w rodzinie; • postępujące rozszerzanie się zjawiska patologii wśród społeczeństwa; • niedostatecznie rozwinięta sieć instytucji specjalistycznych w powiecie – brak ośrodka interwencji kryzysowej, ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, • duże potrzeby inwestycyjne w domu pomocy społecznej; • wolne miejsca w domu pomocy społecznej przeznaczonego dla osób starszych i przewlekle somatycznie chorych; • niedostateczna ilość pracowników w gminnych i powiatowych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, w tym pracowników socjalnych; • stosunkowo mała liczba organizacji pozarządowych w gminach działających w obszarze pomocy społecznej i na rzecz osób niepełnosprawnych; • brak chętnych do podjęcia się roli rodziców zastępczych i prowadzenia placówek rodzinnych; • mała liczba rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych, rodzinnych domów dziecka w stosunku do potrzeb; • brak mieszkań socjalnych i chronionych, np. dla osób z zaburzeniami psychicznymi; • brak warsztatów terapii zajęciowej w powiecie, zakładów aktywizacji zawodowej, spółdzielni socjalnej,
--	---

<p>terenu powiatu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wszechstronne upowszechnianie informacji o możliwościach pomocy osobom niepełnosprawnym (radni, PCPR, ośrodki pomocy społecznej, media); • zapewnienie sprawnego korzystania przez osoby niepełnosprawne ze środków PFRON; • zapewnienie orzecznictwa o niepełnosprawności wg potrzeb dla mieszkańców powiatu; • dostępność osób niepełnosprawnych do Starostwa Powiatowego i powiatowych jednostek organizacyjnych; 	<ul style="list-style-type: none"> • brak dostosowanych środków transportu do przewozu osób niepełnosprawnych w tym na wózkach inwalidzkich, • istniejące bariery architektoniczne utrudniające osobom niepełnosprawnym pełny udział w życiu społecznym; • brak mapy dostępności do obiektów użyteczności publicznej przez osoby niepełnosprawne w powiecie ; • niepełna wiedza o ilości osób niepełnosprawnych w powiecie i ich potrzebach; • brak pełnego zabezpieczenia środków finansowych adekwatnych do potrzeb na wspieranie osób niepełnosprawnych; • brak we wszystkich typach szkół klas integracyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej;
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • realne możliwości pozyskiwania środków finansowych z Unii Europejskiej, • położenie geograficzne powiatu; • ustawowo zagwarantowana możliwość zlecenia zadań z zakresu pomocy społecznej i rehabilitacji osób niepełnosprawnych organizacjom pozarządowym; • szerokie współdziałanie samorządów, z podmiotami i jednostkami wykonującymi zadania w zakresie przeciwdziałania marginalizacji; • rozwój samopomocowych grup wsparcia i wolontariatu oraz organizacji pozarządowych; • zintegrowanie działań wszystkich szczebli samorządu terytorialnego w zakresie pomocy społecznej; • prospołeczna polityka państwa; • świadomość instytucji samorządowych konieczności współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej; • aktywizacja zawodowa bezrobotnych; • aktywność i kreatywność Powiatowego Urzędu Pracy, • wzrastająca społeczna świadomość potrzeby kształcenia i wzrost poziomu wykształcenia wśród młodzieży i 	<ul style="list-style-type: none"> • brak zainteresowania inwestorów zewnętrznych w rozwijaniu przedsiębiorczości na terenie powiatu; • zbyt mała aktywność społeczności powiatu w rozwój własnej działalności gospodarczej; • rosnący wskaźnik bezrobocia wśród kobiet; • duży udział wśród bezrobotnych osób długotrwale bezrobotnych i bez doświadczenia zawodowego oraz o niskich kwalifikacjach zawodowych; • niechęć przedsiębiorców do zatrudniania osób w wieku reprodukcyjnym i osób w wieku przedemerytalnym; • wysokie bezrobocie powodujące zagrożenie i szereg negatywnych konsekwencji m. in. ubożenie społeczeństwa i wzrost patologii; • utrzymująca się tendencja dobrowolnego bezrobocia. • brak stabilnych przepisów dotyczących pomocy społecznej i rehabilitacji, w tym aktów wykonawczych oraz ich niespójność; • niedofinansowanie obszarów pomocy społecznej w gminach i powiecie; • upadek autorytetów i wartości moralnych wśród społeczeństwa;

<p>dorosłych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostosowanie profili kształcenia młodzieży w szkołach ponadgimnazjalnych i uczelniach wyższych do potrzeb rynku pracy; • rosnąca w społeczeństwie świadomość zagrożeń w wyniku różnego rodzaju uzależnień; • rozwijanie instytucjonalnych form pomocy społecznej w zakresie niesienia pomocy środowiskom zagrożonym przemocą; • dobre działanie istniejących placówek pomocy społecznej; • wykwalifikowana, doświadczona i stabilna kadra systemu pomocy społecznej; • możliwość pozyskiwania stażystów i wolontariuszy; • szerokie współdziałanie jednostek pomocy społecznej ze środowiskiem lokalnym; • postępujący rozwój infrastruktury pomocy społecznej; • rozumienie problemów dziecka i rodziny przez samorządy; • szeroka współpraca z innymi samorządami powiatowymi w zakresie zabezpieczenia miejsc w placówkach opiekuńczych; • zbieżność działania PCPR i ośrodków pomocy społecznej w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną; • wzrost społecznej akceptacji osób niepełnosprawnych; • korzystna zmiana przepisów wspierająca przedsiębiorców w zakresie tworzenia stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • występowanie zachowań ryzykownych wśród młodzieży: palenie papierosów, picie alkoholu, • rozszerzanie się zjawiska ubóstwa; • funkcjonowanie złych wzorców zachowań społecznych; • brak perspektyw dla młodzieży i osób wykształconych i jej emigracja zarobkowa; • starzenie się społeczeństwa; • przeciążenie obowiązkami pracowników socjalnych ilością zadań nie związanych z pracą socjalną; • niedostateczny dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej i poradnictwa; • niska efektywność działań na rzecz osób uzależnionych; • obojętność środowiska na zagrożenia i problemy społeczne, nadmierna pobłażliwość, szczególnie w małych społecznościach lokalnych; • niedoskonały system ochrony ofiar przemocy; • niewystarczająca ilość instytucji specjalistycznych dla osób i rodzin wymagających pomocy; • odpływ kadry specjalistycznej z pomocy społecznej; • niedoskonałe prawo w zakresie zapewnienia opieki medycznej i pielęgniarstwa mieszkańcom domów pomocy społecznej; • brak gminnych ośrodków wsparcia dziennego; • osłabienie znaczenia rodziny; • brak wystarczającej wiary osób niepełnosprawnych w możliwość „normalnego” funkcjonowania w środowisku osób zdrowych; • rosnąca liczba osób niepełnosprawnych; • niska aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych; • utrzymywanie się zjawiska nielegalnego zatrudniania.
---	---

V. Cele kierunki działań

Cel strategiczny 1 – Zintegrowany system wsparcia rodziny

Cel operacyjny 1: Stworzenie systemu promowania prawidłowego funkcjonowania rodziny.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Stworzenie lokalnych programów promujących rodzinę.
2. Rozwijanie skutecznych metod i form promowania postaw prorodzinnych.
3. Inicjowanie aktywności rodzin na rzecz tworzenia grup samopomocowych.
4. Upowszechnianie pozytywnego wzorca rodziny.

Cel operacyjny 2: Rozwijanie systemu wsparcia dla rodzin mających trudności w wypełnianiu swoich funkcji.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Zapewnienie opieki i wychowania dzieciom pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodziców poprzez rozwój zastępczej opieki rodzinnej.
2. Pozyskiwanie kandydatów na rodziców zastępczych i prowadzenie placówek rodzinnych.
3. Wspieranie rozwoju sieci placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.
4. Poprawa funkcjonowania instytucji zajmujących się wsparciem osób i rodzin z problemami wychowawczymi.
5. Rozwój wsparcia specjalistycznego dla rodzin zastępczych, w tym tworzenie grup wsparcia, szkolenia dla rodzin zastępczych.
6. Pozyskiwanie wolontariuszy do organizowania form spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży i wspieranie jej w nauce.
7. Monitorowanie środowisk „z grupy ryzyka” oraz problemów społecznych.
8. Rozwój wsparcia dla rodzin niewydolnych opiekuńczo – wychowawczo, w tym m.in. :
  - organizowanie pomocy psychologicznej dla dzieci będących w sytuacji kryzysu emocjonalnego,
  - współpraca z asystentami rodzin przy prowadzeniu pracy z rodziną,
  - pomoc w rozwiązywaniu konfliktów w rodzinie (mediacje)
  - upowszechnianie wiedzy psychologicznej wśród rodziców z zakresu problematyki: trudności wieku dojrzewania, przyczyny zaburzeń agresywnych u dziecka, przyczyny i rozwiązywanie konfliktów między rodzicami a nastolatkami, komunikacja z dzieckiem w okresie adolescencji,
  - uczestnictwo rodziców w warsztatach umiejętności wychowawczych oraz w terapii rodzin,
8. Organizacja wypoczynku dla dzieci i młodzieży z rodzin mających trudności w wypełnianiu swoich funkcji.
9. Stworzenie systemu współpracy i przepływu informacji pomiędzy organizacjami i instytucjami świadczącymi pomoc dziecku i rodzinie.

Cel operacyjny 3: Wspieranie działań na rzecz poprawy ekonomiczno - bytowej rodziny.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Podejmowanie działań na rzecz poprawy warunków mieszkaniowych rodzin.
2. Pozyskiwanie środków finansowych na rzecz wsparcia rodzin i wyrównywania ich szans.
3. Pobudzanie aktywności zawodowej rodzin i osób znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej.

Cel operacyjny 4: Wspieranie działań na rzecz poprawy warunków rozwoju społecznego dla osób starszych i rozwój integracji międzypokoleniowej.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Inicjowanie tworzenia klubów seniora, ośrodków wsparcia, itp.
2. Inicjowanie rozwoju usług opiekuńczych.
3. Podnoszenie standardu opieki w DPS.
4. Rozwój specjalistycznych usług medycznych (lekarze o specjalizacji geriatricznej)
5. Rozwój poradnictwa dla osób starszych, szczególnie samotnych – tworzenie grup wsparcia, punktów informacyjnych i innych.
6. Promowanie i wspieranie wolontariatu jako formy integracji społecznej dla osób niepełnosprawnych i starszych.

Realizatorzy celów i kierunków działań:

Rada Powiatu, Starosta Sierpecki, Starostwo Powiatowe, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, gminne ośrodki pomocy społecznej oraz inne jednostki zgodnie z właściwością.

Środki finansowe na realizację celów:

Budżet powiatu, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych, europejskich.

Okres realizacji: zadania ciągle

Partnerzy w realizacji celów:

Instytucje rządowe, samorządowe, w szczególności gminne ośrodki pomocy społecznej, organizacje społeczne, zakłady opieki zdrowotnej, Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna.

Efekty realizacji celów:

Sprawnie funkcjonujący system wsparcia na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży, zapewniający dzięki współpracy poszczególnych uczestników i kompetencji kadry różnorodne formy pomocy, w szczególności uprzedzający sytuacje kryzysowe i zabezpieczający poszanowanie praw dzieci. przyjmujący w sytuacji kryzysowej funkcje ratownicze i opiekuńcze.

Cel strategiczny 2 – Ograniczanie skutków bezrobocia

Cel operacyjny 1: Przeciwdziałanie zjawisku dziedzicznego bezrobocia w rodzinach.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Rozpoznanie środowisk zagrożonych dziedziczeniem bezrobocia.
2. Integracja podmiotów podejmujących działania na rzecz osób bezrobotnych.
3. Kompleksowe wsparcie rodzin zagrożonych dziedziczeniem bezrobocia.
4. Opracowanie i wdrażanie programów i działań aktywizujących.

Cel operacyjny 2: Tworzenie systemu wsparcia dla osób bezrobotnych w celu ich aktywizowania.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Rozwijanie stałej współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z Powiatowym Urzędem Pracy, organizacjami pozarządowymi, organizacjami pracodawców w zakresie monitorowania zjawiska bezrobocia.
2. Objęcie szczególną pomocą osób długotrwale bezrobotnych (poradnictwo, zapoznanie z aktywnymi technikami poszukiwania pracy, programy dla grup szczególnego ryzyka, w tym osób powyżej 50 roku życia).
3. Zintegrowanie działań Powiatowego Urzędu Pracy i ośrodków pomocy społecznej w zakresie zidentyfikowania osób bezrobotnych faktycznie zainteresowanych podjęciem zatrudnienia i przekwalifikowaniem zgodnie z potrzebami rynku pracy i prowadzenie aktywnego pośrednictwa pracy wobec tej grupy.
4. Bieżący monitoring ofert programowych i ewentualne opracowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemu bezrobocia, w szczególności wśród kobiet i osób długotrwale bezrobotnych, a także osób powyżej 50 roku życia i osób niepełnosprawnych (grup szczególnego ryzyka).
5. Wsparcie osób bezrobotnych w zmianie kwalifikacji, kształceniu w szczególności poprzez zapewnienie dostępu do odpowiednich źródeł informacji poprzez zastosowanie instrumentów rynku pracy, włączanie sektora pozarządowego, organizacji pracodawców.
6. Systematyczne podnoszenie jakości obsługi bezrobotnych przez personel Powiatowego Urzędu Pracy (szkolenia, podnoszenie kwalifikacji, system motywacji i oceny).
7. Rozwój działań polegających na podwyższeniu usług poradnictwa zawodowego poprzez promowanie na każdym etapie życia zawodowego idei planowania rozwoju zawodowego (szczególnie wśród młodzieży).
8. Tworzenie podmiotów ekonomii społecznej: spółdzielni socjalnych, centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej.

Realizatorzy celów i kierunków działań:

Rada Powiatu, Starostwo Powiatowe, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, jednostki organizacyjne powiatu, Powiatowy Urząd Pracy, organizacje pozarządowe.

Okres realizacji: zadania ciągłe

Środki finansowe na realizację celów:

Budżet powiatu, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych, europejskich.

Partnerzy w realizacji celów:

Instytucje rządowe, samorządowe, organizacje pozarządowe.

Efekty realizacji celów:

Wzrost liczby osób zaktywizowanych i zintegrowanych ze społecznością lokalną, wzrost liczby osób opuszczających system pomocy społecznej. Jak największa liczba osób zatrudnionych i usprawnionych. Efektem realizacji celów powinien być również sprawnie funkcjonujący system kompleksowego wsparcia osób bezrobotnych i ich rodzin oraz wzrost zaufania społecznego.

Cel strategiczny 3 – Aktywizacja i integracja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym

Cel operacyjny 1: Współpraca w tworzeniu spójnego systemu wsparcia dla wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo - wychowawcze i rodziny zastępcze.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Określenie potrzeb i możliwości w zakresie mieszkań chronionych dla wychowanków usamodzielniających się.
2. Objęcie opieką i wsparciem psychologiczno-pedagogicznym, terapeutycznym, socjalnym i prawnym wychowanków w procesie usamodzielniania.
3. Udzielanie pomocy finansowej dla usamodzielniających się wychowanków.
4. Umożliwienie uczestnictwa wychowankom w projektach dofinansowanych ze środków UE.

Cel operacyjny 2: Wspieranie rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Wspieranie upowszechniania opieki przedszkolnej, szkolnictwa integracyjnego.
2. Inicjowanie działań mających na celu obejmowanie opieką i wsparciem rodzin z dziećmi w wieku do 6 roku życia, wczesna pomoc w diagnozowaniu stopnia i typu niepełnosprawności.
3. Udzielanie poradnictwa i wsparcia dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, w tym poradnictwa psychologicznego, pracy socjalnej, dofinansowań ze środków PFRON do zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych oraz podejmowanie inicjatyw z zakresu organizacji sportu, kultury, rekreacji i turystyki.

Cel operacyjny 3: Zapewnienie zwiększonego dostępu osób niepełnosprawnych do opieki medycznej i rehabilitacji.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do opieki medycznej, zabiegów rehabilitacyjnych i turnusów rehabilitacyjnych poprzez opracowanie bazy informacyjnej o udzielanych zabiegach i warunkach korzystania z nich.
2. Rozwój usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez systematyczne szkolenie i przekwalifikowanie kadr.
3. Tworzenie ośrodków wsparcia, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Cel operacyjny 4: Integracja osób niepełnosprawnych ze środowiskiem.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Systematyczny lobbing na rzecz likwidacji barier architektonicznych.
2. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym, w szczególności poruszającym się na wózkach inwalidzkich, pełnego uczestnictwa w życiu społecznym poprzez rozwijanie właściwych dla nich form transportu.
3. Zwiększenie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w działalności sportowej, kulturalnej i rekreacyjnej.
4. Opracowywanie programów integrujących ze środowiskiem osoby zaburzone i chore psychicznie,
5. Rozwój bazy wsparcia środowiskowego dla osób niepełnosprawnych.

Cel operacyjny 5: Rozwijanie form rehabilitacji zawodowej.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Rozwijanie systemu informacji m.in. poprzez tworzenie internetowego systemu informacyjnego.
2. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym udziału w szkoleniach i przekwalifikowaniach zawodowych.
3. Wspieranie pracodawców w tworzeniu i przystosowaniu stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych stosownie do ich potrzeb i możliwości.
4. Prowadzenie działań służących tworzeniu miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych i większych możliwości ich zatrudnienia.
5. Prowadzenie działań służących rozwijaniu i promocji form współpracy pomiędzy pracodawcami, organizacjami pozarządowymi, samorządem lokalnym, zwiększających możliwość zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Cel operacyjny 6: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Rozwój poradnictwa i upowszechniania informacji z zakresu praw ofiar przemocy domowej.
2. Opracowanie materiałów informacyjnych o instytucjach udzielających pomocy w sytuacjach występowania przemocy.
3. Utworzenie punktów konsultacyjno - interwencyjnych.
4. Upowszechnianie wiedzy psychologicznej na temat skutków przemocy domowej u dziecka.
5. Praca nad zmianą mentalności lokalnej społeczności w podejściu do interwencji sąsiedzkiej w przypadkach przemocy w rodzinie - zmiana stereotypu problemu zamkniętego w „czterech ścianach”.
6. Realizacja programu korekcyjno – edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie.
7. Funkcjonowanie grup wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.
8. Rozwój współpracy z placówkami medycznymi, oświatowymi, policją , kuratorami sądowymi, Sądem Rejonowym w celu przeciwdziałania przemocy domowej.

Cel operacyjny 7: Promowanie właściwych postaw społecznych, ważnych dla przeciwdziałania zjawiska przestępczości i ograniczenia zachowań ryzykownych wśród dzieci i młodzieży.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Monitorowanie zjawiska przestępczości.
2. Współuczestnictwo w szkoleniach na temat profilaktyki i rozwiązywania problemu przestępczości.
3. Zwiększenie świadomości w środowiskach lokalnych na temat zjawiska przestępczości-kampanie informacyjne i pogadanki.
4. Tworzenie i umacnianie środowiskowych form pomocy dzieciom i rodzinie.
5. Tworzenie bazy dla spędzania wolnego czasu jako czynnika sprzyjający ograniczeniu skutków niedostosowania społecznego wśród dzieci i młodzieży.

Realizatorzy celów i kierunków działań:

Rada Powiatu, Starosta Sierpecki, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, jednostki organizacyjne powiatu, jednostki zgodnie z właściwością zadań, Komenda Powiatowa Policji.

Okres realizacji: zadania ciągle

Środki finansowe na realizację celów:

Budżet powiatu, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych, europejskich.

Partnerzy w realizacji celów:

Instytucje rządowe, samorządowe, w szczególności gminne ośrodki pomocy społecznej, organizacje społeczne, zakłady opieki zdrowotnej, Komenda Powiatowa Policji, Sąd

Efekty realizacji celów:

Sprawnie funkcjonujący system kompleksowego wsparcia osób zagrożonych przestępczością niedostosowanie społecznym oraz wzrost zaufania społecznego i poczucia bezpieczeństwa społecznego dzięki zmniejszeniu zjawiska niedostosowania społecznego wśród dzieci i młodzieży oraz zjawiska przestępczości.

Cel strategiczny 5 – Partnerstwo na rzecz aktywności społecznej

Cel operacyjny1: Profesjonalizacja służb społecznych jako czynnik integracji społecznej.

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Wzmocnienie roli pracownika socjalnego jako profesjonalnie działającego na rzecz pełniejszej integracji społecznej klientów systemu poprzez dokształcanie pracowników socjalnych i rozwój kadr socjalnych z terenu gmin.
2. Upowszechnianie informacji o aktualnej ofercie i formach świadczeń pomocowych.
3. Projektowanie i wdrażanie nowych rozwiązań organizacyjnych oraz instrumentów i programów służących podniesieniu jakości świadczonych usług poprzez instytucje pomocy społecznej.

Cel operacyjny 2: Wspieranie tworzenia społeczeństwa obywatelskiego

Kierunki działań do celu operacyjnego

1. Aktywna współpraca z organizacjami pozarządowymi, koordynacja i wspieranie wspólnych działań.
2. Rozwój wolontariatu.
3. Aktywizacja i animacja środowiska lokalnego poprzez ogłaszanie konkursów na realizację zadań publicznych.
4. Promocja i wspieranie aktywności i współpracy środowisk lokalnych, gospodarczych, pozarządowych i samorządowych na rzecz rozwoju społecznego.

Realizatorzy celów i kierunków działań:

Rada Powiatu, Starosta Sierpecki, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, jednostki organizacyjne powiatu, jednostki zgodnie z właściwością zadań.

Okres realizacji: zadania ciągle

Środki finansowe na realizację celów:

Budżet powiatu, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych, europejskich.

Partnerzy w realizacji celów:

Instytucje rządowe, samorządowe, w szczególności gminne ośrodki pomocy społecznej, organizacje społeczne, zakłady opieki zdrowotnej, Komenda Powiatowa Policji.

Efekty realizacji celów:

Profesjonalnie przygotowana kadra merytoryczna, wysoka jakość usług świadczonych na rzecz beneficjentów pomocy społecznej, zróżnicowane formy współpracy z organizacjami pozarządowymi i zwiększające się obszary tej współpracy. Wzrost aktywności społeczności lokalnej i świadomości własnych możliwości i potencjału (wzrastająca liczba inicjatyw lokalnych).

VI. Źródła finansowania

Strategia, jako system osiągnięcia celów określonych szeroko jako rozwiązywanie problemów społecznych przy wyznaczonych celach strategicznych i operacyjnych oraz zadaniach, które określają rzeczowy sposób ich realizacji będzie możliwa do wdrożenia po wskazaniu zasobów, do których należą środki finansowe stanowiące źródła finansowania poszczególnych zadań.

Podstawowe źródła finansowania realizacji zadań określonych w strategii:

- 1) budżety gmin
- 2) budżet powiatu
- 3) budżet państwa
- 4) państwowe fundusze celowe
- 5) fundusze unijne oraz zagraniczne mechanizmy finansowe
- 6) budżety organizacji pozarządowych
- 7) darowizny
- 8) inne źródła

VII. Monitorowanie i ewaluacja

Monitoring oznacza regularne jakościowe i ilościowe pomiary lub obserwacje mające na celu analizowanie stopnia zaawansowania strategii i jej zgodności z postawionymi celami. Monitoring poddaje ocenie efektywność realizowanych zadań strategicznych i osiągania założonych efektów. Uzyskane informacje pozwolą na modyfikowanie dalszych poczynań sposobów realizacji, aby osiągnąć zakładany cel. Ocena efektywności będzie dokonywana według wskaźników określonych w załączniku do Strategii.

Ewaluacja oznacza systematyczną kontrolę i badanie z punktu widzenia przyjętych kryteriów w celu jego usprawnienia lub modyfikacji. Jest obiektywną oceną efektów uzyskanych w wyniku realizowanych działań.

Monitoring i ewaluacja będą prowadzone przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, którego zadaniem będzie dokonywanie okresowych analiz realizacji wyznaczonych w strategii celów. Kierownik Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie raz w roku będzie składał Zarządowi Powiatu i Radzie Powiatu sprawozdanie z realizacji Strategii. Monitorowanie realizacji „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych” przez Zarząd i Radę Powiatu zapewni bieżącą kontrolę jej aktualności i dokonywanie niezbędnych modyfikacji. Procedura składania Sprawozdania zakładać będzie możliwość wnioskowania ze strony podmiotów realizujących, partnerów, organów Powiatu o aktualizację Strategii.